

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 07031

IN GERANGL FARN LEBN

Solomon Damesek

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אין געראַנגל פאַרן לעבן

נְשׁוּלָמָה דְאַשְׁק

עמיד גער אנגל
פּאַרן לעבן
(שפיטאל-בלקטער)

ש. ראסקין

ארויסגעגעבן פון תלמידים און פריינד
ניו-יאָרק

Copyright 1958 by
SOLOMON DAMESEK
NEW YORK, N. Y.

Printed in the U.S.A. by
SHULSINGER BROS. LINOTYPING & PUBLISHING CO.
21 EAST 4TH STREET, NEW YORK 3, N. Y.

צו מיינע שוועסטער און ברידער

אינהאלט:

ש פ י ט א ל - ב ל ע ט ע ר

א. גרינגלאנדער אינטערנאציאנאל:

13	1. „גרינגלאנד“
16	2. די ערשטע פרשה.
17	3. דער געבאָט פון גורל.
18	4. „צורעכט געמאַכט“ די בעט.
19	5. זיך אָפגעזוכט.
22	6. צווישן חברים.
24	7. צום שורש.
25	8. אין דערוואַרטונג.
26	9. בעלטי.
29	10. שטיל אָועק.
31	11. אַ בעל-דברן.
33	12. דער צער פון די יחידים.
34	13. אַ שעה פון אַנטשיידונג.
35	14. אייגער, אַן אויסדערוויילטער.
37	15. ווער פון זיי איז בעסער.
39	16. מילטש, מילטש און קאַמפאַני.
44	17. אַ געטרייער ברודער.
46	18. אין מיגוטן פון אַנטפלעקונג.
50	19. אויסגעגאַנגען דער גאַזאָלין.
51	20. אַט דאָ וועסטו רעטונג געפינען.
52	21. אין זכות פון נוסח.

ב. טעג אין עלנט:

57	22. זייט געבענטשט ליבע פייגעלעך.
57	23. די זיפצן אַלייע.
58	24. אַ נייע אָפטיילונג.
60	25. דער עיגוי הדין.
60	26. ווי אַ קינד אָן אַ מאַמען.
62	27. חברים פון איין גורל.
63	28. „און דיין לעבן זאָל אָפהענגען“.
65	29. אָפעראַציע — און העברעאיש.
66	30. מאַכטלאָז.

67	31.	טעג, נאָך וועלכע מיגאַרט ניט.
68	32.	דער קוסט.
70	33.	אַ בשורה פון זון־שיין.
71	34.	די גשמות־כאַפּערין.
72	35.	פינגער שפּראַך.
75	36.	צוויי מלאכים.
77	37.	חומש מיט רש"י.
77	38.	בלעטער־געפּאַל.
78	39.	פריינט אין בראַך.
79	40.	ווי דער חורבן — אַזוי די טרערן.
80	41.	די מתנה פון טרער.
82	42.	געשטאַרבן איינער פון דער חברותא.
84	43.	צווישן די צוויי פּאַליוסן: „פּאַזיטיוו“ און „נעגאַטיוו“.

ג. יונג און אַלט — ברידער־אוי־גורל :

91	44.	דער קליינער מעלווין זוכט פריינט.
96	45.	מעלווין אין דער געזעלשאַפט פון זיינע פריינט.
100	46.	ווילי ווערט פריינט מיט מעלוויןען.
103	47.	„CUTE“.
106	48.	„סופּערמען“.
111	49.	„וועלף“.
113	50.	אַפּקומעניש פאַר זינד.
116	51.	אין שעה'ן פון אַנגסט.
119	52.	אַ צאַרטע פּלאַנץ.
125	53.	אין מינוטן פון דערהויבונג.
126	54.	דערלייכטערונג.

ד. אין געראַנגל פאַרן לעבן

131	55.	פּאַול מאַקרען.
134	56.	אין שאַטן פון טויט.
136	57.	אַרום זייגער.
140	58.	אַן לשון.
144	59.	אַסיען.
148	60.	בעט־שכנים.
156	61.	איין טעמע און צוויי גוסחאות.
161	62.	קבלת שבת.
168	63.	ערב.

175	64.	ווען ער איז צוריקגעקומען.
-----	-------	-----	---------------------------

אין געראַנגל פאַרן לעבן

שפיטאַל-בלעטטער

א:

גרינלאַנדער אינטערנאַציאָנאַל

1. „גרינלאַנד“

אין די פּאַר וואָכן, וואָס כ'האַב זיך געפונען אין דעם ב — ער שפּיטאַל, אין דעם ענג-געפּאַקטן „וואַרד“ (אַלגעמיינער קראַנק-ציימער), האָט זיך פון דער ענגשאַפט געטראָגן אַ וואונדער-נאַמען: „גרינלאַנד“. דער נאַמען איז כּסדר אַרױפגעקומען אויף די ליפּן פון די קראַנקע, האָט געצױבערט און אַרױנגעגעבן האַפענונג אין די הערצער:

„די בעסטע דאַקטוירים, די גרעסטע ספּעציאַליסטן, געפינען זיך אין „גרינלאַנד“.

„אין „גרינלאַנד“ דערלױבט מען די חולאים, וואָס בעסערן זיך, אַנטאָן זייערע בגדים און אַרױסגיין צױי מאָל אַ וואָך“.

„אין „גרינלאַנד“ גייען די קראַנקע אין די „מואוויס“.

„דאַרטן גיט מען די פּאַציענטן די בעסטע שפּייז“.

„טשאַפּס, סטעיקס, גיט מען דאַרטן“.

פאַר די קראַנקע, וואָס האָבן געוואַרט אַריבערגעשיקט צו ווערן קיין „גרינלאַנד“, האָט דער „דאַרטן“ אויסגעזען ווי אַ גן-עדן. מיט אומגעדולד האָבן זיי אַרױסגעקוקט אויפן גליקלעכן טאַג, ווען מ'װעט אויך זיי שיקן אַהין.

מיט קנאה האָבן די פאַרבליבענע חולאים געקוקט אויף די „גליקלעכע“, וועמען דער דאַקטאָר האָט אַפּגעצייכנט אַריבער-געשיקט צו ווערן קיין „גרינלאַנד“.

**

ווען דער דאַקטאָר האָט מיר אַנגעזאָגט אין איינעם אַ טאַג, אַז ער װיל מיך באַלד אַריבערשיקן קיין „גרינלאַנד“, בין איך די ערשטע עטלעכע מינוטן געווען ווי צעטומלט: כ'האַב גיט געוואוסט וואָס צו ענטפערן. איך האָב געשטאַמלט: „איך װױס גיט... איך דאַרף זיך מױשבױזן מיט מױנע קרובים“...

— וואָס קווענקלסטו זיך, שוטה איינער! מ'וויל דיך שיקן
קיין „גרינלאַנד“, און דו יישובסט זיך נאָך??
— וואָס טוט דיר דאָ באַנג איבערצולאָזן? די גאַט־פאַר־
דאַמטע ענגשאַפט?!

— ער האָט מסתם מורא, אַז מ'וועט אים דאָרטן ניט געבן
די טייערע געריכטן, די מעדני־מלכים וואָס ער קריגט דאָ!
מיינע חברים־קראַנקע האָבן ניט געקענט פאַרשטיין:
די שווערע נסיונות, וואָס כ'האַב דורכגעמאַכט, האָבן מיך
געלערנט ניט צו גלויבן אין קלאַנגען. עס האָט מיר באַנג געטאָן,
וואָס אַ שיינע לעגענדע וועט נאָך אַ נסיעה פון אַ שעה, אָדער צוויי,
פאַרוואַנדלט ווערן אין גרויער ווירקלעכקייט, און וואָס איר צויבער
וועט אויסגעוועפט ווערן, ווען מיר וועלן קומען אַהין.

*
*
*!

פאַרנאַכט זענען מיר אַנגעקומען צום שפיטאַל „גרינלאַנד“.
ווען מיר, די ניין „גליקלעכע“, זענען נאָך געפאַרן אין באַס,
האַבן מיר פון דער ווייטנס דערזען די צוויי ריזיק־הויכע קוימנס
פון דער וועשעריי, וואָס האָבן אַנגעזאָגט אַז אַט באַלד וועלן מיר
שוין זיין דאָרטן.

בשעת מען האָט מיך אַרויפגעפירט אויפן פערטן גאַרן פון
איינער פון די געביידעס, האָט די נאַכט שוין געשפרייט אירע
פליגלען, איינגעהילט אין טונקל די אַלע בנינים פון שפיטאַל
מיט די בויער אַרום.

די קראַנקשוועסטער האָט מיך צוגעפירט צו איינעם פון די
בעטן, אין סאַמע מיטן פון גרויסן „וואַרד“.

איך האָב זיך אַרומגעקוקט: אַ געמיש פון ראַסן, שבטים און
לשונות: נעגערס, כינעזער, איטאַליענער, שפּאַניער, גריכן, איר־
לאַנדער און אידן. זיי אַלעמען האָט די לונגען־קראַנקייט אַוועק־
געלייגט אין בעטן אונטער איין דאַך. דער זעלבער גורל פאַר־
אייניקט זיי דאָ אַלעמען.

אין געראַנגל פאַרן לעבן

**
**

ניין אַזייגער האָט מען אויסגעלאָשן די לאַמפּן. אַ שטילקייט
האַט באַהערשט דאָס קראַנקנצימער. פון איינער פון די ראַדיאָס
האַט זיך פּלוצים געלאָזט הערן די שטימע פון געיבריעל היטער
(אַ באַוואוסטער נייס־אויסטייטשער). אין דער שטילקייט האָט זיך
זיין קול געטראָגן נאָך שטאַרקער. ס'האַט זיך געפילט די אויפ־
מערקזאַמקייט פון די צוהערערס.

ווען כ'האַב זיך ווידער אַרומגעקוקט אויף רעכטס און אויף
לינקס, האָבן צו מיר, דורך די אָפענע טירן און פענצטער, גע־
וואונקען די עלעקטרישע ליכטער פון איבער די בריקן און וועגן,
פון איבערן ים און טייך וואָס רינגלען אַרום דעם שפיטאַל. עס
האַט זיך געפילט אין צימער די רחבות וואָס אַרום. די ליכט־
בליצלעך האָבן זיך צוזאַמענגעגאַסן מיטן קול פון נייס־אויס־
טייטשער, האָבן גערעדט, דערציילט פון אַ וועלט, וואָס איז אַזוי
נאָענט — אַזוי ווייט.

די ראַדיאָ איז אַנטשוויגן געוואָרן. די חולאים האָבן זיך
ענגער איינגעוויקלט אין די קאַלדרעס.
אין צימער איז געוואָרן שאַ־שטיל.

2. די ערשטע פרשה

“NO BREAKFAST” (קײן פרישטיק) — אַ רױטן צעטל מיט
אַזאַ אױפֿשריפט האָט מען נעכטן אַױנט אױפֿגעהאַנגען בײַ מײן
בעט, צופֿוסנס.

מײן האַרץ האָט אַ צײטער געטאַן.
דאָס צעטל האָט מײר געלאָזט װיסן, אַז מאַרגן פֿרי װעט זײך
אַנהײבן די סדרה פֿון אונטערזוכונגען. די ערשטע פרשה װעט דאָס
מאָל זײן די בלוט־פֿראַבע.

**

שוין אַ יאָר און אַ האַלב אַז אײך לערן זײך לײב האָבן מײנע
יִסורים.

עס איז אַ האַרבער לײמוד. שװער איז די תורה פֿון „מקבל־
זײן יסורים באהבה“.

אַבער ביז דו לערנסט עס זײך נײט אױס, בלײבסטו מוטלאַז
און הילפֿלאַז.

**

די קראַנקשוועסטער איז אַרײנגעקומען און אַװעקגעלײגט
אױף מײן טישל אַ פֿאַר׳חתמ׳עט פעקל, געװיקלט אין לײװנט.
כ׳האָב פֿאַרשטאַנען אַז דאָס זענען די מכשירים, און אַז באַלד
װעט אַרײנקומען דער דאָקטאָר.

נעכטן נאַך, װען דער הױז־דאָקטאָר איז פֿאַרבייגעגאַנגען די
בעטן, האָב אײך מײך אַרײנגעטראַכט אין זײן געזיכט. כ׳האָב זײך
צוגעקוקט צום אױסדרוק פֿון זײן פֿנים און צוגעהערט צו די רײד
פֿון זײנע לײפֿן.

און װען די בלוט־פֿראַבע איז אַרײבער, האָב אײך געװאוסט:
ער איז פֿון די דאָקטורים, די „שווייגערס“, און כ׳האָב געפֿילט
אַז מױעט קענען מיט אים אױסקומען. כ׳האָב זײך באַרואיקט.

אין גערענגל פארן לעבן

3. דער געבאָט פון גורל

„קייַן גרינלאַנד, ליבע ברידער,

ווי צו אַ געליבטער — קומען מיר ווידער!“

— אזא מין לידל האָט אַרויסגעזונגען באַריטאַניש אַ שיינער, פעסט־געבויטער יונגערמאַן, וואָס איז היינט פרי אַריינגעקומען אין קראַנקנצימער אין דער באַגלייטונג פון דער הויפט־שוועסטער. מיט געמאַסטענע טריט איז ער געגאַנגען צו דעם ליידיקן בעט, וואָס איז געשטאַנען גרייט פאַר אים.

— העלאָו, ראַבלי, העלאָו! — האָבן זיך געלאָזט הערן קולות.

— ביסט טאַקע צוריקגעקומען?!

— יו קענט ביט איט! יו קענט ביט איט! (קענסט זיך פון איר — די מחלה — גיט אויסדרייען) זענען געפאלן אויסרופן פון אַלע זייטן.

— ביסטו נאָר איינמאַל אין גרינלאַנד געווען,

מוזטו שוין קומען, ווען ס'עט עפעס געשען!

— האָט אויסגעשריען דער נעגער „טשיף“. ס'איז דער געבאָט פון גורל. מען קען זיך ניט העלפן. כ'האַב דאָך דיר, חבר, געזאַגט איידער דו האָסט דעם שפיטאַל פאַרלאָזט: „יו קענט ביט דהי רעקעט!“

אַט די אויסרופן — מער ווי די חברים־חולים האָבן מיט זיי געמיינט מקבל פנים זיין זייער חבר, וואָס האָט געהאַט זיי פאַרלאָזט און איז צוריקגעקומען, זענען געווען געמיינט פאַר זיך אַליין. מיט אַט די אויסגעשריען האָבן זיי געמיינט איינשטילן זייער אייגן האַרץ־געשריי נאָך פרייהייט, נאָכן צוריקקער צו דער פאַמי־ליע און צום פריערדיקן סדר פון לעבן.

4. „צורעכט־געמאכט“ די בעט

דער נעגער „טשיף“ איז אַ רירעוודיקער פאַרשוין. אַרום אַכצן יאָר אַלט. די איברים פון זיין גוף זענען גרויסע. זיין קאָפּ דיך געשאַרן. זיינע גרויסע שוואַרצאַפּלען שיינען אַרויס מיט אַ שטיי־פּערישן גלאַנץ פון די אויגנווייסלעך.

אַ כּיטרער לץ איז „טשיף“. זיין קרעפטיק־קלינגנדיקער קול היכט שטענדיק אין קראַנקנצימער. זיין ליבסטער שפיצל איז „צורעכטמאַכן“ די בעטן ביינאַכט אַדער בייטאַג, ווען זיינע חברים גייען אַרויס אין וואַש־צימער. ער איז גאָר אַ גרויסער מומחה אויף צורעכטמאַכן אַ „פּראַנצויזישע בעט“. ער וויקלט אַריין דעם אייבערשטן ליילעך אין דעם אונטערשטן אַווי געשיקט, אַז דער חבר קען פאַר קיין פאַל ניט אַריינטאָן די פּיס אונטערן קאַלדרע. ער מוז איבעראַגייס אויסבעטן ס'בעט.

וואָס פאַראַ שפיצל מ'זאָל אימעצן ניט אַפּטאַן, איז מען באַלד חושד „טשיף“.

היינט אינדערפרי האָט ער געכאַפט אַ פּסק פון זיין שכן בוירק פאַר אַ זינד וואָס ער איז ניט באַגאַנגען.

בוירק איז טשיפּ'ס אַ ראַסן־ברודער. זיין הויט איז אַבער העלער און די האָר פון קאָפּ געקרייזלט. בוירק איז הויך־געוויק־סיק און ברייט־פלייציק. בטבע אַ שווייגער. אַפּט שיינט אויף אַ שמייכל אויף זיין פנים און גליטשט זיך אַראָפּ אויף זיין אייבערשטער ליפּ, וואָס איז באַדעקט מיט וואַנצן, וועלכע בוירק האַלט אין זיין גלעטן און ציען מיט גרויס פלייס.

בוירק לייענט ניט קיין ביכער און ניט קיין צייטונגען. ער קוקט אפילו ניט אַריין אין די „פאַניס“ פון די זונטיק־בלעטער. זיין לילקע שטעקט שטענדיק אין מויל, צי ער רויכערט יע, צי ער רויכערט ניט. זונטיק פאַרנעמט ער זיך לאַנג מיט זיין פּריזור. טוט זיך אָן אַ שיינעם אַנצוג און גייט זען די מיידלעך.

בוירק'ס שטייגער איז אויפשטיין פרי און אינוואַשן זיך. דאָן קומט ער צוריק צום בעט, און מיט אַ באַזונדער הנאה, וואָס דריקט

אין גערנאנגל פארן לעבן

זיך אויס אין א דריבנעם געלעכטערל, קריכט ער אריין צוריק אונטער דער קאלדרע און שלאפט געשמאק ביז פרישטיק. היינט פרי, באלד ווי ס'האט זיך איינגעשטילט דאס געקלאפ פון זיינע שווערע טריט, וואס וועקט שטענדיק אויף זיינע חברים, האט זיך יאן, דער פאלאק, אראפגעכאפט פון געלעגער און „צור רעכטגעמאכט" בוירק'ס בעט.

ווען בוירק איז צוריקגעקומען און זיך גענומען אריינלייגן אין בעט, איז גלייך אוועק דאס געלעכטערל פון זיין פנים. זיינע אויגן האבן זיך אנגעצונדן פון כעס. ס'האט זיך דערהערט א ברום. ער איז אויפגעשפרונגען און מיט א זעץ אויפגעוועקט „טשיפ"ן :

„מיט מיר שפילט מען זיך ניט, דו שמוציקער „באם" ! כ'וועל דיר די קישקעס ארויסלאזן אויב וועסט נאך אמאל אנרירן מיין געלעגער."

„טשיף" איז ניט פון די וואס פארשווייגן א באליידיקונג. ס'איז געווארן א טומל. ס'איז שווער געווען איינצושטילן די צוויי קריגערס.

דער קריג האט זיך איינגעשטילט ערשט דאן, ווען ס'האט זיך דערהערט דער קול פון דער הויפט-שוועסטער : „גוט מארגן אייך אלעמען!"

5. זיך אָפּגעזוכט

די וועווערקע, וואָס האַלט זיך אויף אויפן בוים ביי דער דריטער געביידע פון שפיטאַל, איז אויף עטלעכע טעג נעלם געוואָרן און זיך ניט געוויזן אין אונדזער קראַנקנצימער. מיראַנדאַ, דער שפּאַניער, איז אַרומגעגאַנגען ווי אַ שאַטן. ער האָט זי אַרומגעזוכט וואו נאָר אַ לאַך און וואו אַ באַהעלטערל.

די לעצטע פּאַר וואָכן האָט זיך די וועווערקע געהאַט שטאַרק צוגעבונדן צו מיראַנדאַן; געקומען אים באַזוכן זייער אָפט; גע- כאַפט ביי אים פון הויפּן די ניס און פּיסטאַשקעס, וואָס ער פּלעגט איר דערלאַנגען מיט גרויס ליבשאַפט.

אין די רו- און שלאַף-שטונדן פּלעגט די וועווערקע אַרויפ- שפּרינגען צו מיראַנדאַן אויפ'ן בעט. פּלעגט ער זיך באַלד אויפ- כאַפּן און דערלאַנגען איר די פּאַרציע ניס.

די קלוגעטשקע וועווערקע האָט שוין געוואוסט וואו איר שפּייזער באַהאַלט דאָס קעסטל ניס, פּלעגט זי קומען ביינאַכט, שטיילניקערהייט, און אַרויסנעמען אַליין אַ היבש ביסל ניס.

אַפּטמאַל, בייטאַג, פּלעגט דער שפּאַניער איר צואוואַרפן אַ פולן הויפּן ניסלעך. די וועווערקע פּלעגט זיי גיך-געשווינט אַ כאַפּ טאַן, לויפן אַזוי געשיקט איבערן צימער, אַוועקזעצן זיך אויף איר געזעסל ערגעץ אין אַ ווינקל. איר לאַנג-האַריקער עק אויס- געדרייט ווי אַ בויגן. אירע שאַרפע ציינער האַבן געקנאַקט מיט אַ צויבער-שנעלקייט איר שלל ניסלעך, וואָס זי האָט מיט אַ חנ'עוו- דיקער געשיקטקייט צוגעטראָגן צום מיילכל מיט די פּאַדערשטע פּיסלעך.

דער קראַנקנצימער פּלעגט פול ווערן מיט אַ פּריידיקער התפּעלות צוקוקנדיק זיך צו די תּנועות פון דעם קליינעם, ליבן חיה'לע.

און מיראַנדאַ? — ווער איז צו אים גלייך געווען! ווי אַ ליבהאַרציק קינד איז ביי אים די וועווערקע געווען. ער האָט זיך מיט איר איבערגענומען און שטאַרק געגרויסט. ער האָט גענוי

אין געראנגל פארן לעבן

אויסגעפונען די לעבנס-געשיכטע פון דער וועווערקע און איר „יחוס“. פלעגט דערציילן מיט התלהבות, אז די וועווערקע איז א הייגעבוירענע, אן אייניקל פון דער גאר ערשטער וועווערקע, וואָס האָט פאַר זיך אויסגעקליבן דעם שיינעם אָרט אויפן בוים ביי דער דריטער געביידע פון דעם „גרינלאַנד“ שפיטאַל.

מיראַנדאַ האָט ניט גערוט, האָט גענישטערט, געזוכט, ביז ער האָט די וועווערקע ענדלעך געפונען.

ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן, אז די וועווערקע איז געלעגן געוואָרן ערגעץ אין אַ באַהעלטערל. ניט אומזיסט איז זי אַזוי פאַרהאַוועט און פאַרשמאַיעט געווען די לעצטע צייט. פלעגט קומען און אַ כאַפּ טאָן אַביסל ניסלעך און באַלד ניט ווערן. אַ וויילע שפּע-טער — זי איז ווידער דאָ. פלעגט זיך אַוועקשטעלן ביים בעט פון איר גוטן פריינד, איר פאַרזאָרגער, אַ חנ'דל טאָן זיך פאַר אים, אַ כאַפּ טאָן ביי אים די ניס פון הויפן און ווידער ניט ווערן.

די „פיקחית“ האָט זאָרגהאַפטיק באַהאַלטן די ניס. האָט זיי צוגעגרייט אויף די טעג ווען זי וועט מוזן האַדעווען אירע ערשט-געבוירענע, שוואַכיקע וועווריקלעך.

די פרייד האָט זיך ווידער אומגעקערט צו מיראַנדאַן. און ווען די געווינערין איז מיט מזל ווידער געקומען אויף אַ באַזוך צו אונדז אין קראַנקנצימער, זענען אויך די הערצער פון די אַנדערע חולים פול געוואָרן מיט פרייד און פאַרגעניגן.

6. צווישן חברים

דער גריך, עד נאָטוס, און דער איטאַליענער, פעט מאַריני, זעען אויס ווי ברידער. זייער הויט־קאַליר איז טונקל. די נעזער דין און פאַרשפיצט. די שוואַרצע אויגן גלאַנצן. ביידע קורץ־געוויקסיק. עד איז ברייט־פלייציק, אינגאַנצן ווי פון איין שטיק אויסגעגאַסן. גייענדיק, טענצלט ער הנאה'דיק אונטער. פעט איז שלאַנק. זיין גאַנג געלאַסן.

ווי זיי וואַלטן וועלן זיך צוגעבן נאָך מער ענלעכקייט, טראָגן זיי ביידע, טאַג ווי נאַכט, בלאַע וואַלענע באַרעטן. זיי שמועסן שטענדיק צוזאַמען, שפילן אין קאָרטן און גייען אַרויס שפאַצירן אַלעמאַל זאַלבאַנאַנד.

ווייזט אויס, אַז זיי האָבן ליב איינער דעם אַנדערן. נאָר, פון גרויס ליבשאַפט רייצן זיי זיך שטענדיק און רגז'ענען איינער דעם צווייטן.

פעט איז שוין לאַנגע יאָרן אין אַמעריקע. רעדט ער גוט ענגליש. עד, אַבער, הינקט אונטער אין זיין ענגליש: ער שטאַמלט נאָך. ער האַלט זיך אין איין באַנוצן מיט „געדאַדע היר!“ נאָר דער באַדייט פון דעם, בייט זיך ביי עד'ן לויט דער שטימונג, און לויט דער באַציאַונג צו זיין מיטשמועסער.

ווען עד וויל אָפּהאַקן די צודרינגלעכע רייד פון זיין גוטן חבר פעטן, גיט ער אַ פיר־איבער זיין איין האַנט איבער דער אַנדערער און טוט אַ זאַג: „סטרוּפּצי, סטרופּצי!“ עס מיינט: „לאַז געמאַך! איך האָב מיט דיר מער קיין עסקים ניט און דריי מיר ניט מער קיין ספּאַדיק“.

**
*
*

מעק בראַון, עד'ס בעט־שכן, באַנעמט זיך מיט עד'ן ווי אַן אמת'ער גוטער פריינד. ער פילט וואָס ס'טוט זיך ביי אים אין האַרצן; פאַרשטייט זיין שטאַמלעניש און זאַגט וועגן אים, אַז עד

אין געראַנגל פארן לעבן

איז אַ וואוילער יונג, אַ קלוגער, אַ פליסיקער, נאָר אַ שטיקל פראַדאָם.

מעק לערנט עדין ווי צו זיין אַ מענטש. ער רעדט אים צו צו ריידן ענגליש. ער האָט פאַר אים געקראָגן אַ גריכיש־ענגלישן ווערטער־בוך. יעדן טאָג קויפט מעק דעם „מיראַר“ און לייגט אַוועק ביי עדין אויפן שטול. עד לייענט די צייטונג מיט גרויס פלייס. ווען מעק אַליין וויל לייענען די צייטונג, בעט ער עדין ער זאָל זי אים געבן אויף אַ ווילע, און זאָגט אים אַ דאַנק.

נישט אינמאָל האָב איך געזען ווי מעק לייגט אַריין שטי־לערהייט אין עדיס טיש־קעסטל קליינגעלט, סיגאַרעטן און פעק־לעך טאַבאַק.

עד איז אַ גרויסער אַכל'ער. די הויפט־קראַנקשוועסטער ווייס שוין זיין שוואַכקייט, גיט זי אים זייער אָפט אַ טאָפּלטע פאַרציע; אַמאָל אויך אַ דרייגאַרנדיקע.

עד נעמט זיך ניט צום האַרצן די שפּאַסן און שטעכווערטלעך, וואָס די חברים לאָזן פאַלן אויפן חשובן פון זיין היבשן אָפעטיט. ער איז ניט מדקדק אויף דער עטיקעטע ביים עסן. איז אַרייַן־געטאַן אין דער אכילה מיט אַלע זיינע חושים. מע זעט: ער האָט הנאה.

מעק באַמערקט עדין, אַז ס'איז ניט שיין צו זיין אַ פרעסער. אין שפּאַס זאָגט ער אים אַריין: „ס'איז אַ גליק, עדי, וואָס די וועווערקע קומט ניט צו דיין בעט, ווי זי קומט שטענדיק צו מיראַנדאָס בעט; ווער ווייסט — וואָלסט אפשר זי אויך צעריסן און אויפגעעסן“.

עד ווייס גוט מעק'ס פיינע באַציאונג צו אים, באַליידיקט ער זיך ניט פון די ווערטער. ער פאַרשטייט, אַז מעק מיינט זיין טובה. ענטפערט ער אים נאָר מיט אַ שמייכלדיקן קוק און מיט זיין פילדייטיקן זאָג:

„געדאַדע היר, סמאַרט אַיריש!“

7. צום שורש

די נשמה ציט זיך צו איר שורש. דער גייסט בענקט נאך זיין
איינפלאַנגן-סביבה. אפילו דער שוואַכער קערפער קען ניט צוריק-
האַלטן דעם גייסט.

**

עס ציט-צו דער חידוש אין דער פרעמדער סביבה. דאָס
אויסטרלישע רעגט דעם דמיון. ס'פאַרכאַפט דאָס אויג דאָס
נאַכפּאָלגן די נאַטור פון מענטשן, קינדער פון פאַרשיידענע פעלקער
און שבטים.

עס וואַרעמט אָבער ניט די זעל.
זי גאַרט און לעכצט צום מקור פון איר אויפקום, צום אָרט
וואו זי האָט נערונג געפונען.

**

איך פרואוו פאַר מיר אָפּזונדערן אַן אייגן ווינקל, אַן אויסגע-
דמיון'טע סביבה; באַשאַפן פאַר מיין נשמה אַן אַטמאָספּער, וואו
זי זאָל איר תיקון געפינען.

איך באַפעסטיק מיך אין שריפט און וואָרט. איך שעפּ פון
אַלטן קוואַל; פאַרשטאַרק דעם בונד מיט מיין אמונה; באַהעפט
זיך מיט'ן בורא; פאַרבינד זיך מיט מיין פאַלק און מיין קולטור;
חבר זיך מיט גוטע-פריינד, צום האַרצן-נאַענטע.

וועט מיין לעכצנדיקע נשמה געפינען איר תיקון?
וועלן די פרעמדע ווינטן ניט אויפטרייסלען מיין פעסטונג?

8. אין דערווארטונג

„טשיף“, דער שטענדיק שטיפערישער, האָט היינט געוויינט אָן אויפהער.

עלף חדשים זענען אַריבער זינט ער איז אָפּערירט געוואָרן. זיבן ריפּן האָט מען ביי אים געשניטן. ער האָט צוריקגעוואונען זיין געזונט אויף אַ גאַנץ צופרידנשטעלנדיקן אופן. שוין זעקס חדשים אַז „טשיף“ איז „נעגאַטיוו“. מיט צוויי וואָכן פריער האָט אים דער הויפט אונטערזוכונגס-דאָקטאָר אַרויפ־געשטעלט אויפן צעטל פון די „באַפרייטע“.

ווער ס'האָט טשיפּ'ן ניט געזען יענעם פרימאַרגן, האָט אין זיין לעבן ניט געזען קיין מער נערוועזן מענטשן. ער איז אַרומ־געלאָפּן אַהין און אַהער, מיט דער מאַסקע אין האַנט. אַלע וויילע איז ער אַרויס פון וואַרד, זען צי דער דאָקטאָר איז שוין געקומען. יאָן, דער פּאָלאַק, טשיפּ'ס נאָענטסטער פריינד, האָט גע־פרוואווט מיט אים איינ'טענה'ן: „וואָס לויפסטו אַרום ווי אַ צע־דולטער? ביסט דאָך זיכער אַז דער אונטערזוכונגס-דאָקטאָר וועט דיך פריילאָזן און וועסט גיין אינגיכן אַהיים. איך אויף דיין אַרט וואַלט גאַרניט געווען צערודערט און צעטראָגן“.

ווען די גליקלעכע מינוט איז געקומען און „טשיף“ איז אַרויס פון אונטערזוכונגס-צימער, באַצייכנט צו גיין אַהיים, האָבן זיך ביי אים פון מויל אַרויסגעריסן בלוז צוויי ווערטער: „אַה, באַי!“ לויטן איינגעשטעלטן סדר דאַרף „טשיף“ אין אַ וואַך, אַדער צוויי, געשטעלט ווערן פאַר אַ ספּעציעלער קאַמיסיע פון כירורגן, וואָס זאָל באַשטעטיקן דעם באַשלוס פון אונטערזוכונגס-דאָקטאָר. דערווייל האָט מען טשיפּ'ן און נאָך אַנדערע חולאים געגעבן אַ „געסטריק“ פּרוואוו.

עטלעכע טעג זענען פאַריבער. „טשיף“ האָט מיט אַ ציטעריק האַרץ געוואַרט צו זען וואָס וועט זיין די באַצייכענונג פון לעצטן פּרוואוו.

היינט פרי זענען דערהאַלטן געוואָרן פון לאַבאָראַטאָריע די

באצייכענונגען פון די „געסטריקס“, און טשיפ'ס איז — „פאזיטיוו“. און „טשיף“ האט דאס דערהערט האט ער אויסגעבראכן אין א ביטערן געוויין.

עס האבן ניט געווינקט די אלע טרייסטווערטער, מיט וועלכע די חברים האבן טשיפ'ן געטרייסט און געזוכט צו בארואיקן: „עס טרעפט אזויגס גאנץ אפט; דאס אנטשיידט נאך ניט דעם גורל פון חולה; וועט באלד האבן א צווייטן „געסטריק“ און עס וועט צוריק-קומען „נעגאטיוו“; די ספעציאליסטן-קאמיסיע רעכנט זיך ניט מיט איין פאל; וועט זיכער גיין אהיים“.

„טשיף“ האט גארניט געוואלט הערן. זיך ניט געלאזט טרייסטן. ווען כ'האב אים שפעטער געטראפן אין וואשציימער, האט פון זיינע אויגן ארויסגעקוקט טיפער צער. וואו איז אהינגעקומען יענע וואוילע שטיפערישקייט, וואס לייכט שטענדיק ארויס פון טשיפ'ס גרויסע שווארצאפאלען?

9. „בעלטשי“

א קלאנג האט זיך פארשפרייט איבער די קראנקנצימערן: בעלטש ווייס אויף אויסנווייניק די נעמען פון אלע אכט-און-פערציק שטאטן פון אמעריקע. ער, בעלטש, איז גרייט צו וועטן זיך מיט יעדן איינעם, וואס וועט אים געבן פינף סיגארעטן אדער א ניקל, אז ער וועט ניט מאכן קיין טעות אפילו אין איין נאמען. אט דער בעלטש האט שוין דא צוגעטראכט א סך געוועטעכצן. ער האט שוין פון אויסנווייניק אויסגערעכנט די נעמען פון אלע פרעזידענטן פון די פאראייניקטע שטאטן; די נעמען פון אלע אמע-ריקאנער קאמפאזיטארן, דיריגענטן — און האט געוואונען א היבש ביסל סיגארעטן און קליינגעלט. ראבלי, וואס איז, דוכט זיך, גאר פריינדלעך צו בעלטש'ן,

אין געראַנגל פאַרן לעבן

טראַגט אים שטענדיק אַנטקעגן סיגאַרעטן און נאַשערייען, לאָזט ניט דורך קיין געלעגנהייט אים אַרײַנצוזאָגן:

„אַזוי, אַזוי, בעלטשי! גרייטסט זיך דאָ אָן, ליגנדיק אין בעט אונטערן קאַלדרע, אַ גאַנץ פיינע און לייכטע פרנסה. ווען דו וועסט אַרויס פון שפיטאַל, וועסטו זיך אַוועקשטעלן ערגעץ אויף אַ ראַג פון דער צוויי-און-פערציקסטער גאַס, און דורך אַזעלכע געוועטן מיט אַלערליי „סאַקערס“ קענסטו מאַכן אַ היבש ביסל קליינ-געלט.“

ראַבלי האַלט אין איין אויפווייזן בעלטש'ן, אַז ער פטור'ט אַוועק זיינע טעג און יאָרן אונטער דער קאַלדרע: „דעם אמת געזאָגט, בעלטשי, ביסטו דאָך שוין געזונט: „עי קיורד קייס“; פאַרוואָס-זשע טוסטו זיך ניט אָן און גייסט ניט אַרויס צו די מייד-לעך, וואָס דו ביסט אַזוי פאַרכליאַפּעט אין זיי?“

חברה לצים צווישן די חולאים האָט איינגערעדט בעלטש'ן, אַז ער פאַרמאָגט אַלע מעלות, וואָס די אַמעריקאַנער מיידלעך זוכן אין אַ געליבטן: „הויך-געוואַקסן, טונקל-הויטיק און פול מיט חן“. בעלטש האָט אַ שוואַך, הייזעריק שטימעלע, און זינגט אָפּט באַוואוסטע פאַלקס-לידלעך.

די לצים וואַרימען אים אונטער ער זאָל זינגען. ווען בעלטש דערהערט די הענט-פאַטשערייען און די אויסרופן: „בעלטש, זינג עפעס!“ — קען ער ניט ביישטיין דעם נסיון.

ביים זינגען שטעלט ער זיך אַוועק אין אַ פּאַזע פון די „בליוס“ זינגערס. האַלט אין איין וואַרפן מיט זיינע לאַנגע הענט. דאָס פנים פאַרקרומט. זיין לאַנגע נאָז גרייכט ביז אין מויל אַריין, און יעדע תנועה זיינע איז קאַמיש, אַזש מען קייכט פון געלעכטער.

בעלטש פילט עס ניט. ער מיינט אַז די חברים האָבן גרויס הנאה פון זיין זינגען. ער זאָגט אָפּט: „ווען מיין מזל שפילט נאָר צו, וואָלט איך געקענט זינגען אויף דער ראַדיאָ.“

ווען בעלטש'ן פעלט אויס דער סענט גייט ער אַרום בעטן אַ סיגאַרעט, אַדער אַביסל טאַבאַק, און ווי עס פאַלט אים נאָר אַריין

אביסל קליינגעלט, זעצט ער זיך באַלד צו, צו דער חברה קאַרטן-
שפילער. דאָס רוב, אָבער, גייט ער אַוועק פון זיי אַן אַנגע'ברוגן-
טער, מיט אַ חשד, אַז מ'האַט אים באַשווינדלט.

*
*
*

מיט אַ פאַר טעג צוריק איז צווישן בעלטש'ן און טשיפ'ן גע-
קומען צו אַ קריגעריי.

בעלטש האָט געגעבן טשיפ'ן אויסצופלעטן זיין „סוועטער“.
„טשיף“ איז אַרומגעגאַנגען מיטן סוועטער צווישן די חברים אין
אונדזער קראַנקנצמער און אין אַנדערע וואַרדס און צוואַמענגע-
נומען צוויי דאָלער, צו צען סענט אַ פלעט.

אַנשטאָט פופציק סענט, וואָס בעלטש האָט צוגעזאַגט טשיפ'ן
פאַר זיין טרחה, האָט טשיף זיך איבערגעלאָזן זעכציק סענט. בעלטש
האַט געהאַלטן אין איין מאַנען פון טשיפ'ן, ער זאָל אָפגעבן די צען
סענט, וואָס ער האָט ביי אים גע'גזל'ט.

טשיף האָט בעלטש'ן גיט געשאַנעוועט און באַקלאַגט זיך, אַז
בעלטש שאַצט גיט אָפ די גרויסע טובה, וואָס ער, טשיף, האָט אים
דאָ געטאַן :

„איז דיר ווייניק וואָס כ'האַב דיר אַריינגעבראַכט פאַר דיין
אַפגעטראַגענעם, צעדריבלטן סוועטער אַ דאָלער מיט פערציק סענט,
און דו וואַסט נאָך אַ קול צו הויבן און באַקלאַגן זיך?!“

די חברים האָבן אויסגעהערט די טענות, זיך צעטיילט אין
צוויי לאַגערן: אַ טייל האָט געהאַלטן מיט בעלטש'ן, און די אַנדערע
האַבן גערעכט געגעבן טשיפ'ן, וואָס האָט געדאַרפט זיך אַנשטרענג-
גען אַ סך, קריכן אויף די טרעפ און אינריידן אַזויפיל חולאים,
אַז זיי זאָלן נעמען אַ פלעט.

ראַבלי, אויף זיין שטייגער, האָט הנאה געהאַט פון דעם גאַנצן
ענין, אַז די קולות און דער געפילדער זענען אַ ביסל שטיילער
געוואָרן, האָט ער זיך אַנגערופן צו בעלטש'ן:

אין געראַנגל פאַרן לעבן

„און איך זאָג דיר נאָך אַמאָל, בעלטשי: פאַרלאָז וואָס שנע-
לער דעם שפּיטאַל! איך זע דאָך שוין, אַז גאָר-אין-גיכּן וועסטו
אויספּלעטן דייע לעצטע פאַר הויזן, און דאָן וועסטו בלייבן אויף
אייביק פאַרפאַקט דאָ, אין גרינלאַך.“

10. שטיל אַוועק

„פאַפּ“ בראָן, דער עלטסטער פון דער חבורה אין לינקן-
פּליגל-וואָרד, איז נעכטן געשטאַרבן.

דער טויט איז געקומען ניט פּלוצים. שוין וואָכן, אַז זיין גוף
איז ביסלעכווייז איינגעשרומפּן, און ס'איז געבליבן הויט און ביינער.
אויסגעאַנגען איז ער אַן זיפּצעניש, אַן קרעכצעניש. שטיל
אַוועק — און נישטאַ.

אַ טראַגישער גורל האָט מיך צוזאַמענגעבונדן מיט „פאַפּ“
בראַן. צוזאַמען האָט מען אונדז געבראַכט פון ב — ער שפּיטאַל.
ביידן האָט מען אונדז אַוועקגעלייגט אין זעלבן וואָרד. עטלעכע
וואָכן זענען מיר געווען בעט-שכנים. נאָכדעם האָט מען אונדז
פונאַנדערגעטיילט. שפּעטער, ווען מ'האַט מיך אויך אַריבערגעפירט
פון גרויסן קראַנקנצימער אין קליינעם לינקן פּליגל-וואָרד, זענען
מיר ווידער געוואָרן שכנים.

בראַן האָט אויך שטאַרק געליטן פון אַסטמע. דאָס האָט מיך
צו אים נאָך מער צוגעבונדן. איך, וואָס האָב אַליין אַזויפיל געליטן
פון אַט דער ביטערער מחלה, האָב באַזונדערס מיטגעפילט זיינע
יסורים. איך האָב אין אים געזען אַ ברודער-אין-לייד.

אומדערבאַרמדיק-טראַגיש איז געווען זיין איינזאַמקייט די לעצ-
טע צייט, פאַרלאָזן און פאַרגעסן פון פריינט און משפּחה.

מיט זעקס וואָכן צוריק, ווען זיין אַטעם איז געוואָרן זייער
קורץ, און טעג נאָכאַנאַנד געלעבט אויף אַקסידזשען, האָט ער גע-

שיקט אַ טעלעגראַמע צו זיינע פריינט. געקומען עפעס אַ קרוב אים באַזוכן. בראַון האָט שטאַרק געהוסט. דער קרוב איז געזעסן עטלעכע מינוט. אַז ער האָט געהערט בראַונ'ס הוסטן, האָט ער גענומען זיך איילן אַוועקצוגיין. האָט צוגעזאָגט אַז מען וועט בראַונען קומען באַזוכן.

קיינער איז מער ניט געקומען.

דאָס האָט בראַונען שטאַרק געערגערט. אין זיין לעצטן בריוו צו די קרובים, וואָס דער חולה, דער גוטער מעלווין, האָט פאַר בראַונען געשריבן, האָט ער זיי שאַרף אויסגערעדט פאַר דעם פאַרברעכן.

ווען מיינע קרובים פלעגן קומען רעגלמעסיק מיך באַזוכן, האָב איך מיך געפילט ווי שולדיק קעגן דעם איינזאַמען בראַונען. ס'האָט זיך מיר אויסגעוויזן, אַז דער באַזוך פון פריינט ביי די אַנדערע חולאים, באַטאַנט נאָך מער זיין ביטערע איינזאַמקייט.

די באַציאונג פון די חברים צו „פאַפּ“ בראַון איז געווען זייער אַ האַרציקע. מ'האָט זיך געמיט אים צו פאַרגרינגערן און באַהילפיק זיין מיט וואָס נאָר מעגלעך. אַמאַל אפילו — איבער די כוחות.

בראַון איז געווען געבענטשט מיט אַ חוש פאַר הומאָר. אין די טעג, ווען ער האָט זיך געפילט בעסער, פלעגט ער זיך וויצלען און אונטערהאַלטן די חברים מיט המצאות און שפיצלעך.

בראַון האָט געפילט אַז זיינע טעג זענען געציילט, און איז גרייט געווען אויפצונעמען זיין אויסלייזער — דעם טויט.

עטלעכע מינוטן נאָך יציאת נשמה האָט מען אַרויסגעפירט בראַונ'ס בעט.

אַנטקעגן אַוונט האָט מען דאָס בעט צוריק אַריינגעבראַכט. גאַנץ פרי איז אויף דעם בעט שוין געלעגן אַ נייער חולה.

און דאָס וועלטל פון די קראַנקע גייט זיך אַן ווי געווען...

11. אַ בעל־דברן

ווען מען ברענגט אַרײַן אַ נייעם חולה אין לינקן פליגל־וואַרד, ווען דער נײַ־געקומענער קוקט זיך ערשט אַרום, באַטראַכט דאָס אָרט וואוהיין זײַן גורל האָט אים געבראַכט, און די חברים מיט וועמען ער וועט דאַרפן פאַרברענגען די טעג פון זײַן ליגן דאָ, — הייבט באַלד אָן מאַריטוס אים צו פאַרוואַרפן מיט פראַגן. ער נעמט דעם נייעם חולה אויפן פאַרהער: פאַרשט אויס און פּרעגט זיך נאָך פון וואָנען ער קומט; וועגן זײַן פאַמיליע און געשעפטן; צי איז ער אַ באַווייבטער, צי נאָך אַ בחור. אפילו וועגן אינטימע ענינים פון צווישן מאַן און ווייב, פּרעגט מאַריטוס אויס. ער פאַלגט נאָך די ענטפערס פונ'ם נײַ־אַנגעקומענעם חולה, זוכט אַ שוואַכן פונקט אין זײַנע ווערטער, ער זאָל אים קענען נאַכדעם דערגיין די יאָרן און אַרײַנזאָגן שטעכווערטלעך.

דער נײַער חולה איז פול מיט האַפּענונגען, אַז דאָ אין שפיטאַל וועט ער קריגן זײַן תיקון, און וועט אין עטלעכע חדשים אַרום גע־זונט ווערן. אָבער מאַריטוס לאָזט אים זיך ניט שפּילן מיט האַפּע־נונגען: „זעסט דאָרט אַט יענעם? ער ליגט דאָ שוין דריי יאָר. און דער קראַנקער דאָרט בײַ דיין רעכטער זײט, איז שוין דאָ פינף יאָר. און וויפּיל יאָר, אַ שטייגער, מײנסטו, געפּין אײך זיך אין די שפיטאַלן? — צוועלף יאָר! יע, יע, ברודערל, גאַנצע צוועלף יאָר!“ ווען דער ערשט־געקומענער לויבט דאָס עסן, אָדער די באַ־דינונג, פּלאַקערט אויף אין מאַריטוסעס שוואַרצע, שאַרפע אויגן אַ פּייערל פון הנאה־דיקן חווק, און ער גיט זיך אַ זאָג:

„אָוודאי ביסטו, ברודער, אַרײַן מיטן רעכטן פּוס אין ריכטיקן פּלאַץ. מ'וועט דיר דאָ געבן פּרישע סטעיקס טאָג נאָך טאָג, און אײער וויפּיל דיין גאַרגל קען אַרײַנזופּן, וואָס דו וועסט נאָר פאַר־לאַנגען, וועט מען דיר באַלד דערלאַנגען. דאַרפסט נאָר בעטן, וועלן גלייך די ספּריטנע נױרסעס דיר צושטעלן וואָס דיין האַרץ גלוסט.“ און אַז עס גײען פאַרביי אַ פאַר טעג און דער נײַט־לאַנג־געקומענער חולה באַקלאַגט זיך אויף געוויסע נױטיקע באַדערפּענישן.

וואָס פעלן אין שפיטאַל, פאַקט אים באַלד מאַריטוס ביי די פאַר-
דראַסיקע ווערטער און זאָגט אים אַריין :

„וואָס זשע האָט מען זיך, גוטער ברודער, אַזוי צעזונגען מיט אַ

פאַר טעג צוריק, און אַזוי געלויבט דעם „טייערן“ פּלאַץ?“

מאַריטוסעס צונג ווערט קיינמאַל ניט מיד. ער מאַלט אָן אַן
אויפהער. ער לאָזט זיך אַריין אין פּוסטע שמועסן, וואָס נעמט צו
זיי קיין סוף ניט. אַלץ איז פאַר מאַריטוס'ן אַן עניין צום פּלאַפּלען.
ער האַלט אין איין ריידן וועגן זיינע מיחושים און וועגן טויטן-
קאַסטן, וואָס איז שוין גרייט פאַר אים, כאַטש ער ווייס גאַנץ גוט
אַז די חברים גלויבן אים אַ וואָרט ניט. זיי ווייסן, אַז מאַריטוסעס
געזונט-צושטאַנד איז בעסער, און ער פילט זיך שטאַרקער פון די
אַנדערע קראַנקע.

מאַריטוס האָט אויך אַ ווילדע טבע — ער זאָגט דעות און גיט
יעדן איינעם עצות, צי מ'פרעגט אים, צי ניט. וועמען היינט געלויבט
— איז מאַרגן צעשטויבט.

דערווייט ער זיך עפעס, צעפויקט ער עס באַלד פאַר אַלעמען.
ראַבלי, אויף זיין שטייגער, זאָגט :

„ווילסטו האַלטן עפעס אַ סוד — פאַרטרוי דאָס מאַריטוס'ן.“

די חולאים ווייסן, אַז מאַריטוס האָט נאָך אַ שוואַכקייט : לייענען
צייטונגען. איבערהויפט לייענט ער די נייע פון פּראַנט און פון דער
פּאָליטישער וועלט. ער לייענט יעדן טאָג עטלעכע צייטונגען, וואָס
ער קריגט ביי די חברים.

דער איד, מאַלוסאָן, זיין בעט-שכּן, גיט מאַריטוס'ן יעדן טאָג די
נאַכמיטאָג-צייטונג, וואָס מאַריטוס האָט זייער ליב צו לייענען. אַפט-
מאַל קויפט מאַלוסאָן פאַר אים צוויי צייטונגען. עס טרעפט אַז
מאַלוסאָן אַליין קען ניט לייענען צוליב שוואַכקייט. ער קויפט, אַבער,
די צייטונגען פאַר מאַריטוס'ן, מאַלוסאָן זאָגט אַפט :

„ס'איז ביי מיר ווערט צו-צושטעלן מאַריטוס'ן צוויי צייטונגען
אַ טאָג, און נאָך צוויי, אַבי ער זאָל זיין פאַרטאָן אין לייענען, און ער
זאָל אונדז צו רו לאָזן און ניט קלאַפּן מיט דער צונג.“

אין געראַנגל פאַרן לעבן

ראַבלי באַמערקט אים וועגן דעם :
„נאַר זיך נאַר אַליין ניט, מאַלוסאַן! מאַריטוס לייענט היינט
אַזויפיל, כדי ער זאל האָבן מאַרגן וועגן וואָס צו פּלאַפּלען, וועגן
וואָס צו אַמפּערן זיך מיט זיינע אָפּאַנענטן, און מיט וואָס צו דערגיין
זיי די יאַרן.“

מאַריטוס וואַרפט אים גלייך צו :
„מילאַ! זייט מיר כאַטש מודה, אַז ווען ניט איך, וואַלט אַ בית-
עולם־שטילקייט געהערשט דאָ, אין דעם פאַרעפּוש'טן וואַרד!“

12. דער צער פון די יחידים

רבון העולמים! דו פאַרנעמסט דאָך דאָס געשריי פון זעל,
ווי דו זעסט דעם שטומן צער.

ווער קען ווערטער געפינען פאַרן טרויער פון אַ זון, וואָס דער-
וויסט זיך וועגן טויט פון זיין מאַמען; — און ער, געשמידט צום
קראַנקבעט, קען איר דעם לעצטן כבוד ניט צוטיילן.

און ווער קען אויסדרוק געבן צום טיפן צער פון אַ געטרייער
מאַמען, וואָס קומט באַזוכן איר קראַנקן זון, איר אויג אין קאַפּ; —
און ער דערקענט זי ניט, און קוקט זיך ניט אום אויף איר, ווייל
זיין מוח איז פאַרווירט.

אַב הרחמים! אין לאַגל פון טרויער, וואָס איז טיפּער פּונ'ם
תּהום, מיטן צער פון אַ וועלט, וואָס גייט אָפּ אין בלוט און ווייטיק,
נעם אַריין אויך דעם צער פון די יחידים, באַלאַדענע מיט פיין
און ליידן.

13. אַ שעה פון אַנטשיידונג

היינט איז אַנטשיידן געוואָרן מיין גורל.
 דער פאַרשלאַג פון דער קאָמיסיע פון כירורגן־ספעציאַליסטן
 איז — אַן אַפּעראַציע: אויסשניידן טיילן פון די ריפּן, כדי צוזאַמענ-
 דריקן די לונג (״טהאַראָקאָפּלאַסטי״).
 כאַטש כ׳האַב זיך געריכט צו הערן אַזאַ פּסק פון די ספּעציאַל־
 ליסטן, פונדעסטוועגן בין איך געווען צערודערט פאַר מיין אַריינגיין
 אין צימער, וואו עס זיצט די קאָמיסיע, און ביים אַרויסקומען פון
 דאָרטן.
 אַט די שעה, וואָס באַשטימט אַפּט דעם גורל פון ״זיין, אַדער
 ניט זיין״, קען אויפרודערן און אויפשטורעמען דאָס האַרץ.
 עס איבערראַשט און עס טרייסלט אויף דער פאַרשלאַג פון דער
 קאָמיסיע, וואָס קומט נאָך אַ באַראַטונג פון בלוז קורצע מינוטן.
 שעה׳ן זענען אַריבער ...
 כ׳האַב מיט מיין שכל באַהערשט מיינע צעשטורעמטע געפילן.
 כ׳האַב אַפּגעוואויגן מיין לאַגע אויפן וואַגשאַל פון דער טרויער־
 ריקער ווירקלעכקייט, און מיין רואיקייט האַט זיך צו מיר אומגעקערט.

אין געראַנגל פאַרן לעבן

14. איינער, אַן אויסדערוויילטער

מיט דריי וואָכן צוריק האָט מען אַריינגעבראַכט אין לינקן פליגל-וואָרד אַ נייעם חולה: אַ הויך-געוויקסיקן, יונגן, שלאַנקן בעגער, מיט אַ פאַר גרויסע, פאַר-חלומ'טע אויגן.

זיין אַנקומען אין וואָרד האָט געמאַכט אַ רושם. דעם זעלבן טאָג נאָך זענען געקומען פיל באַזוכערס, מענער און פרויען, אים זען. בלומען האָט מען געבראַכט צו זיין בעט. טעלעגראַמעס זענען אַנגעקומען.

די חברים האָבן זיך איבערגעקוקט און געוואונדערט: ווער איז ער עס, וואָס עס רעש'ט זיך מיט אים אַזוי?!

דער סוד איז באַלד אַרויס: מ'האַט זיך דערוואוסט אַז דער ניי-געקומענער איז האַטשינס, דער באַוואוסטער גיטאַרע-שפילער אין דער קאַפעליע פונ'ם "קעניג פון סווינג".

פון יענעם טאָג אַן האָבן געקלעפט צו אים זיינע ראַסן-ברידער צווישן די חברים-חולים.

נאָך דעם פאַרגעטערטן דזשאָן לואיס, איז האַטשינס געוואָרן זייער ליבלינג און זייער שיינדל.

נאָך די רו-שטונדן פון נאַכמיטאָג, אַדער פאַרנאַכט-צו, קלייבן זיי זיך צונויף אַרום אים. ער, האַטשינס, זיצט אויבנאָן אין בעט, רעדט און דערציילט וועגן אַלץ וואָס זיין אויג האָט געזען אין די ווייטע מדינות, וואָס ער האָט דורכגערייזט און באַזוכט מיט דער קאַפעליע.

שטונדן לאַנג זיצט האַטשינס און דערציילט אין זיין "דזשאַר-דזשיע"ר אויסגעצויגענער אויסשפראַך. פון צייט צו צייט איז ער מפסיק אַ וויילע, גיט אַ לאַנגן טשמאַקע מיט די ליפן, און, איבער-פולט מיט תאוה צו ריידן, קערט ער זיך צוריק אום צו זיין דערציילן. און די חברים זיינע? — זיי ווערן גאַרניט מיד אויסצוהערן די אַלע נסים, וואָס ער דערציילט זיי פון דער גאַט-געבענטשטער קאַליפאָרניע און פון האַליוואוד, וואָס איז איבערפולט מיט וואונדער איבער וואונדער און "מאָווי-סטאַרס".

די נעגערס זענען קיינמאל גיט מפסיק זייער פארערטן דער-
ציילער. די ליולקעס שטעקן ביי יעדן אין מויל. די אויגן ברייט-
צעפענט. די פנימ'ער לויכטן, דריקן אויס גרויס התפעלות: ווי קען
עס איין בשר-ודם האָבן אַזויפיל געזען און אַזויפיל וויסן!
האַטשיגס זעט דאָן אויס ווי אַן עלטסטער פון אַ שבט, וואָס
זיצט אין די אַוונטן ביים פונאַנדערגעלייגטן פייער, און דערציילט
לעגענדעס און וואונדיררים פון אַמאָל.

*
*
*

אַז ס'איז אַריבער אַ וואָך נאָך זיין אַריינקומען אין שפיטאַל,
האַבן פריינט געבראַכט פאַר האַטשיגס'ן אַ פראַכטפולע גיטאַרע, אין
אַ שיינ-געשניצט שיידל.
די ניס האָט זיך באַלד צעטראָגן: די וואונדער-כלי אויף וועל-
כער האַטשיגס שפילט אַזוי בריה'ש, געפינט זיך שוין לעבן אים,
אין לינקן פליגל-וואָרד.
מיט גרויס נייגער האַבן די חברים אַרויסגעקוקט אויפן טאַג,
ווען האַטשיגס וועט פאַר זיי שפילן.
די געשפאַנטקייט איז געוואָרן גאַר-גרויס ביי אַלע חברים און
נאָך מער ביי די נעגערס, ווען מ'האַט זיך דערוואוסט, אַז האַטשיגס
שטעלט אָן די גיטאַרע און קלייבט זיך צו שפילן.
פון גרויסן קראַנקנצימער און פון קליינעם רעכטן פליגל-וואָרד
האַבן די חולים געשטראָמט צום לינקן פליגל-וואָרד צו הערן זיין
שפילן.
און ווען ס'האַבן זיך דערהערט די «דזשאָז» און «סווינג» מעלאַ-
דיעס, האַבן די נעגערס באַלד אַנגעהויבן שאַקלען מיט די קעפּ,
פליעסקען מיט די הענט און צו-האַפקען מיט די פיס צום טאַקט
פון שפילן.
און אַט האַט האַטשיגס אַנגעהויבן שפילן נעגערישע פאַלקס-
מעלאַדיעס רוישיקע, אַנגעזאַפטע מיט אומעט און בענקעניש.
האַבן זיך נאָך מער צעוואַרימט די הערצער פון די חברים-

אין געראַנגל פאַרן לעבן

נעגערס. די פיס האָבן אָנגעהויבן אונטערטענצלען אַזוי גיך־גיך. די אויגן האָבן געשאָסן מיט פונקען פון בענקשאַפט און התפעלות. אייניקע האָבן זיך אַ הויב געטאַן פון די ערטער, ווי זיי וואָלטן זיך אַרויסגעריסן פון צוים, און גענומען באַגלייטן דאָס שפּילן פון גיטאַרע מיט געזאַנג און פלינקן טאַנץ.

אַ שעה פון דערהויבונג, פון עקזאַלטאַציע, איז עס געווען ביי זיי. זיי האָבן געזען פאַר זיך אַן אויסדערוויילטן, אַ וואונדער־מענטש, וואָס איז צו זיי אַראָפּגעקומען פון זייער קדמונים־לאַנד, און מיטן צויבער פון זיין שפּילן האָט ער אַ תיקון געגעבן צו זייערע לעכצנדיקע נשמות.

ער האָט זיי אויף אַ ווייל צוריק־געבראַכט צו דער סביבה פון זייער אוראַלטן היימלאַנד.

15. ווער פון זיי איז בעסער

אַ דאָקטאָר „אַ שווייגער“, אַדער אַ דאָקטאָר „אַ באַריידעוון־דיקער“ — ווער פון זיי איז בעסער ?

— אַט די פראַגע איז היינט אַרויף אויף דער טאַג־אַרדענונג ביי אונדז אין וואַרד, און האָט אַרויסגערוּפן אַ פלאַמיקע דעבאַטע. באַרדי „דער היציקער“, איינער פון די „אַפּיס מקורבים“, וואָס „ווייס אַלע סודות“, איז צוריקגעקומען אין וואַרד, ווען די נאַכמיטאַג־רו־שטונדן הויבן זיך אָן, און האָט געבראַכט די נייס, אַז ער האָט זיך גאָר וואָס דערוואוסט, אַז ד״ר נ. אַינדזער „הויז־דאָקטאָר“, האָלט ביים פאַרלאָזן דעם שפּיטאַל.

— אַ שאַד ! — האָט געלאָזט פאַלן מעק. — ער איז אַ גוטער דאָקטאָר און ווייסט שטענדיק וואָס ער האָט צוטאָן.

אַט די באַמערקונג האָט אויפגעבראַכט דעם נעגער האָבסאָן, דעם „בעל מוּח“ פון וואַרד, וואָס האָט ליב דיסקוסיעס. ער איז אויפגע־שפרונגען און האָט אַ זאַג געטאַן צו מעק׳ן :

— וואָס פאַר אַ גוטס האַסטו אַזוינס געפונען אין דאָקטאָר נ. וואָס דו לויבסט אים אַזוי? אַ דאָקטאָר אַזאַ ווי ער, וואָס האַלט אין איין שווייגן און גיט דיר ניט קיין ענטפער אויף דיינע פראַגן, איז ביי מיר גאַרניט ווערט.

זע נאָר! אַ נייעם חסרון האָט ער געפונען אויף אַ דאָקטאָר, דאָס וואָס ער לאַזט זיך ניט אַריין אין לאַנגע שמועסן און פלאַפּלט ניט ווי אַ וואַש־פּרוי. — האָט צוגעוואָרפּן באַרדי.

— און איך באַטאָן נאָך־אַמאָל, אַז איך וואָלט ניט געגעבן אַן אָפּגעריבענעם ניקל צו אַ דאָקטאָר, וואָס קלערט ניט אויף זיינע פאַציענטן גענוי און דייטלעך אין וואָס זייער קראַנקייט באַשטייט, כדי זיי זאָלן וויסן צו זיין פאַרזיכטיק און ווי אויף זיך אַליין אַכטונג צו געבן. — האָט האַבסאָן ניט אָפּגעלאָזט.

— ניט אַלע מאָל איז אַזוי גוט אַז דער קראַנקער זאָל צופיל וויסן וועגן זיין קראַנקייט. אָפטמאָל קען מען וועגן אַ פאַציענט זאָגן: „ווייניקער געוואוסט — ווייניקער געזאַרגט.“ — האָט מאַלוסאָן אַרויסגעזאָגט זיין מיינונג.

מעק האָט זיך ווייטער אָפּגערופּן:

— און איך, פון אייגענער דערפאַרונג, זאָג איך, אַז אין מינע אויגן שטייט פיל העכער אַ דאָקטאָר אַ שווייגער, וואָס קען זיין פראַפעסיע, ווי אַ דאָקטאָר וואָס האַלט אין איין ריידן, און פאַרגעסט אָפט דאָס סאַמע וויכטיקסטע.

האַבסאָן האָט מעק'ן ניט געלאָזט ענדיקן:

— אַט דאָס איז דאָך די צרה, וואָס די מערסטע מענטשן האָבן ליב נאַכצוגיין בלינד דעם, וואָס פירט זיי. איך, אָבער, וועל ניט נעמען אין אַכט די מיינונג פון אַ דאָקטאָר, וואָס קלערט מיר ניט אויף דעם צוועק פון זיין באַהאַנדלונג, און וואָס ער איז אויסן מיט די פאַרעפּוש'טע פּילן, וואָס ער גיט מיר.

דאָ האָט לעש „דער מיושב־דיקער“ גענומען דאָס וואָרט:

— כּאָטש איך גיי ניט אַזוי ווייט ווי האַבסאָן, און האַלט אַ דאָקטאָר, וואָס האָט שטודירט און פראַקטיצירט פאַר גענוג בר-

אין גערענגל פארן לעבן

סמכא צו פארשרייבן פילן אן פירושים, דאך מיין איך, אז א דאקטאר, וואס איז ניט קארג אויף א ווארט מיטן פאציענט, טוט-אויף מער ווי דער שווייגער. מיט גוטע רייד קאן ער געווינען דעם צוטרוי פון חולה, ער זאל גלויבן אין אים און אין זיינע הייל-מיטלען. און דאס איז דאך א באוואוסטע זאך, אז אין די ענינים פון היילונג, קען גלויבן און צוטרוי אויפטאן וואונדער.

מעק האט זיך א הויב געטאן פון בעט און זיך געקליבן ענטפערן. ער האט זיך, אבער, גלייך צוריקגעלייגט ווען ס'האט זיך געלאזט הערן דאס קול פון דער הויפט-שוועסטער: „וויפיל מאל דארפמען אייך דערמאנען, אז די שעה'ן צווישן איינס און דריי זענען רו-שטונדן און ניט דיסקוסיע-שטונדן? איר מעגט מיר גלויבן, אז איך גיי גלייך פארשרייבן אויפן טאָול די נעמען פון אלע אַרדענונג-שטערערס!“

געצוואונגערהייט האבן די אפגעענטן איבערגעריסן די דיסקוסיע. די ברענענדיקע פראגע איז געבליבן הענגען אין דער לופט.

16. מילטש, מילטש, און קאמפאני

בלוין עטלעכע שעה נאכדעם ווי מילטש איז אריינגעפירט געוואָרן אין שפיטאל, אין לינקן פליגל-וואָרד, האָבן שוין די חברים דערקענט גאנץ קלאָר, אז אין זייער שטייג האָט מען דאָס מאל אַריינגעבראַכט אַ פויגל פון גאַר אַן אַנדער קאַנט.

מילטשעס באַרד-אַנוואַקס, וואָס איז שוין אַ צייט ניט געגאַלט געוואָרן; זיין קאַלירלאַזע ניט-פאַרקאַמטע טשופּרינע, וואָס איז אַראָפּגעהאַנגען אויף זיין שמאַלן שטערן און אַריינגעפאַלן אין זיינע קליינע טונקל-בלויע אויגן; זיין זשוליקעוואַטער קוק און זיין קרומ-לעכער שמייכל; — האָבן עדות געזאָגט מאַריטוס'ן, דעם „בעל דברן“, אַז אַט דער פאַרשוין איז ווערט, ער זאַל ביי אים באַלד אַ טאַפּ טאָן אין וואָגן:

- פון ניו-יאָרק, באַדי ?
— ניין, פון ק...
— און מיט וואָס פאַרנעמסטו זיך ?
— אַ סײלסמאַן ; כ׳פאַרקויף זאַקן.
— אַ באַווייבטער ?
— יע און ניט. ס׳איז דאָ אַ מיידל. כ׳האַב מיט איר גוט אַ לעב געטאַן עטלעכע חדשים. צום טייוול ! כמעט שוין געווען איינ-געאַרדנט.
— זאָרגסט זיך וועגן איינאַרדענען ? נעם זיך נישט צום האַרצן, חבר ! איך קאָוויר דיר, אַז באַלד ווי ביסט אַריבער די שוועל פון שפּיטאַל, ביסטו שוין אַן איינגעאַרדנטער מענטש.
די חברים האָבן אַרויסגעפלאַצט אין אַ געלעכטער.
— און וואָס אַנבאַלאַנגט אַ פרוי, ברודער, — האָט מאַריטוס ווייטער געצינגלט, — קאָן מען זיך פאַרלאָזן אַז אַ „סײלסמאַן“ ווי דו, וועסט שוין דאָ געפינען אַ מיידל ווי דיין האַרץ געלוסט. זעסט די געביידע דאָ קעגנאײבער ? בילד־שיינע מיידלעך פאַראַן דאָרטן. ס׳וועט דיר זיין כדאי צו באַקענען זיך מיט זיי.
— פאַרלאָז זיך אויף מיר, מאַריטוס ! אויב דער מין איז נאָר דאָרטן פאַראַן, וועל איך שוין געפינען מיין וועג אַהין, ניט גע-בלאָנדזשעטערהייט.
מילטש האָט אַרויסגענומען אַ סיגאַרעטל, פאַררויכערט, און דאָס אַפגעברענטע שוועבעלע אַראַפגעוואָרפן אויפן דיל.
— זיי וויסן, דו ניי־געקומענער, אַז לויט די געזעצן פון שפּיטאַל טאָר מען ניט רויכערן אין די וואַרדס !
אַט דאָס געזעץ האָט מילטש׳ן געלאָזט וויסן כליעפאַק, אַ באַ-בייכלטער, געפאַקטער חולה פון סלאַוואַקיע, וואָס מאַלוסאַן האָט אים אַ נאָמען געגעבן : „דער סטאַראַסטע“.
— און וועמען גייען עס אָן די געזעצן ? — האָט מילטש צוריק-געוואָרפן כליעפאַק׳ן. — כ׳בין אַהער געקומען פון אַן אַנדער שפּי-טאַל, און זיי זענען מיך דאָרטן אויך ניט אַנגעגאַנגען.

אין געראַנגל פארן לעבן

דער „סטראַסטע“ איז געוואָרן אויפגעקאַכט :
— אַ! איצט ווייס מען שוין! מ'האַט דיך זיכער פון דאָרטן
אַרויסגעוואָרפן פאַר ברעכן די דיסציפלין, גיב נאָר אַכטונג, יונגער-
מאַן, מ'זאָל דיך פון דאַנען אויך ניט אַרויסוואָרפן.
— זיי וויסן, אַלטער, אַז כ'בין אַהער ניט געקומען אויסהערן
דיין גאַט־פאַרדאַמטע שטראַף־רייד. מסתמא ווייסטו, אַז אַמעריקע
איז אַ פרייע לאַנד. יעדערער טוט וואָס אים געפעלט.
כליעפאַק האָט עפעס אַ ברום געטאַן, און איז אַנטשוויגן געוואָרן.
אַ פאַר מינוט איז שטיל געווען אין וואָרד. מאַריטוס האָט עס
לאַנג ניט אויסגעהאַלטן און זיך אַנגערופן צו מילטש'ן : „דו ווייסט ?
מיר האָבן דאָ נאָך אַ מילטש אין גרויסן וואָרד. ווער ווייסט, אפשר
זייט איר גאָר קרובים אויך! נאָך מיטאַג וועל איך דיך באַקענען
מיט אים.

אין דער צייט פון מיטאַג עסן, ווען די קראַנקשוועסטער האָט
דערלאַנגט די חלקים, האָט איר מילטש צוגעוואָרפן שקאַצעוואַטע
קוקן, און זיין שמייכלעלע איז אים ניט אַראָפּ פון די ליפן. מאַריטוס,
וואָס האָט אים, ווי זיין שטייגער איז, ניט אַרויסגעלאָזט פון אויג,
האַט אים באַלד צוגעוואָרפן : „איך זע, אַז דו ביסט זייער אַ רירעוו־
דיקער יונג. אַרבעטסט שנעל, מילטשי!“ און צו האַטשינסן האָט
מאַריטוס אַ זאַג געטאַן : „היט זיך, האַטשינס ! האַסט דאָ איצט אין
וואָרד אַ געפערלעכן קאַקורענט“.

נאַכמיטאַג האָט מאַריטוס פאַרצויגן מיט מילטש'ן אַ שמועס
וועגן זיין מיידל, און בכלל וועגן עראַטישע עניינים. און דאָ האָט
מילטש געוויזן וואָס ער קען. עס האָט פון אים געשטראַמט מיט
מעשיות. האָט ניט אויפגעהערט דערציילן „אינצידענטן“, וואָס האָבן
זיך פאַרלאָפן צווישן אים און זיינע געליבטע. האָט געשאַטן מיט
עראַטישע וויצן, וואָס מ'הערט זיי דאָס רוב אין וואַש־צימער.

ביינאַכט האָט זיך מילטש אַנגעטאַן אַ שוואַרצע וואַליקענע היטל,
מיט צוגענייטע וואַלענע אויערן פון ביידע זייטן. ליגנדיק אין בעט,
האַט ער אַרויסגעשטעקט די פיס פון די קאַלדרעס, וואָס האָבן זיך

ביי אים פונאנדערגעוואָרפן אויף אַלע זייטן. דאָס קישן איז אים אויך באַלד אַראָפּגעפאַלן אויף דער ערד.

אין דער פרי איז מילטש ניט אַראָפּ זיך איינוואַשן צום אַנבייסן. ער האָט זיך אויפגעזעצט אין בעט ערשט ווען די קראַנקשוועסטער האָט דערלאָנגט דאָס געשטעל מיטן עסן.

ביים אַנבייסן האָט מאַריטוס באַמערקט: „כ'זע, אַז אימעצער האָט ביינאַכט באַשאַטן דעם דיל אַרום מילטשעס בעט מיט אָפּגע־ברענטע שוועבעלעך און עקן פון סיגאַרעטן“.

כליעפּאַק, וואָס האָט זיך ביינאַכט אויפגעכאַפט יעדעס מאָל ווען מילטש האָט פאַרויכערט אַ סיגאַרעט, און וואָס האָט געהאַלטן אין איין בורטשען, האָט איצט אַרויסגעפלאַצט מיט כעס:

„איר'ט נאָך זען, מענטשן, אַז אַט דער געזעץ־ברעכער וועט נאָך אונדז דאָ אונטערצינדן און פאַרברענען אויך!“

נאָכן עסן האָט זיך מילטש אַריינגעזעצט בהרחבה'דיק אין שטופ־שטול און אַנגעהויבן פלאַפלען מיט מאַריטוסן. מאַריטוס האָט אים צום סוף אַ פּרעג געטאַן: „זאָג מיר נאָר, מילטש! דאָרט, פון וואַנען דו קומסט, איז ביי זיי גאַרניט איינגעפירט אַז מ'דאַרף זיך איינוואַשן אין דער פרי? און פאַרוואָס גאַלסטו זיך ניט אָפּ, מיר זאָלן קענען אַנקוקן דיין שיינעם פּרצוף?“

מילטש האָט אים געענטפּערט:

„כ'בין ניט געקומען אַהער זיך פּוצן. איך דאַרף קיינעם ניט געפעלן. איך טו ווי עס געפעלט מיר. נאָר איך זע, אַז כ'בין דאָ אַריינגעפאַלן צווישן אַ חברה גאַט־פאַרדאַמטע פרומע שטראַפּערס, וואָס פאַראומערן דאָס לעבן מיט זייערע שיינע זיטן. כ'וועל שוין בעסער אַרויסגיין זען, וואָס מאַכט דאָרט מיין צווייטער מילטש.“

**

דער צווייטער מילטש, וואָס די חברים אין וואָרד רופן אים מיטן צונאַמען: „דער מיזיניק“, איז אַ צוואַנציק־יאַריקער בלאַנדער בחורל.

אין געראַנגל פאַרן לעבן

ער איז איידל. סטאַטעטשנע. שטענדיק זויבער־ריין אַרומגעוואָשן און אַרומגעראַזירט. דער זיידענער, גוט־געפּאַסטער שלאַפּראַק, ברענגט נאָך קלאַרער אַרויס זיין שלאַנקע פיגור. אַן אינגלשער חן ליגט אויף אים.

זיין מוטער קומט אים באַזוכן כמעט יעדן טאָג און ברענגט אים פון דער היים פאַרשיידנאַרטיקע שפּיזן, וואָס ראַבערט האָט זייער ליב. זי גיט זיך מיט אים אַ סך אָפּ, פּיעשטשעט און צערטלט אים. דאָס רופט אַרויס קנאה ביי געוויסע חברים, וואָס ליגן בשכינות מיט אים. זיי האָבן אָפּגע'פּסקנ'ט :

„ראַבערט וועט זיכער קאַליע ווערן און וועט זייער מיאוס אָפּ־דאַנקען זיין מאַמען“.

*
*
*

די צוויי מילטשעס האָבן זיך שטאַרק באַפּריינדט. דאָס רוב פון טאָג האָבן זיי פאַרבּראַכט אין שמועס, אין שפּאַצירן גיין. דער עלטער־רער מילטש האָט געהאַלטן אין איין ריידן, דערציילן מעשיות אָן אַ סוף. דער יונגער מילטש האָט אים אויסגעהערט אויפּמערקזאָם, און יעדעס מאָל צוגעטראָגן זיין פּריינט אַ ניי סיגאַרעטל. ער פּלעגט מיט אים זיך אויך טיילן מיט די גוטע זאַכן, וואָס מ'ברענגט אים פון דער היים.

איבער זייער קלעפּן איינער צום אַנדערן, האָבן חברה וויצלערס זיי אַ נאָמען געגעבן : „מילטש, מילטש און קאַמפּאַני“.

ס'האָט ניט לאַנג געדויערט און מילטש „דער מיזיניק“ האָט גענומען נאָכמאַכן זיין חבר אין גאַנג און אין ריידן. האָט זיך עטלעכע טעג ניט געראַזירט און ניט צוגעקאַמט די האָר. אין דעם קליידער־צימער פון שפּיטאַל האָט ער אָפּגעזוכט פאַר זיך אַן אַלטן, צעהאַר־דערטן שלאַפּראַק. האָט געליען ביים עלטערן מילטשן זיין נאָכט־היטל, מיט די אויערן, און אָנגעטאַן אויף זיך. און אַזוי אַרומ־גייענדיק פאַרשמייעט מיט צעפּלויגענע פּאַלעס, אַ צוכראַשצעטער,

איז ער אריינגעקומען אין קליינעם לינקן פליגל-וואָרד און מיט גרויס
הנאה אַ פּרעג געטאָן די חברים :

„זאָגט מיר! זע איך איצט ניט אויס ווי אַן אמת'ער „האַבאַ
פון באַוערי?“

זיין פּראַגע איז שטאַרק געפּעלן געוואָרן די חברים, און האָט
אַרויסגערופן ביי זיי אַ שמייכל אויף די ליפּן.

איבערהויפּט איז אַרויפגעפּאַלן אויף דער מציאה מאַריטוס, און
האָט באַלד אַ זאָג געטאָן :

„און איך האָב שטענדיק געדענקט, אַז אונדזער „מייזניק“ איז
ניט קיין צו גרויסער חכם. איצט זע איך ווי טרעפלעך ער האָט אַ
נאָמען געגעבן זיין חבר און שותף מיט דעם בעסט צוגעפּאַסטן נאָמען“.

17. אַ געטרייער ברודער

נעכטן האָט דער ראַביי י — ב (דער טשאַפּליין פון שפיטאַל)
מיר צוגעשיקט דאָס העפּט פון „מאזנים“, וואָס איז ניט לאַנג צוריק
אַנגעקומען פון ארץ-ישראל. היינט האָב איך פון אים באַקומען
עטלעכע העברעאישע און אידישע ביכער.

איך בין זייער דאַנקבאַר דעם ראַביי י — ב פאַר זיין איבער-
געבנקייט און פאַר זיין האַרציקער באַציאונג צו יעדן איינעם פון די
אידישע חולים, דאָ אין שפיטאַל.

ווען כ'האָב געהערט באַלד נאָך מיין קומען אַהער, אַז דער ראַביי
פון שפיטאַל קומט אָפּט באַזוכן די פּאַציענטן, בין איך געווען נייגע-
ריק צו זען, וואָס פאַר אַ טיפּ „ראַביי“ וועט זיך אַנטפלעקן פאַר מיר
ביים ערשטן באַזוך.

וואַרום, אַ ראַביי אין אַמעריקע איז דאָך ניט דאָס, וואָס אַ רב
אין ליטע, אַדער אין פּוילן. דאָרט האָט דער נאָמען „רב“ מיט זיך
פאַרגעשטעלט אַ געוויסן טיפּ, אַן אייגנאַרטיקן ; אַ באַזונדער גע-

אין געראַנגל פאַרן לעבן

שטאַלט, וואָס איז געווען גוט באַקאַנט יעדן איינעם. זיין גייסטיקע פּיזיאָנאַמיע איז געווען קלאַר און באַשטימט.

אַבער דאָ, איז זייער שווער פאַרויס-צו-וויסן וואָס ס'איז דער גייסטיקער מהות פון איינעם, וואָס טראַגט דעם נאַמען "ראַביי", ביז דו באַקענסט זיך ניט געענטער מיט אים.

און ווי צופרידן בין איך געווען ווען כ'האַב אין ראַביי י — ב געפונען אַ גייסטרייכן, איבערגעבענעם אידן און געטרייען ברודער, וואָס פילט שטאַרק די נויט און פאַרשטייט טרעפלעך די באַדער-פענישן פון יעדן חולה — די מאַטעריעלע, ווי די גייסטיקע.

מיט יעדן באַזוך ווערט דאָס געפיל פון אמת'ער פריינטשאַפט צווישן אונדז אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער.

אין אַט די פינצטערע טעג האָט די האַרציקע באַציאונג פון אַ פיין-פילנדיקן מענטשן, מיט אַן איידעלער נשמה, אַ גאַנץ באַזונדערן ווערט.

ברודערשאַפט און אמת'ע פריינטשאַפט — ווי טייער זענען אַט די אייגנשאַפטן!

פאַרוואָר! ס'איז דאָ אַ באַלוינונג פאַר אַ מענטשן מיט אַזעלכע גוטע מידות.

די הערצער פון די קראַנקע האָט דער ראַביי י — ב געוואונען. זיי האָבן אים ליב און זיי אַכטן אים מיט זייער גאַנצער נשמה, מיט זייער גאַנצן וועזן.

18. אין מינוטן פון אנטפלעקונג

ראַבלי, וואָס פאַראייניקט אין זיך יוגנט־קראַפט, שיינקייט און חן פון אַריסטאָקראַטיזם, איבערראַשט אַפט זיינע חברים מיט זיין אויפפירן זיך.

ראַבלי איז דער איינציקער אין גרויסן קראַנקנצימער, פון וועמען מ'הערט צייטנווייז אַן אַפגעטאַקטע פראַזע אין אַ שייַן־געשליפן סטיל, אין אַ "האַרוואָרד ענגליש".

פון זיינע ליפן טראַגן זיך אַפט שאַרפע אַפאַריזמען, וואָס זאָגן עדות אויף גרויס פּקחות און טיפן פאַרשטיין דאָס לעבן. דאָך טרעפט, אז ער פלעפט אייך אַמאָל מיט אַ פראַסטן זאָג, מיט אַ גאַסן־אויסדרוק, אַרויסגעשאַסן פון זיינע, מיט שוים־פאַרלאַג־פענע, ליפן, וואָס מאַכט בלאַס און רויט דאָס פנים פון צוהערער. ראַבלי איז אַ מענטש מיט דרך־ארץ. פונדעסטוועגן איבער־ראַשט ער אַפטמאָל די קראַנקשוועסטער, וואָס טראַגט אים צו דעם מיטאַג, מיט אַזאַ מין באַמערקונג:

"וואָס פאַר אַ סטעיק האָסטו עס מיר דערלאַנגט? דאָס לאַך אין מיין לונג איז דאָך צוויימאַל גרעסער פון דער שטיקל פאַר'ע'יפוש'־טער פאַדלע!"

ראַבלי האָט בטבע פיינט צו פאַלגן באַפעלן. ער איז אַן "אייבי־קער פאַרברעכער" קעגן די געזעצן פון דיסציפלין, וואָס זענען איינ־געפירט אין שפיטאַל. ער זאָגט אַליין וועגן זיך:

"ווען איך זאל דאַרפן באַצאַלן פאַר מיינע זינד, וואָלט איך געמוזט צען יאָר נאַכאַנאַנד ליגן אין "דאָג־האַוז".

ראַבלי איז עקסטרעם אין זיינע וועגן:

ס'טרעפט, אַז ער גייט אַוועק אין ביבליאָטעק און ברענגט פון דאַרטן אַ טויך ביכער, גראַב־בייכיקע, פון אַלערליי מינים: ביכער וואָס האָבן צו טאָן מיט פילאַסאָפיע, מיט וויסנשאַפט; ביכער וואָס באַהאַנדלען סעקסועלע פראַגן, און דעטעקטיוו מעשיות. ער ליגט אין בעט און לייענט טאָג נאָך טאָג, אַן אויפהער.

אין גערזאנגל פארן לעבן

און אַמאָל טרעפט, אַז ס'גייען אַוועק וואָכן און ער קוקט ניט אַריין אין אַ בוך.

פלוצים באַפאַלט ראַבלין אַ שווייגעניש. טעג נאַכאַנאַנד רעדט ער ניט אויס קיין וואָרט. ליגט אויסגעצויגן אויפן בעט. זיין בליק געווענדט אויף איין פונקט און רויכערט אָן אַ סוף.

אַט דער צושטאַנד דערציילט וועגן שטורעם, וואָס ברויזט ביי אים אין האַרצן; וועגן טרויער, וואָס נאַגט אים. אָבער ער, ראַבלי, וועט קיינמאָל ניט אַרויסריידן זיין צער פאַר וועמען ס'איז פון די חברים.

מאַריטוס זאַגט: „דאָס קאַכט אין זיינע אַדערן און ס'זידט אין אים דאָס בלוט פון אַ פאַרריסענעם איירישמאַן“.

נאָך אַזעלכע טעג פון שווייגן קומט אָן אויף ראַבלין, ניט זעלטן, אַן אַנפאַל פון שפּילן אין קאַרטן. דאָן קלייבט ער צונויף צווישן די חולים אַלע חברים, וואָס זענען פאַרקאַכט אין קאַרטן-שפּיל. צווישן אַט דער חברותא זיצט ראַבלי שטונדן לאַנג. ער שפּילט, אַריינגעטאַן מיט אַלע חושים, ווי אַ באַנומענער, און האַלט אין איין רויכערן. ער שפּילט אין קאַרטן ביז ס'גייען אים אויס די כוחות, ביז ער פאַלט ממש אַוועק אויפן בעט אַ פאַרמאַטערטער, אַ צעבראַכענער, אַן אויסגעשעפטער.

**

דריי מאָל אַ וואָך קומט ראַבלי'ס מוטער אים באַזוכן. איר גאַנצע באַנעמונג זאַגט: ווירדע.

ביים אַריינקומען, און פאַרן אַוועקגיין, גיט זי איר זון אַ קוש אויפן שטערן. אין דעם קוש מערקט זיך די גרויסע ליבשאַפט פון אַ מאַמען, וואָס איז גובר אירע געפילן פאַר די אויגן פון פרעמדע.

זי ברענגט איר זון יעדעס מאָל אַ קליין זעקעלע עסנוואַרג. די מוטער זיצט און רעדט מיט איר זון שטיל. קוים וואָס מ'הערט איר קול. אַפט קוקן זיי זיך איבער מיט אַזאַ לאַנגן-לאַנגן

קוק — א קוק, וואָס זעט וואָס אין האַרצן טוט זיך, ניט ריינדנדיק אַ וואָרט.

איידער זי גייט אַוועק לייגט זי אַריין איידל־שטיל אין זיין טיש־קעסטל אַביסל קליינגעלט.

זונטיק קומט ראַבלי'ס פרוי אים באַזוכן. זי איז הויך־געוויקסיק ווי ער; אַ יונגע, איידעלע בלאַנדינקע. אירע צאַרטע, בלויזע אויגן שמייכלען.

זי זיצט לעבן אים אַ קורצע וויילע. דאָן גייען זיי צוזאַמען אַרויס און פאַרברענגען ביז אַוונט־ברויט. גאַנץ אַפט קומט ראַבלי ניט צוריק אין וואָרד ביז שפעט אין דער נאַכט.

* * *

היינט איז מיר צופעליק געגעבן געוואָרן אַ געלעגנהייט צו אַנטדעקן דאָס רעטעניש פון ראַבלי'ס באַנעמונג.

זיין מוטער איז נאַכמיטאָג געקומען און אים געבראַכט אַ שייך־פאַרפאַקט פעקעלע, אַרומגעבונדן מיט אַ זיידן, פאַרביק שנירל.

זי האָט איר זון וואָרים באַגריסט צו זיין געבוירן־טאָג און אים געגעבן אַ לאַנגן קוש אין שטערן.

אין דעם פעקל איז געווען אַ מתנה, וואָס ראַבלי'ס צוויי קליינע זין האָבן געשיקט זייער פאַטער צו זיין געבוירן־טאָג: אַ ווייסע, שאַטינען העמדל מיט אַ פאַר זומער־הויזן.

אין פעקל האָט ער אויך געפונען אַ בריוו, וואָס זיין פרוי האָט אים געשיקט.

באַלד ווי זיין מוטער האָט פאַרלאָזט דעם שפיטאַל, האָט ראַבלי אַרויסגענומען דעם בריוו און אים לאַנג געלייענט.

נאַכדעם האָט ער אַרויסגענומען פון קאַנווערט אַ בילד פון זיינע צוויי קינדער.

לאַנג־לאַנג האָט זיך ראַבלי איינגעקוקט אין דעם בילד. דאָסמאָל איז פאַר אים אוממעגלעך געווען צו באַהאַלטן די

אין געראַנגל פאַרן לעבן

צעברויזטע געפילן פון אַ פּאַטער, און זיין בענקשאַפט, וואָס האָט זיך צעוואַרימט אין אים נאָך זיינע ליבע קינדער, למאי ער מוז זיין אָפּגעשיידט פון זיי אפילו אין זיין געבוירן-טאָג.

טרערן זענען אָנגעלאָפּן אין ראַבלי'ס אויגן, און זיך אַראָפּגע-קייקלט אויף זיינע באַקן.

מיין האַרץ האָט געווייטיקט, ווען כ'האַב געזען מיין חבר ראַבלין איבערגעוועלטיקט פון זיינע געפילן.

אַ סך, אַ סך, האָבן מיר דערציילט אַט די מינוטן. זיי האָבן פאַר מיר מגלה-געווען דאָס, וואָס ראַבלי באַמיט זיך כסדר צו באַהאַלטן.

כ'האַב פּלוצים דערזען דעם גרויסן צער, וואָס איז שטענדיק פאַרבאַרגן אין זיין האַרצן, אַ האַרץ פון אַ שטאַלצן, איבערגעגע-בענעם פּאַטער. כ'האַב געפילט דעם טיפּן אומעט, וואָס ראַבלי פאַרשטעלט אים אָפט מיטן פּאַנצער פון עזות און מיט שאַרפע ווערטלעך.

כ'האַב שטאַרק עגמת-נפש געהאַט, וואָס דער חולה האָט ניט אין שפיטאַל זיין אייגנס פיר איילן, פאַר זיך אַליין אָפּגעצאַמטע. ס'האַט מיר וויי געטאַן, וואָס דער אומגליקלעכער פּאַטער האָט ניט קיין אָפּגעזונדערט ווינקל, וואו ער זאָל קענען זיך מתבודד-זיין — זיין ביחידות מיט זיין אייגענעם ווייטיק, מיט זיינע הייליקע געפילן, אַז אַ פרעמד-אויג זאָל אים ניט זען, בשעת זיין האַרץ רעדט זיך דורך מיט אים, און ער מיט זיין האַרצן.

19. אויסגעגאנגען דער געזאלין

שוין א טאג מיט א נאכט אז קלויד ראנגלט זיך מיטן מלאך-
המות. א פאראליו איז זיין קערפער באפאלן. דאס הארץ ארבעט
מיט די לעצטע כוחות. אט ווערט עס שטיל און אט ראנגלט עס
זיך ווידער.

א שרעקלעך פארצויגענע גסיסה.
די קרעכצן רייסן, פאר'סמ'ען דעם מוח.
שווער איז די שידונג פון גוף און נשמה.

**

איך האב אפט שוין געהערט דעם געפאך פון די פליגלען פון
טויט אין די קראנקנצימערן.

דעם ערשטן מאל האב איך געפילט דעם טויט, וואס איז גע-
שטאנען אויף דער אנדער זייט וואנט, און אויסגעשפרייט זיינע
שווארצע פליגלען איבער איינעם פון די קראנקע, אין דעם מ...
שפיטאל.

א גאנצע נאכט האבן זיך געהערט די קרעכצן פון גוסס. האבן
דאס הארץ געלעכערט.

פארטאג איז שטיל געווארן.

מיר האבן געוואוסט: דער פארהאנג איז געפאלן.

פון יעמלט אן בין איך שוין ניט איינמאל אן עדות געווען ביי
גסיסות פון חברים...

וואויל איז צו דעם, וואס האט די זכיה צו האבן א גרינגן
טויט! אבער זייער ווייניק זענען דערצו זוכה.

**

טראגיש איז דער טויט פון א חולה אין שפיטאל, ווען ס'איז
ניטא קיין קרוב און פריינד, וואס זאל לייכטער מאכן די לעצטע

אין געראנגל פארן לעבן

מינוטן פון לעבן, וואָס זאָל אַרויפלייגן די האַנט אויף די אויגן,
צו שליסן זיי אויף אייביק.

אַ מאַוימ'דיקע איילעניש פאַלט אָן ...

כ'וועל ביזן לעצטן טאָג פון מיין לעבן ניט פאַרגעסן דעם טרוֹ-
קענעם זאָג, וואָס דער הויפט־אויפזעער אין ל... שפּיטאַל, פּלעגט

מיט אים אַרויס־באַגלייטן יעדן אַרון פון אַ פאַרשטאַרבּענעם :

„אויסגעגאַנגען דער געזאָלין“ ...

20. אַט דאָן וועסטו רעטונג געפינען

ווען אומעטיקע געדאַנקען מאַטערן דעם מוח; ווען דער יאוש
קומט און נעמט וועבן זיינע פעדים; — קעמף קעגן זיי. פאַרטרייב
זיי מיטן גאַנצן כוח.

געבענשט זאָל זיין יעדע רגע פון לעבנס־גענוס.

טאַפּלט געבענשט זאָל זיין יעדע גוטע שעה, וואָס דו קענסט

זיך אָפּשפּאַרן.

און געדאַנקט זאָל זיין דער בורא פאַר יעדן פיינעם חוש און

איידעלן געפיל, מיט וועלכע דו ביסט באַשאַנקען.

אַט האַסטו געלייענט אַ קאַפיטל תנ"ך, אַ גוט בוך, אַ שיינעם

עסי — און האַסט הנאה געהאַט.

באַר־וואָס האַסטו אַרויסגעהאַלפּן דיין חבר און האַסט עפעס

מתקן געווען אין דיין וועלטל.

אַט איז געקומען אַ בן־בית, אַ גוטער פריינד דיך באַזוכן —

און האַסט פאַרבּראַכט מיט אים אַ שעה פון פאַרגעניגן.

און געוויס טאַרסטו ניט פאַרמינערן דעם ווערט פון אַ שעפּע־

רישער פּאַנטאַזיע, פון אַ פּרוכטבאַרער מחשבה.

מאָך „שהחינו“ אויף יעדער גליקלעכער מינוט. נוץ אויס צום

גוטן יעדע שעה פון קיום.

אַט דאָן וועסטו רעטונג געפינען.

21. אין זכות פון נוסח

ערב יום כיפור.

דער חלל פון קראַנקנצימער איז פול מיט היציקע וויכוחים און אַמפּעריי. מ'האַט זיך נאָך ניט אויפגעהערט צו קאַכן וועגן דעם אויסגאַנג פון קולאַקן-פאַרמעסט, וואָס איז נעכטן אַוונט אויסגע-קעמפט געוואָרן צווישן דושאַו לואיס און לואי נאַוואַ, און מען האָט שוין אַנגעהויבן דיסקוטירן, פאַרויסזאָגן און וועטן זיך וועגן דעם בייסבאַל-טורנע, וואָס וועט זיך מאַרגן אַנהייבן צווישן די „טשעמפּיאַן“ קלובן: די „יענקיס“ און די „דאָדזשערס“.

די אַפּאַנענטן, אַט די פאַרברענטע „פענס“ (חסידים), פאַר-טיידיקן זייערע פאַרגעטערטע העלדן; לאָזן ניט אַנרירן זייער כבוד און פאַרשוועכן זייערע נעמען.

**
|
**

אין אַט אַטמאָספּער, באַווירצט מיט דושאַו-לידער, וואָס לאָזן זיך כסדר ליאַרעמדיק הערן פון די ראַדיאָס, ווען מיין אייגענע זעל איז געבויגן, געבראַכן, האָב איך זיך גענומען צום בענטשן, נאָך דער לעצטער סעודה.

מיין דמיון, וואָס קומט מיר צוהילף, שטעלט אויף אַ מחיצה צווישן מיר און דער שפיטאַל-סביבה, וואָס איז אַנגעזאַפט מיט וואַכעדיקייט ביז צום וויי-טאָן.

אויף זיינע פליגלען טראָגט מיך דער דמיון אַוועק צום טאַטנס-היים, און איך פאַראייניק מיך מיט מיינע ליבע און נאַענטע.

ווען איך קום צו אין בענטשן צום „הרחמן הוא יברך את אבי מורי“, קען איך ניט צוריקהאַלטן מיינע טרערן. די געפילן פון ליבשאַפט און בענקעניש בריוון אויף אין מיר.

איך אייל מיך אַפּווישן די טרערן, צו דערשטיקן מיינע גע-פילן; נאָר מיין נשמה ברומט, גאַרט.

אין געראַנגל פאַרן לעבן

אין בענקעניש, וואָס ברענגט געלייטערטקייט, האָב איך אָנגע-
הויבן זאָגן „תפילה זכה“.

כמעט ניט פילנדיק וואָס ס'טוט זיך אַרום מיר, האָב איך אָפּ-
געזאָגט „כל-נדרים“ און מעריב פון יום-כיפור. כאַטש דאָס איז געווען
אַן אמת'ע תפילה בלחש, האָב איך די תפילות געזאָגט מיטן אַלטן
ניגון, און מיטן נוסח, וואָס זענען אָנגענומען פון דור-דורות
אידן.

און אַט דער נוסח איז מיר בייגעשטאַנען און האָט מיך מחזק-
געווען אין מיין אָפּזונדערן זיך, אין מיין התבודדות, אין די מינוטן,
ווען די קולות פון דער ראַדיאַ זענען באַזונדערס שטאַרק געוואָרן,
ווי זיי וואַלטן געוואַלט מבלבל-זיין מיין תפילה.

כ'האָב געענדיקט שמונה-עשרה, האָב זיך אַ וויילע אָפּגערוט,
און גענומען זאָגן „יעלה תחנונו מערב“, ערשט דער קול איז
ראַדיאַ רייסט זיך אַריין עזות'דיק:

„אַיי פאַונד עי מיליאָן-דאָלאַר בייבי,

אין אַ פייוו ענד טען סענט סטאַר“...

נאָך די קראַפט פון דמיון איז געווען שטאַרקער, און דער כוח
פון נוסח איז געווען מעכטיקער.

... און אַט שטיי איך ביים זייט פון טאַטן אין אונדזער אַלטן

בית-המדרש, אין מיין היים-שטאַט.

דער אַלטער ר' קלמן, דער הויכער, שטייט פאַרן עמוד. זיין
קאָפּ, מיטן איבערגעדעקטן טלית, רירט כמעט אָן, ווען ער שאַקלט
זיך, דעם „שויתי ה' לנגדי תמיד“, וואָס שיינט אויפן שפיץ פון עמוד.

ר' קלמן שטרענגט אָן זיין שוואַכן קול און זאָגט אַזוי זיס
מיטן דורות'דיקן נוסח: „יעלה קולנו מערב ויבא צדקתנו מבקר“.

איך באַגלייט אים און זאָג נאָך פזמון נאָך פזמון.

דאָס שוואַכע קול פון אַלטן ר' קלמן האָט איבערגעשטיגן און

ש ל מ ה ד מ ש ק

איינגעשטילט די שטארקע קולות פון די „בליוס“ און „דזשאז“
זינגער אויפן ראדיאָ.

באַקרעפטיקט און באַפעסטיקט דורכן כוח פון טראַדיציע, און
מיטן זכות פון דור-דורות'דיקן נוסח, האָב איך זיך איבערגעשטאַרקט
איבער דער סביבה אין קראַנקנצימער, וואָס האָט מיר אויסגעזען
אַזוי ווילד-פרעמד אין אַט דער נאַכט.

כ'האָב זיך מתייחד געווען מיט זיך אַליין און געענדיקט בשלום
דעם „שיר היחוד“.

ב:

טעג אין עלנט

22. זייט געבענטשט, ליבע פייגעלעך!

היינט, גאנץ פרי, האָט מען מיך אַריבערגעפירט צו דער
כירורגישער אָפטיילונג. מ'האָט מיך אַריינגעלייגט אין איינעם פון
די קליינע צימערלעך, וואָס זענען באַשטימט פאַר די קראַנקע, וואָס
דאַרפן אינגיכן אָפּערירט ווערן.

דער טאַג איז אַ פאַרוואַלקנטער, אַן אמת'ער אָסיען־טאַג.
אַ טשאַטע פייגעלעך איז פון ערגעץ־וואו אַנגעפלוין און זיך
אָפגעשטעלט אויפן נאַקעטן קוסט אַנטקעגן מיין פענצטער. אַ
פייגעלע אויף אַ ריטעלע. אַלע צוזאַמען זענען זיי זיך פאַרגאַנגען
אין געזאַנג.

זייט איר, ליבע פייגעלעך, געקומען „גוט מאַרגן“ זאַגן, באַ־
גריסן אַ בעל יסורים, אין פּיין־געשמידטן, וואָס איז נאָר־וואָס
צו זיין נייעם שטייג געקומען?

אָדער ברענגט איר אים אַ בשורה פון באַפרייאונג?
אזוי צי אזוי, זייט געבענטשט, מיינע ליבע פייגעלעך!

23. די זיפצן־אַלייע

צווישן די צוויי גרויסע מערב'דיקע צימערן און דעם צימער
אין מזרח, וואו עס ליגן די חולים, וואָס בעסערן זיך שוין נאָך די
אָפּעראַציעס, געפינען זיך די קליינע באַזונדערע צימערלעך.
דער לאַנגער קאַרידאָר, וואָס ציט זיך צווישן די גרויסע קראַנקן־
צימערן און די קליינע באַזונדערע צימערלעך, איז די „זיפצן־אַלייע“.
פון אַט די צימערלעך הערן זיך זיפצן, טראָגן זיך קרעכצן,
פון פיין און ווייטיק אַרויסגעבראַכענע.
אַמאָל אַ קרעכץ — אַ געשריי; און אַפט אַ שטילער זיפץ.

די דאזיקע קרעכצן, וואָס דערגייען צום אויער פון אַ נייע געקומענעם קראַנקן, וואָס דאַרף אינגיכן אַפּערירט ווערן, דערציילן אים וועגן יסורים און לייד וואָס דערוואַרטן אים, און דאָס האַרץ זיינס פּלאַטערט.

ווען ער זעט, אַבער, אין די קראַנקנציערן די אַלע חברים, וואָס האָבן שוין דורכגעמאַכט די אַפּעראַציע־ווייען, און זיי בעסערן זיך, און ער הערט וועגן קראַנקע, וואָס האָבן דורך די אַפּעראַציעס זייער תּיקון געפונען, — ווערט דאָס האַרץ פון נייעגעקומענעם פול מיט גלויבן און געשטאַרקט פון האַפענונג.

24. אַ נייע אַפּטיילונג

אַ נייע אַפּטיילונג — נייע באַגריפן, נייע אויסדרוקן; אַנדערע געפילן און אַנדערע דמיונות.

אומעטום הערט מען דאָ נאָר ריידן וועגן „אַרויפגיין“. איינער דעם אַנדערן פרעגט: „ווען גייסטו שוין אַרויף?“ אַ חבר דערציילט אַ צווייטן: „זשאַן איז נעכטן אַרויף, און איך גיין אַרויף פרייטיק“.

די קראַנקנשוועסטער קומט רופן אַ חולה: קום מיט מיר! דער דאָקטאָר וויל דיך זען. מאַרגן גייסטו אַרויף, דאַרף ער דיך זען אונטערן „פּלאַראַסקאָפּ“.

אַט דאָס „אַרויפגיין“ מיינט דאָ: גיין צו דער עקידה; אַרויפ־גיין אויפן אַפּעראַציע־טיש.

צוקאַפּנס פון די קראַנקע, וואָס דערהאַלן זיך, שטייען צוגע־פּעסטיקט צוויי לייסטן. אַט די לייסטן זעען אויס ווי תּליות.

אין גערענגל פארן לעבן

ס'פארשטארקט דעם איינדרוק דאָס האַריזאָנטאַלע ברעמל, וואָס ביי זיין ענד הענגט אָן עק פון אַ שטריק פאַרבונדן ווי אַ פעטליע, אין אַט דער „פעטליע“ שטעקט אַריין דער חולה, וואָס בעסערט זיך, זיין האַנט, כדי צו איבן זיין אַרעם און אַקסל, דורך אַראַפּשלעפּן און אַרויפציען די וואָג, וואָס הענגט ביים צווייטן ענד שטריק, היב־טער דעם ווערטיקאַלן לייסט.

ביז דו געפינסט אויס, צו וואָס עס שטייען דאָ אַט די „תליות“, טראַכסטו זיך, אַז זיי זענען אַוועקגעשטעלט געוואָרן פאַר שטומע עדות, ווי סימבאָלן פון די לאַנגע חדשים און יאָרן פון חולה, וואָס ווערן דאָ אין פיין געקרייציקט... אַדער אפשר צו באַווייזן, אַז אויך דער קראַנקער, וואָס בעסערט זיך שוין, הענגט נאָך אַלץ צווישן האַפענונג און שרעק.

**

דאָס אַקסידוזשען-ביידל דערמאַנט אָן די צוגעדעקטע קאַרעטן, די „נאַפּאָליעאַנקעס“. די צעלאַפּיין פענצטערלעך זעען אויס ווי די פענצטער פון יענע קאַרעטן. עס פאַרשטאַרקט נאָך מער דעם דמיון דאָס געקלאַנג פון חולה'ס גלעקל, וואָס רופּט די קראַנקשוועסטער. דאָס געקלאַנג דערמאַנט אָן דעם גלין-גלין פון די גלעקלעך אויף די העלדזער פון די פּערד, וואָס פירן די קאַרעטן. און טאַקע: ניט איינמאַל דוכט זיך דעם קראַנקן, וואָס ליגט אין אַקסידוזשען-ביידל, אַז ער פאַרט, פליט, יאַגט... וואוהין?

25. דער טינוי הדין

נאך פיר טעג דארף איך ווארטן אויף מיין ערשטער אָפּעראַציע. ניט אומזיסט זאָגט מען: „דער עינוי הדין איז ערגער פּונ'ם יום הדין". וואָס נעענטער עס קומט דער טאָג פון דער אָפּעראַציע, אַלץ לענגער ציען זיך אויס די טעג און די נעכט. זיבן חדשים האָב איך זיך ניט צוגערירט צו אַ שלאָף־געטראַנק. כ'האָב דאָ אויך זיך אָפּגעזאָגט די ערשטע צייט איינ־נעמען שלאָף־פּילן. ס'זענען, אָבער, אַריבער עטלעכע שלאָפּלאָזע נעכט און איך האָב איינגעזען, אַז ס'איז ניטאָ קיין ברירה. טייער איז דער שלאָף. ער מאַכט פאַרגעסן די ביטערע ווירק־לעכקייט, און פאַרקירצט די גלות־לאַנגע שעה'ן, וואָס ציען זיך אויס אין דערוואַרטונג.

26. ווי אַ קינד אָן אַ מאַמען

מ'האַט מיך אַריינגעלייגט אין מיין באַזונדער צימערל תּיכּף ווי מ'האַט מיך געבראַכט אין דער כּירורגישער אָפּטיילונג. איך האָב ניט באַוווּזן צו באַקענען זיך מיט אַלע חברים דאָ, פּנים אל פּנים. בלוז עטלעכע פּון זיי קען איך גוט, סיי לויט זייער אויסזען און סיי נאָכן קלאַנג פּון זייער קול. ווען איך הער אַ קול, ווייס איך ווער פּון זיי ס'רעדט. בכּלל איז מיין אויער זייער עמפּינדלעך אין אונטערשיידן און דערקענען שטימעס. איך ליג מיר אין מיין באַזונדער צימערל. כ'בין אָפּגעשוואַכט פּון דער אָפּעראַציע. ליענען קען איך נאָך ניט. טראַכט איך, אַדער פּון מיין קליין פאַרפּלאַנטערט וועלטל, אַדער פּון דער גרויסער צעשטורעמטער, מטורפֿדיקער וועלט.

אין געראַנגל פאַרן לעבן

אַמאָל כאַפּט אויף מיין אויער די שמועסן און לייכטע מחלוקתן פון מיינע חברים, וואָס דערטראַגן זיך צו מיר פון די קראַנקע צימערן. איך הער שטימעס, וואָס טיילן זיך אויס פון די איבעריקע קולות מיט זייער באַזונדער פאַרב און קלאַנג. איך ווייס אָבער ניט וואָסער שטימע, איז וועמענס. און איך וואָלט אַזוי געוואָלט זען דעם בעל־הקול! כּווייל זיך איבערצייגן צי האָב איך ריכטיק גע־טראַפֿן; צי פּאַסט זיך דאָס פנים, וואָס איך שטעל מיר פאַר אין מיין דמיון, צום קול וואָס איך הער.

איבערהויפט פאַרכאַפּט מיין האַרץ איין קול, וואָס איז אַזאַ קלינגענדיקער, אַזאַ פּריש־צאַרטער. דער בעל־הקול וויצלט זיך אָפּט. זאָגט שאַרפע ווערטלעך און צעגיסט זיך אין אַ לייכטן, האַרציקן געלעכטער, אַ קינדער־געלעכטער.

זייער אָפּט זינגט ער פּאַלקס־לידער. בלוז אַ שורה אָדער צוויי, זינגט ער, און ניט מער. ער האַלט כּסדר אין אויסזינגען אַ שורה פון אַ געוויסן ליד, אַ „ספּיריטשועל“:

„סאָמטיימס אַיי פּיל לייק אַ מאַטהערלעס טשיילד“...

און די מעלאָדיע, אַזאַ אומעטיקע און מיטרייסנדיקע, פּאַסט זיך אַזוי גוט צו די ווערטער.

מיר דוכט זיך, אַז אַט די שורה איז ווי אַנגעמאַסטן פאַר אַט דער אָפּטיילונג. אַ סך זענען דאָך דאָ אַזעלכע קראַנקע, וואָס פּילן זיך אין די עלנטע שעהן, ווי אַ קינד אָן אַ מאַמען: שוואַך, צע־רודערט, פאַרלאָזן. זיי זוכן אַ מאַמעס האַנט, וואָס זאָל זייערע וואונדן פאַרגלעטן.

27. חברי־אין־גורל

איך האָב געזען אַ מאַמען, וואָס איז געשטאַנען לאַנגע שעה'ן ביי דער טיר פון צימערל, וואו ס'איז געלעגן איר זון, וואָס מ'האַט געבראַכט פון אַן אָפּעראַציע. זי האָט באַוואַכט זיין יעדן האַרץ־קלאַפּ. האָט אויסגעקוקט די אויגן אויף דער מינוט, ווען איר קינד וועט זיך אויפֿוועקן פֿונ'ם „איטער“, ער זאָל דאָס ערשטע דערזען דעם האַרציקן בליק פון דער ליבער מאַמען, און ס'וועט אים לייכטער ווערן, און ס'וועט אים גרינגער ווערן.

**
**

איך האָב געזען חברים קראַנקע, וואָס האָבן קיין פאַמיליע, קיין קרובים, און קיין פֿריינט. קיינער פון דרויסן קומט זיי ניט באַזוכן. גיטאָ ווער ס'זאָל זיך נאָכפרעגן אויף זייער געזונט־צושטאַנד. די קראַנקשוועסטער — אָט די באַרמהאַרציקע שוועס־טער — איז די איינציקע, וואָס פאַרויסט די לאַנגע שעה'ן פון זייער פיין און לייד.

**
**

אין אָט דער אָפטיילונג פילט זיך די פֿריינטשאַפט און ברוי־דערשאַפט פון די חברים נאָך מער ווי אין די אַנדערע אָפטיילן. אַלע זענען חברים פון זעלבן גורל. דעריבער פילט איינער אַזוי שטאַרק דעם אַנדערנס ליידן. מ'קומט אָפט אַרײַן אין צימערל, וואו ס'ליגט אַן איינזאַמער דער אָפּערירטער חבר. מ'פאַרברענגט אַ וויילע. מ'פרעגט זיך נאָך ווי ער פילט זיך. מ'זוכט אים באַהילפיק זיין. אָט די באַזוכן און דאָס נאָכפרעגן זיך, זענען אַן אַמת'ער גמילות חסד.

אין געראנגל פארן לעבן

28. און דיין לעבן זאל אָפהענגען...

מיסטער באַרני, איינער פון די חולאים, וואָס איז געווען מיין בעט־שכן אין דעם אַלגעמיינעם וואָרד, איז היינט אַריינגעקומען אין דעם כירורגישן אָפטייל, צו באַזוכן זיינעם אַ גאַענטן פריינד. באַרני איז אַ איד אַ בן חמישים, אַ שניידער ביים פאַך. ער איז באַשאַנקען מיט אַ חוש פאַר הומאָר. ער האָט ניט אויפגעהערט זיך צו וויצלען אפילו אין די שווערסטע טעג פון זיין קראַנק זיין. באַרני אזוי זייער אַ באַריידעוודיקער. האָט ליב צו רויכערן דינע סיגאַרלעך און צו מאַכן אַ קערטל.

כ'האַב דאָ געהערט, אַז מ'האַט באַרנין אַריבערגעפירט אין איינעם פון די „שעקס“, וואו ס'האַלטן זיך אויף די כמעט־אויסגע־היילטע, וואָס דאַרפן שוין אינגיכן גיין אַהיים.

ס'האַט מיך זייער געפרייט צו זען אים. כ'בין צוגעגאַנגען צו אים און געפרעגט:

— וואָס מאַכט איר עפעס, מיסטער באַרני?

— אַנשטאַט צו פרעגן וואָס איך מאַך, פרעג בעסער וואָס מאַכט מיין קליין חזיר'ל.

— וואָס הייסט?

— איך פאַשע קליינע חזירים'לעך אויף דער עלטער.

— מיסטער באַרני! עפעס רעדט איר היינט פאַרשטעלטע ווערטער. רעטענישן, רעדט קלאַרע דיבורים. לאַמיר פאַרשטיין וואָס איר מיינט.

— אַט וועל איך דיר דערציילן אַלץ אויף גענוי, פראַסט און פשוט; אויסלייגן ווי אויפן טעלער: אַ לאַנגע צייט האָבן די דאָק־טוירים ניט געקענט זיך קיין עצה געבן, ניט געקענט באַשליסן וואָס טוט מען מיט אַזאַ שלים־מזל ווי איך. דאַכט זיך, כ'בין שוין גאַר אינגאַנצן געזונט. נאָר, זאָגן זיי, עפעס טליעט נאָך דאָרטן. די דאָקטוירים האָבן אַזוי לאַנג גע'בדק'עוועט מיינע לונגען, ביז זיי האָבן באַשלאָסן אויספרואוון מיין ליחה אויף אַ קליין ים־חזיר'ל.

האָבן זיי גענומען און אַריינגעשפּריצט מיין ליחה אין אַ „גיני־פיג“, וואָס איז זייער עמפּינדלעך צו אונדזער ליבהאַרציקער קרענק: ט. ב. אויב דאָס חזיר'ל זאָל, חלילה, ווערן אָנגעשטעקט און, די שעה זאָל ניט זיין, אויסציען די קליינע קאָפיטקעס, דעמאָלט וועט זיין אַך־און־וויי צו אים און צו זיין טאַטן. אויב, אָבער, ער וועט ניט אָנגעשטעקט ווערן און בלייבן לעבן, וועל איך במהרה בימינו גיין אַהיים און זיין אַ פּרייער מענטש מיט לייטן גלייך.

— און ווי שפּילט אייך איצט צו דער מזל אין קאַרטן, מיסטער

באַרני?

— ווער קען זיך איצט, ברודער, אָפּגעבן מיט אַזעלכע נאַריש־

קייטן. איך בין איצט אַ פּאַרנומענער מענטש. איך האַלט אין איין גיין מבקר־חולה־זיין מיין חזיר'ל, מיין חברה־מאַן, וואָס טראָגט איצט אויף זיך מיין נאַמען, און אין זיך מיין ווייטיק. איך גיי־צו צו דעם שטיבל וואו די חזירים'לעך געפינען זיך, כאַפּ אַ בליק דורך די שייבלעך, קוק אַריין דורך די שפּאַרעס, צו זען, וואָס מאַכט ער דאַרט, מיין תכּשיט.

— וואָס זשע מאַכט טאַקע אייער תכּשיט?

— דערווייל ניט צו פּאַרזינדיקן! קיין עין־הרע אַ חזיר'עץ ווי

אין פּסוק שטייט: עסט, טרינקט, לויפט אַרום, כּרוקעט און האָט הנאה פון גאַטס וועלטל. און אַנקוקנדיק מיין חזיר'ל קומט מיר צו אַ שטיק געזונט. כּווער לעבעדיק און פּריילעך.

כּ'האָב זיך צעזעגנט מיט מיסטער באַרני און אים געוואונטשן,

ער זאָל נחת האָבן פון זיין תכּשיט. און ביי מיר אין האַרצן האָב

איך געטראַכט: אַ נייע קללה איז צוגעקומען פאַר דער תּוכחה:

„און דיין לעבן זאָל אָפהענגען פון דעם לעבן פון אַ חזיר'ל“.

29. אַפּעראַציע — און העברעאיש

צוויי וואָכן נאָך דער דריטער אַפּעראַציע.
לויטן ראַט פּוּנ'ם כירורג-ספּעציאַליסט, וואָס שטייט ביי דער זייט פון הויפּט-כירורג און גיט אים אַנווייזונגען, איז די דריטע אַפּעראַציע דורכגעפירט געוואָרן מיט לאַקאַלער אַנעסטעזיע.
אַ, ווי לאַנג עס האָבן זיך געצויגן די צוויי שטונדן, וואָס איך בין געלעגן אויפן אַפּעראַציע-טיש!
מיין האַלדז איז געווען אויסגעטריקנט. פאַרשמאַכט. שטיל-זיפּצנדיק אין זיך, האָב איך צו גאָט תפילה געטאָן.
נישט אזוי דער ווייטיק, ווי די גייסטיקע ליידן.
יעדעס וואָרט, יעדער זאָג, וואָס איז אַרויס פון מויל פון ספּעציאַליסט, וואָס דערקלערט אַלץ צו די דאָקטוירים אַרום, האָט פאַרגרעסערט מיין פיין און מיינע ליידן.
„אַט שניידן מיר איצט דעם און דעם גליד.“
„איצט האַלטן מיר ביי אַט דעם מוסקול.“
„מיר זענען שוין באַלד פאַרטיק מיטן פּערטן ריפּ.“
איך זיפּן שטילערהייט.
און אַט דערהער איך דאָס קול פון כירורג, דעם איידל-גייסטיקן און גוט-האַרציקן דאָקטאָר ז... ער פּרעגט מיך:
„אדון ד... האם אני מכאיב לך?“
(מר ד. פאַרשאַף איך איך שמערצן?)
אַט די ווערטער, וואָס דער דאָקטאָר האָט אַרויסגעזאָגט אויף העברעאיש, אין אַט דער סביבה, און ביי אַזאַ מין צושטאַנד, און די גוטע כוונה וואָס האָט זיך אַרויסגעפילט פון זיי, האָבן אויף מיר געווירקט צום גוטן. זיי האָבן פאַרגרינגערט מיינע יסורים אַ סך מער ווי די פאַרטויבנדיקע איינשפּריצונגען.
ס'האַט מיר באַנג געטאָן, וואָס כ'האַב ניט געקענט אין יענעם מאַמענט אַרויסברענגען אַ וואָרט פון מויל, צו באַדאַנקען דעם ליבן דאָקטאָר, ווייל די צונג איז מיר געווען פאַרטריקנט פון דאַרשט.

ווען דער דאָקטאָר איז אַ טאָג שפּעטער אַריינגעקומען אין מיין צימער, זיך נאָכצופּרעגן ווי איך פּיל זיך, האָב איך אים פּון טיפּן האַרצן געדאַנקט פאַר זיינע עטלעכע העברעאישע ווערטער, און האָב אים דערציילט וועגן זייער פּסיכאָלאָגישער, גוטער ווירקונג. אַ שאַד, וואָס אַט דער ליבער דאָקטאָר פאַרלאָזט אונדז אינגיכן! זאָל אים אַנטקעגן קומען ס'גוטס, וואָס ער האָט געטאָן מיט מיר און מיט נאָך אַזוינע ווי איך!

30. מאַכט ל אַ ז

עס טרעפט: אין דער שטילקייט פון דער נאַכט פאַרנעמסטו פּלוצים אַ ווייגעשריי פון אַ קראַנקן חבר, אַ הילף־רוף פון אַ ברודער.
(אז די יסורים שטייגן, ברעכן זיך אַרויס פון האַרצן געשרייען נאָך הילף).

און דו ליגסט אויף דיין געלעגער.
יעטוועדער קרעכץ — אַ ריס אין מוח.
יעדער ווייגעשריי — אַ נאָדל אין לייב.
און גרויס איז דאָס געפיל פון רחמים, און שטאַרק איז דיין באַגער גיך אויפּצושטיין, שנעל צוטראַגן הילף. ברענגען דער־לייכטערונג צום ליידנדיקן חבר.
דו ביסט אַבער מאַכטלאָז. זיינע הענט זענען ווי געשמידט.
דער ווייטיק ברענט. צופט. אַ ברודער־אין־פיין ביסטו, און העלפן קענסטו ניט.
און עס קומט אויף אין דיין זכרון די פּאָעמע „משיח“ פון דוד פּרישמאַן:

„... און פאַרוואָס האָסטו איינגעפלאַנצט אין מיר

אין געראנגל פארן לעבן

דעם ווילן אַפצואווישן יעדע טרער,
צו היילן די געבראַכענע הערצער,
צו פאַרבינדן די וואונדן,

נאַר מיינע הענט האַסטו אין קייטן געשמידט ?!
פאַרוואָר ! אין יעדן איינעם פון אונדז איז דאָ אַ ניצויץ פון
דער פלאַמיקער נשמה פון משיח, וואָס איז באַשטימט אויסצולייזן,
און וואָס וויל אויסלייזן ; און יעדער איינער פון אונדז פילט אַ שמץ
פון די יסורים פון משיח, װאָס זיצט געשמידט ביי די טויערן
פון רוים״.

31. טעג, נאָך וועלכע מ'גאַרט ניט

און ווידער זענען אַריבער וואַכן, נאָך וועלכע מ'גאַרט ניט.
דער גוף איז אַפגעשוואַכט. ניטאָ קיין כוח צו שרייבן אַדער
אפילו צו לייענען אַ פאַר שורות אַ טאַג. דער אומעט און יאוש
עסן דאָס האַרץ אָן אויפהער.

דו זוכסט אַ באַהעלטעניש אין גייסט, צו אַנטריינען פון דיין
אייגן־אייך און לייב. ווילסט געפינען אַן אַנהאַלט אָן וואָסער ס'איז
געדאַנק פון לערנען, פון ליטעראַטור — און קענסט ניט. אַט דוכט
זיך דיר, אַז דו האַלטסט־זיך־שוין־אין אַ געדאַנק ווי אַן אַ
רעטונג־אַנקער. עטלעכע רגע'ס שפעטער — ערשט דו טראַכסט
שוין ווידער וועגן זיך גופא, וועגן דיין פאַרשאַלטענער קראַנקייט.
אויך די תפילות, וואָס ברענגען שטענדיק דערלייכטערונג,
זענען ווי צעמישט, פאַרפלאַנטערט אין מוח. די פסוקים, ווי פאַר־
געסענע, קומען ניט אויפן צונג. און דו נידערסט אין תהו־וּבוהו
פון אומעטיקע מחשבות, דערווייטערט פון באַשעפער, צו וועמען
דו ווענדסט זיך צו יעדער צייט, צו יעדער שעה.
דו טראַכסט אַרויפצוברענגען אויפן זינען אַנגענעמע, ליכטיקע

זכרונות פון דער פאָרגאַנגענהייט, קאַנצענטרירן דיין געדאַנק אויף זיי. און אַט דוכט זיך דיר, אַז דיין געדאַנק איז סוף-סוף אַרויס-געפירט געוואָרן פון די פינצטערע קעמערלעך און זענען באַהעלט מיט ליכט.

נאָר פּלוצים — אַ פאַרבאַרגענע האַנט האָט שוין ווידער אַראָפּ-געפירט דיין געדאַנק פון גלייכן וועג, און דו ביסט ווידער פאַר-זונקען אין אומעטיקע טראַכטענישן, אַן אַן אויסגאַנג, אַן אַן אַנטרינונג.

32. דער קוסט

דער קוסט אַנטקעגן מיין פענצטער! וויפיל פאַרענדערונגען ער האָט עס דורכגעמאַכט אין די אַכט חדשים, וואָס איך האָב מינע אויגן מיט אים געזעטיקט!

כ'האַב אים געזען אַ נאַקעטן אין די רעגן-טעג, ווען דער אַסיען האָט אים אויסגעטאַן פון זיין זומער-פּראַכט. וויסט, פינצטער האָט ער אויסגעקוקט: דאַרע-קוואַרע ריטלעך האָבן זיך מיטן ווינט געטרייסלט. די פייגעלעך האָבן אַבער דעם קוסט ניט פאַר-לאָזן. אין-רעגן-אויסגעווייקטע פלעגן זיי אַרומשפּרינגען פון צווייגל צו צווייגל, צוויטשערנדיק און זינגענדיק.

ווי ליב ס'איז געווען צו זען זיי זיצן אויף די שפיצן ריטלעך, און וויגן זיך!

כ'האַב געזען דעם קוסט ווינטער-צייט, אינגאַנצן שיינענדיק, באַצירט מיט זילבער-אייז און בלוי-ווייסן שניי.

און דאָן, אויך דאָן, זענען די פייגעלעך געקומען צופליען אין פרימאַרגן-שעה'ן, און נאַכמיטאַג, צו באַזוכן זייער ליבלינג — דעם קוסט.

אין געראנגל פארן לעבן

ווי שווארצע חן־פינטעלעך, וואָס שיינען אַרויס פון אַ ים ווייסקייט, האָבן יעמלט אויסגעזען די פייגעלעך זיצנדיק אויף די צווייגן פון קוסט. געזאָנג און געקלאַנג האָבן זיך פון זייערע העלדזלעך געטראָגן.

כ׳האַב געזען דעם קוסט מיטן אַנקומען פון פּרילינג. טאַג נאָך טאַג האָט ער געביטן זיינע קאַלירן און שאַטירונגען. די ערשטע קנאַספּן האָבן זיך אויף אים פּלוצים באַוויזן. דורך דער נאַכט איז ער אינגאַנצן גריין געוואָרן. און אַזוי גאַנץ פּלוצים האָט ער זיינע בלעטעלעך באַקומען. גלייך, אַ מלאַך וואָלט אים איבער נאַכט שיינע קליידער אַנגעטאַן, לכּבוד יום־טוב „פּרילינג“ אויסגעפּוצט און אויסגעצירט.

און די פייגעלעך ?

מיט מער שטיפּערישקייט, מיט מער לוסטיקייט האָבן זיי גע־טרילערט אויף זיינע אויסגעפּוצטע צווייגן, און האָבן די לופּט, אַרום זייער קוסט, מיט פּרייד־געזאַנג אַנגעפּילט.

נאָר אַט זענען אַנגעקומען די הייסע טעג. דער קוסט איז געדיכט געוואָרן. זיינע קליינע בלעטעלעך אויסגעוואַקסן. דער דיך־ריטלדיקער, קליין־געוויקסיקער קוסט, איז אין אַ ברייט־צווייגיג, גרויס־געוויקסיק ביימל פאַרוואַנדלט געוואָרן. אַבער, — ווער ווייסט פאַרוואָס — קיין פייגעלעך זעט מען מער ניט אויף זיינע צווייגן, און דער אָפהילך פון זייער געזאַנג הערט זיך נאָר פון ווייטנס, פון ווייטנס.

33. אַ בשורה פון זון־שיין

אַ בשורה פון זון־שיין האָט זיך היינט פרי דורכגעטראָגן איבערן פלוין פון שפיטאַל. קולות פון פרייד, קלינגנדיק ווי זיל־בערנע גלעקעלעך, האָבן זיך געלאָזט הערן.

ווי פאַר'כשוּפ'טע האָבן זיך די קראַנקע אַ לאָז געטאָן צו די פענצטער. קעפּ האָבן זיך אַרויסגעשטעקט. אַ ליכטיקער שמייכל האָט אויפגעשיינט אויף אַלעמענס פנימ'ער.

פון דעם ווייסן בנין, פון דער קינדערהיים, האָט זיך קליינוואַרג אַרויסגעשאָטן מקבל־פנים־זיין דעם ליבן זומער. די זון האָט זיי אַנטקעגן געטראָגן אירע קושן און גלעטן.

די פריילעכע חברה האָט געאיילט צו די הוידלקעס, וואָס זענען געהאַנגען טרויעריק־פאַרלאָזענע אין די לאַנגע רעגן־טעג. פרייד פון קינדער־שטיפּעריי האָט זיך צעפלייצט איבערן הויף פון קינדערהיים און אַנגעפילט די לופט מיט לעבנס־חדווה.

איר אַפקלאַנג האָט זיך געלאָזט הערן ווייט אַרום: האָט אויפ־געמונטערט באַטריבטע געמיטער, און דערפרייט ווייטיקדיקע הערצער.

איז דען פאַראַן אַ האַרץ, וואָס ווערט ניט באַרוישט און ווערט ניט דערפרייט פון דעם ליכטיקן קינדער־געלעכטער !?

אין געראנגל פארן לעבן

34. די נשמות־כאָפּערין

מיט איר רענצל קומט זי אַריין. שטעלט אָן אויף דיר אַ פנים
אַזאָ ליכטיקן, אַזאָ ליבן. אַ שטיק זיסקייט.

און אין רענצל איז דאָ פון כל־טוב : ציין־בערשטלעך, פוידער־
לעך, וואַקסן, זעקעלעך מיט צוקערלעך. און מער פון אַלץ : פעק־
לעך־בינטלעך מיסיאָנערישע בלעטלעך און העפטלעך.

ס'ערשטע מאָל האָט מיר אָנגעכאַפט אַ ציטער. כ'האַב געפילט
אַן איבל ווען זי האָט מיר דערלאָנגט די צוקערלעך. אין מיין
זכרון איז אויפגעקומען יהודה שטיינבערגס דערציילונג „אין יענע
טעג“, וועגן דעם כאַפּער, וואָס פלעגט די קינדער צוציען מיט
צוקערלעך.

ניט איינמאָל האָט זי מיר געטראָפּן דאָוונענדיק, לייענענדיק
דעם תנ"ך. ניט איינמאָל און ניט צוויימאָל האָב איך פאַר איר קלאָר
געמאַכט, אַז איך בין אַ איד, בן איד, אַז מיין אמונה איז מיר
הייליק און טייער.

זי טוט זיך אירס :

זי קומט אַריין. אַ שטיק ליבקייט און זיסקייט. פרעגט : „וואָס
מאַכסטו ?“ שטרעקט אויס די צוקערלעך און לייגט אַוועק דאָס
בלעטל : „דאָס לעבן פון נוצרי“.

אפשר ...

35. פינגער שפראך

נאך אין די ערשטע טעג, באלד ווי מ'האט מיך געבראכט אין דעם כירורגישן אפטייל, האב איך באמערקט דורכן פענצטער פון מיין צימערל, ווי די חולאים אין דער געביידע קעגנאיבער, שטייען זייער אפט ביי די פענצטער און מאכן כסדר מיט די הענט. וואס מערער איך האב זיך צוגעקוקט, אלץ קלארער איז מיר געווארן, אז אן עפידעמיע פון ריידן אויף שטום-לשון האט ארומגעכאפט אין ביידע געביידעס דאס רוב קראנקע, וואס האלטן אין בעסערן זיך. אין אונדזער בנין זענען צוויי גארנס אפגעגעבן פאר פרויען ווארדס. דורך די פענצטער קוקן ארויס יונגע מיידלעך, שיינע, הנעוודיקע. און דער יצר-הרע טוט זיך זיינס אפילו ווען מ'איז קראנק, און נאך מיט מער ברען.

די בחורים און מיידלעך, וואס בעסערן זיך, קענען צוויי טעג א וואך זיך טרעפן איינע מיט די אנדערע און פארברענגען צוזאמען. איין טאג איז, ווען מען ווייזט "מאוויס" אין גרויסן פארווילונג-זאל, און זונטיק באגעגענען זיך די "פארליבטע פארלעך" אין די געבעט-היזער.

אבער אין די אנדערע טעג פון וואך קאן דער בחור זען זיין "ליבהארציקע" נאר פון דער ווייטנס. מ'קאן ניט ריידן צו איר מויל צו מויל, און מ'קאן ניט פילן איר נאענטקייט. צוליב דעם איז דא דערפונדן געווארן די פינגער-שפראך, זי זאל דינען די הערצער וואס גלוסטן און מאנען...

די מערכה פון די בחורים אין אונדזער געביידע איז א בעסערע. זיי גייען ארויס אויף די וועראנדעס, און פון דארטן זענען זיי זייערע בחור'טעס פון דער נאענט און ריידן צו זיי מיטן מויל. אמת, ס'איז אך-און-וויי צו אזא ריידן! עס איז ניט גערעדט, נאר געשריע, געוואלדעוועט. די בחורים מוזן נעבעך פאררייסן זייערע קעפ און זיך רייסן די העלדזער, כדי זייערע ווערטער זאלן זיך דערטראגן צו די "סוויטהארטס", וואס שטייען ביי די פענצטער אויף די אויבערשטע גארנס. אבער דווקא דאס שרייען גיט דעם ריכטיקן

אין געראַנגל פארן לעבן

אויסדרוק, שטימט מיט דער גאַנצער לאַגע. עס איז דער געשריי פון באַגער, וואָס די ביטערע קראַנקייט האַלט איינגעצאַמט מיט צען צאַמען; האַלט געשמידט און איינגעצוימט. רייסט זי זיך פון די קייטן און שרייט גוואַלד.

פאַראַן בחורים, וואָס שטייען אָפּ שעה'ן לאַנגע אויף דער וועראַנדע אין פייכטע וועטערן, ווערן צוביסן פון קאַמאַרן און האַלטן אין איין שרייען צו זייערע מיידלעך מיט קולי-קולות.

די מערסטע פון די בחורים ווייסן, אַז דאָס איז בלויז „ליבעס-פלאַפּלערליי“, וואָס וועט צו קיין „תכלית“ ניט פירן. די הערצער פון די מיידלעך, זייערע „האַרצנס-געליבטע“, טרוימען גאָר אָפט פון אַנדערע. ווער, אָבער, קען וויסן די אומוועגן און די ראַנגלענישן פון אַ האַרץ, אַ פאַרליבטס ?

די בחורים פון דער אַנטקעגנדיקער געביידע, איבערהויפט ווינטער-צייט, האָבן טאַקע ניט קיין בעסערן צונויפרייד מיטל ווי די פינגער-שפראַך. שטייען זיי שעה'ן לאַנג ביי די אָפענע פענצטער, קוקן זיך איבער פון דער ווייטנס מיט זייערע „שיינהייטן“, און לאַזן זייערע פינגער ריידן פאַר זיי.

און די „רעדנער“: פאַראַן צווישן זיי אַזעלכע, וואָס האָבן גוט איינגעלערנט דעם נייעם שמועס-מיטל, האָבן אים אַנטוויקלט און פאַרפאַלקאַמט. זייערע פינגער אַרבעטן מיט גוואַלדיקער שנעלקייט. זייערע באַוועגונגען זענען לייכט און גראַציעז.

אַנדערע, ווידער, זענען קאַליקעס — „פינגער-שטאַמלערס“. מ'זעט ווי זיי פראַצעווען נעבאָד, באַגיסן זיך מיט שווייס. זייערע באַוועגונגען זענען הילצערנע, בערישע, קאַמישע, אומגעלומפערטע און הילפלאַזע.

און ס'זענען דאָ אויך יחידי-סגולה וואָס האָבן אין דער פינגער-שפראַך דערגרייכט ממש מייסטערשאַפט.

איבערהויפט צייכנט זיך אויס איינער אַ שפאַניער, וואָס געפינט זיך אויפן אויבערשטן גאַרן אין דער אַנטקענדיקער געביידע. מיר פאַרשאַפט דער בחור אַ היבש-ביסל פאַרגעניגן. איך ווייס

שוין די שעה'ן, וואָס זענען ביי אים באַשטימט צו שמועסן מיט זיין געליבטער, פון העכסטן גאָרן, אין אונדזער בנין. אמת, איך פאַר-שטיי כמעט גאָרניט פון זיין פינגער-שפראַך. איך פאַלג אָבער נאָך זיינע באַוועגונגען מיט דער זעלבער הנאה, וואָס איך פיל, נאָכ-פאַלגנדיק די חנ'עוודיקע, שטיפערישע באַוועגונגען פון די פייגע-לעך, וואָס שפּרינגען אַרום אויף די צווייגלעך פון קוסט ביי מיין פענצטער.

אַט דער שפּאַניער האָט דאָ אויסגעטראַכט אַ פינגער-אַלף-בית פאַר ביידע שפּראַכן, דער ענגלישער און שפּאַנישער, און באַווייזט מיט זיי גרויס בריה'שאַפט. אַפט רעדט ער מיט די פינגער פון איין האַנט. אַמאָל בלויז מיט איין פינגער. ניטאָ קיין געשיקטערער פון אים. יעדע תנועה זיינע איז פול מיט חן.

ס'זעט אויס, אַז די געליבטע זיינע איז אויך אַ גרויסע בריה'טע אויף דער פינגער-שפּראַך. איך בין זיך משער, אַז זי ענטפּערט בליץ-שנעל. דער בחור באַווייזט נאָך ניט צו ענדיקן זיין זאַץ, דאַרף ער שוין ווידער ענטפּערן.

דער שפּאַנישער בחור פילט, אַ-פנים, אַז ער איז דאָ דער גרעסטער „קנאַקער“, דער הויפט-העלד פון די פינגער-רעדנער. דאָס רוב באַווייזט ער זיך ביים פענצטער אין אַ שיינעם בונטן שלאַפּראַק. דעם באַפרענדזלטן גארטל פאַרבינדט ער, שטייענדיק שוין נאָענט ביים פענצטער. ער גיט אַ פייף אויף זיין באַזונדער שטייגער צו זיין געליבטער און זייער „שמועס“ הויבט זיך אָן.

דאָס פנים פון דעם שפּאַניער שפילט און פינקלט. אַפט ווערט ער אַ גאַנצער אַקטיאָר. פאַרשטעלט זיך פאַר אַן „אַטעלאָ“. די אויגן ברענען מיט אַ שוואַרצן קנאה-פייער, גרייט צו דערמאָרדן זיין געליבטע, אויב זי וועט אים פאַרראַטן. און אַט ווערט ער פאַר-וואַנדלט אין אַ „ראַמעאַ“, וואָס באַהאַרצט זיין „דזשוליעט“ מיט אויגן פון אַ טרייען, ביז צום טויט איבערגעגעבענעם פאַרליבטן. גאַנץ אַפט גיט ער, אַזוי שמועסנדיק, אַ וואַרף אַריין אין מויל אַ צוקערל מיט אַ גראַציעזע באַוועגונג פון זיין לינקער האַנט, און די

אין געראנגל פארן לעבן

פינגער פון דער רעכטער האנט הערן בעת-מעשה ניט אויף צו טאנצן אין דער לופט.

ווי אַ קינסטלער-אַ שפילער, וואָס צויבערט מיט זיינע פינגער אויף די סטרוגעס פון זיין האַרפע, אַזוי שפילט אַט דער שפּאַניער מיט זיינע פינגער אויף די האַרץ-סטרוגעס פון זיין געליבטער.

36. צוויי מלאכים

ערב-יום-כיפור, נאך האלבן טאג.

די נשמה נאָגט, דאָס האַרץ בענקט, גייט אויס נאָכן טאַטנס הויז, נאָך דער אידישער סביבה, פון יענע ווייטע, ליכטיקע טעג... אַ שטורמידיקע האַנטפאַטשעריי, געלעכטער און געשרייען: „וואָהט'ס דהי סקאַר?“ האָבן מיך אויפגעוועקט פון מיינע דמיונות און מיך צוריקגעוואָרפן אין מיינע פיר איילן, אין מיין ענג צימערל. כ'בין אַליין מיט זיך, עלנט און פאַר'יתומ'ט. מיין זעל נאָגט און נאָגט. עך! עך! ווי כ'וואָלט געוואָלט זען אַ אידן, אַן אונדזעריקן, היינט ערב יום-הקדוש!... ערשט עס עפנט זיך די טיר, אין מיין צימערל קומען אַריין צוויי אידישע מענטשן, אומבאַקאַנטע: פּאָטער און טאַכטער. דער פּאָטער באַמערקט מיין פאַרוואַנדערט פנים, און ער רופט זיך אַן צו מיר: „מיר האָבן קיין טעות ניט, צו אייך טאַקע זענען מיר געקומען“.

כ'בין געוואָר געוואָרן: זיי זענען תושבים אין געגנט פון „גרינ-לאַנד“. די טאַכטער איז אַ נאָענטע חבר'טע פון מיינער אַ תלמידה. מיין שילערין האָט עס זי טאַקע געבעטן צו גיין מבקר-חולה-זיין איר לערער און אים איבערגעבן פון איר אַ גערוס. דער פּאָטער, אַ איד מיט אַן איידל פנים, אַ מענטש, וואָס פילט דעם צער פון כלל ישראל, — האָט עס איר טאַקע גע'עצה'ט מיך צו באַזוכן

אום ערב יום-כיפור, באשר: „אין אַזאַ טאַג איז כמעט אוממעגלעך פאַר די קרובים צו קומען פון ווייטן אויף אַ באַזוך, טאַ לאַמיר היינט מקיים-זיין די מצווה פון ביקור-חולים“.

די טאַכטער האָט מיר געבראַכט אַ פעקל יום-טוב'דיקע שפּיט. מיט גרויס תּמימות האָט זי מיר פאַרזיכערט איינמאַל און נאָך אַמאַל, אַז די מוטער אירע האָט אַלץ אַליין צוגעגרייט און כשר געמאַכט, ווי עס דאַרף צו זיין.

כ'האָב פאַרבראַכט מיט מיינע ליבע באַזוכערס אַ היבשע וויילע, געהאַט אַן אמת אידישן שמועס. כ'האָב ממש אויפגעלעבט. די פּריינט האָבן זיך מיט מיר צעזעגנט מיט די אַנגענומענע ברכות, וואָס מ'הערט געוויינטלעך אין אידישע הייזער ערב דעם יום-הדין, און מיר געוואונטשן אַ רפואה-שלימה.

ווען זיי זענען אַוועק, איז מיין האַרץ געווען פול מיט אַ געפיל פון דאַנקבאַרקייט צו מיין תּלמידה, וואָס געדענקט מיך און טראַכט וועגן מיר; צו די צוויי ליבע, גוטע באַזוכערס, און נאָך מער צו גאַט ברוך הוא, וואָס האָט געזען מיין האַרץ און פאַרנומען מיין צער, און צו מיר געבראַכט ערב יום-כיפור צוויי גוטע מלאכים אין געשטאַלט פון אמת'ע אידן.

אין גערענגל פארן לעבן

37. חומש מיט רש"י

(פון א בריוו צו מיין טאטן — מיין רבי'ן און דערציער)

**נאך א לאנגער הפסקה האָב איך ווידער אָנגעהויבן אַרײַנ-
קוקן אין אַ חומש מיט רש"י, וואָס דער ליבער ראַביי י—ב האָט
מיר געבראַכט.**

**כ'בין געגליכן צו איינעם, וואָס האָט געהאַט פאַרלוירן אַן אבן-
טוב, און גאָר אומגעריכט, נאָכדעם ווי ער האָט זיך שוין מיאש
געווען, האָט ער עס צוריק געפונען. שיינט דער איידלשטיין אין
זיינע אויגן מיט אַלע פיל-פאַרביקע קאַלירן, וואָס זענען אים אַזוי
גוט באַקאַנט פון פריער, און מיט אַ נייעם צוגאַב-גלאַנץ, וואָס ער
האָט פריער גאָר ניט באַמערקט.**

**כ'בין געגליכן צו איינעם, וואָס האָט פאַרבלאַנדזשעט און ניט
געקאַנט געפינען דעם וועג אַהיים. און פלוצים — דערזעט ער זיך
שטיין ביי זיין עלטערנס הויז, און דער טאַטע קומט אים אַנטקעגן
מיט זיין ליבהאַרציקן, ליכטיקן פנים.**

38. בלעטער-געפאַל

(פון א בריוו צו מיין ליבן פריינד : ר. וו.)

**... געקומען איז די צייט פון בלעטער-געפאַל און האָט פאַר-
וואַנדלט אין סקעלעטן די בוימער און קוסטעס, מיט וועלכע איך
האָב מייע אױגן געזעטיקט זינט איך געפין זיך אין מיין קליין
צימערל.**

**און די אייביקע שותפים פון בלעטער-געפאַל, דער ווינט און
דער רעגן, בושעווען און גיבן קיין רו ניט. קלאַפן אויף די
פענצטער און קערן אויס די ליכט-זאַנגען, וואָס דער זומער האָט
אין די הערצער פאַרזייעט.**

און ווען די צייטן און וועגן זענען, בעוונותינו הרבים, פאַר-

פלאַנטערט געוואָרן, זענען פאַרטונקלט געוואָרן די ליכטער...
און מיר דאָ אין „גרינלאַנד“ זענען „מענטשנקינדער וואָס זיצן
אין דער פינצטער“.

און די פינצטערניש פאַרמינערט די שעה'ן פון ליינען און
פאַרמערט דעם טרויער אין האַרצן. די נשמה איז צעווייטיקט; קען
ניט משיג-זיין די וועגן פון דער גרויסער וועלט, וואָס ביזע גייסטער
ווילן חרוב מאַכן, און די שטעגן פון מיין קליין וועלטל, וואָס איז
צעבראַכן. די נשמה ווייטיקט און פרעגט: ווען וועט קומען די
ישועה?

כ'בעט דיך, ברודער, שרייב אָפּט עטלעכע שורות. גרויס איז
דער כוח פון שורות, געשריבענע פון אַ גוטן פריינד, צו פאַרגרינ-
גען די לאַסט פון עלנטקייט, וואָס דריקט אָן אויפהער.

39. פריינט־אין־בראָך

אין אַט די טעג, ווען דאָס געבאַט צו פאַרטונקלען די באַ-
לייכטונג („בלעק־אָוט“) איז אַזוי האַרב, זענען די באַאַמטע פון
שפיטאַל געוואָרן נאָך שטרענגערע מחמירים: האָבן גיור געווען
ניט אַנצוצינדן די עלעקטרישע לאַמפּן פון האַלבן טאָג אָן.
און דער שר פון צייט, פון זיין זייט, האַלט אין איין קירצער
מאַכן די טעג און לענגער מאַכן די נעכט.

כ'האַב זיך אַרומגעזען, אַז דאָס בעסטע פאַר מיר איצט איז,
צו האָבן אַ ראַדיאָ.

אַט די וואונדערלעכע כלי, וואָס ביים רוב קראַנקע איז עס
ממש אַ נויטווענדיקייט, בין איך זיך באַאַנגען אָן איר העכער
צוויי יאָר.

נעכטן איז געקומען מיין געטרייע שוועסטער מיך באַזוכן, און
האַט מיר געבראַכט מיין קליינינקע, ווייסנקע ראַדיאָ.

אין געראנגל פארן לעבן

אָט די ראַדיאַ איז ביי מיר זייער טייער. ס'איז אַ מתנה פון מיין איבערגעגעבענעם חבר ר. זו. בשותפות מיט אַ גרופע תלמידים, וואָס מיר ביידע האָבן זיי געלערנט. ליבע זכרונות פון יענע גוטע טעג, זענען ביי מיר מיט דער ראַדיאַ פאַרבונדן. אָבער, אין דער צייט פון מיין ליגן קראַנק אין שפיטאַל, איז די ראַדיאַ אין צוויי ערטער צעשעדיקט געוואָרן. מ'האַט זי צו מיר געבראַכט געבונדן אין דראַט. איך און זי — פריינט־אין־בראַך.

40. ווי דער חורבן — אַזוי די טרערן

ווי אַ תשעה־באָב נאַכט, האָט מיר אויסגעוויזן די נאַכט פאַרן נאַציאָנאַלן טרויער־טאָג אויף די אידישע קהילות, וואָס זענען אומ־געבראַכט געוואָרן.

אין דער שרעקלעכער פינצטערניש האָט געבושעוועט דער ווינט. און מיין זעל אין מיר האָט געברומט, געשטורעמט. מיין שלאָף האָט זיך פון מיר אָפגעטאָן.

כ'האָב זיך צוגעהערט צו דעם, וואָס קומט פאַר אין דרויסן: דער שטורעם האָט גערוישט, געווירבלט. דער רעגן האָט גע'מבול'ט, געקלאַפט אָן אויפהער.

ווי דער שטורעם — אַזוי דער רעגן;

ווי דער חורבן — אַזוי די טרערן.

ווירקלעכקייט און דמיון האָבן זיך געמישט. טירן ברעכעריי און בריאַזג פון שויבן. אַן איבערפאַל אָן אויפהער. אַן אין־סופ'יקע ראַנגלעניש. געיאַמער האָט זיך צו מיר דערטראָגן. בראַך־ווייען און צאַפלעניש־געשרייען.

און צווישן אַלעם, און איבער אַליך, האָב איך געהערט אַ תפילה, ווי דאָס קול פון אַ גרויסן המון־עם, וואָס איז מתפלל.

ניט איינמאל און ניט צוויימאל במשך פון דער לאנגער נאכט, האָב איך פאַרנומען די תפילה מיט איר הייליק־דביקות־דיקן ניגון. דאָס איז דער ניגון, וואָס האָט איינגעזאָפּט אין זיך דעם צער פון דורות.

דאָס איז די קינה־תפילה פון מיין פאָלק, וואָס איז מזכיר די נשמות פון זיינע קדושים וטהורים, און בעט רחמים פאַר די לעבעדיקע.

(אין תענית־טאָג אויפן חורבן פון די אידישע קהילות אין אייראָפּע.)

41. די מתנה פון טרער

פון זיין באַזונדער צימערל — פון זיין עלנט־ און פיין־שטייג — טראַגט זיך אַ וויינענדיק קינדער־קול. דאָס געוויין גיסט זיך אַריין אין דער שטילקייט פון דער נאָכט; פילט אָן דעם חלל פון דורכגאַנג־צימער, און דערטראַגט זיך צו די דערוואַקסענע ברידער אין די גרויסע קראַנקצימערן.

אַ צופנדיקער ווייטיק, בענקעניש, צער, פאַרשעמטקייט, און מער פון אַלץ ביטערניש פון עלנטקייט, הערט זיך אין די אָפּגע־האַקטע און אויסגעצויגענע שלוכצן.

ווער האָט עס דיך, קינד, אַרויסגעריסן פון די אַרעמס פון דער מאַמע, וואָס פאַרגלעטן יעדע וואונד, וואָס שטילן יעדן ווייטיק? ווער האָט עס דיך אַרויסגעשלעפט פון דער לוסטיקער קינדער־סביבה?

ווער האָט עס דיך אַריינגעוואַרפן אין דער פינצטערניש פון נאָכט, אין דער דריקנדיקער, קלעמיקער איינזאַמקייט?

אין גערזאנגל פארן לעבן

ווער האָט עס אַריינגעטריפט סם אין כוס פון דיין פריילעכקייט ?
ווער האָט עס צעשטערט די פרייד פון דיין לעבן אין די טעג
פון דיין קינדהייט ?

דו ווינסט, אונדזער קליינער ברודער, און פון דיין געוויין
הערט זיך אויך דאָס פאַרשעמטקייט פון אונדזער לעבן.
דער שליח-ציבור פון די גרויסע, דינע ברידער אין גורל,
ביסטו ביי אונדו, אין אַט דער נאַכט.

מיר, די גרויסע, שעמען זיך צו וויינען. אונדזער טרער ווערט
פאַרהאַלטן אין אויג, ווערט דערדריקט אין האַלדו. אונדזער צער
איז פאַרפּרעסט אין האַרצן.

און ווען דאָס האַרץ ווערט איבערפילט, רייסט זיך אַרויס אַ
קרעכץ, אַ זיפץ. און ווען דער ווייטיק שטיקט גאַר שטאַרק, וויינט
דאָס האַרץ פון דערוואַקסענעם שטיל-באַהאַלטן.

אַבער דו, קינד-פון-פּיין, דו קליינער, דיין זעל איז נאָך גאַנץ
אין דיר. די חרפה פון קראַנקייט האָט נאָך אין דיין נשמה קיין
פּגימה ניט געמאַכט; האָט נאָך פון דיר ניט אַוועקגערויבט דאָס
טייערע געשאַנק, די מתנה פון דער געטרייער טרער, די טרער וואָס
ברענגט דערלייזונג.

42. געשטאָרבן איינער פון דער חברותא

לאַנט איז אין משך פון דער נאַכט געשטאָרבן.
לאַנט איז זייער באַליבט געווען ביי דער גאַנצער חברותא. האָט
זיין טויט יעדן איינעם דערשיטערט.

לאַנט איז געווען פון די תושבים אין „גרינלאַנד“. איבער פיר
יאָר האָט ער זיך דאָ געמוטשעט. האָט דאָ דורכגעמאַכט אַ סך
גלגולים אין זיין קראַנקייט און זיך אָנגעליטן יסורים אָן אַ שיעור.
מיט פינף חדשים צוריק האָט פאַר אים אַ שיין געטאָן די
האַפענונג, אַז ער וועט אינגיכן דערלייזט ווערן.

נאָך צוויי יאָר היילן זיך דורך אַ „מינאַלדאָ“, האָט מען ענדלעך
אַרויסגענומען דאָס גומענע רערל פון זיין ברוסט־קאַסטן, און ער
איז פטור געוואָרן פון באַנדאַזש. די אָפּעראַציע־עפענונג איז פאַר־
צויגן געוואָרן. מ'האַט אים געשיקט צו אַ ספּעציאַליסטן־קאַמיסיע.
צוריקגעקומען איז ער ווי — אַ קאַנדידאַט פאַר אַ „טהאַראַקאַ־
פּלאַסטי“ אָפּעראַציע פון צוויי מדריגות.

אַן אַנטוישטער, אַ דערשלאַגענער, האָט זיך לאַנט צוריקגעקערט.
זיין געזויינטלעכע רואיקייט — אַ רואיקייט, וואָס איז אַזוי זעלטן
צו זען צווישן זיינע ראַסן־ברידער, די נעגערס, — האָט ניט געקאָנט
באַהאַלטן דעם טיפן טרויער אין זיין האַרצן. זיינע גרויסע, שיינע
אויגן, וואָס האָבן געקוקט מיט פּקחות דורך זיינע פּירקאַנטיקע
גלעזער, האָבן זיך מיט אומעט פאַרצויגן.

**
*

די צוויי אָפּעראַציעס האָבן ביי לאַנט'ן אויסגעזויגן זיינע כוחות,
און זיין אַטעמען איז געוואָרן שווערער און שווערער.
די דאָקטוירים האָבן אים געראַטן דורכצומאַכן אַ דריטע אָפּע־
ראַציע. האָט ער זיך שוין געגרייט צו גיין צום אָפּעראַציע־טיש
צוויי טעג שפּעטער.

אין געראַנגל פאַרן לעבן

דאָס האַרץ איז אים שווער געווען. ער האָט זיך געשראַקן פאַר
דער אָפּעראַציע; האָט זיך געשראַקן און איז אַרומגעגאַנגען צע-
קלעמט און צעבראַכן.

דאָס האַרץ האָט אים נביאות געזאָגט. פּלוצים — אַ בלוט-
שטורץ. צוויי טעג אין אַקסידוזשען-ביידל. ביינאַכט איז געקומען
דער טויט און אַ סוף געמאַכט צו זיינע מורא'ס און דאגות.

ס'וועט זיין שווער זיך צוגעוואוינען צום געדאַנק, אַז לאַנט איז
מער נישט מיט אונדז.

מ'וועט שוין מער ניט זען דעם גרויסן קאַפּ, באַדעקט מיט
ווייסער וואָל, וואָס האָט באַצירט זיין עלטער מיט אַ באַזונדער
חשיבות.

ס'אויג וועט שוין מער ניט באַגעגענען דעם גוט-ברודערנישן
שמייכל, וואָס האָט תמיד געשוועבט אויף לאַנט'ס ליפּן, זאָגנדיק:
„העלאָו!“

ס'איז נישטאַ מער דער מענטש, וואָס זיין געמיטלעכקייט האָט
אַנטקעגן געשטראַלט אַיטלעכן און אַלעמען.

ער האָט אַריינגעבראַכט געלאַסנקייט און גלייכגעוויכט אין דער
אַפט-קאַכיקער אַטמאָספּער פון די קראַנקנצימערן.

43. צווישן די צוויי פאָליוסן: „פּאַזיטיוו“ און „נעגאַטיוו“

„פּאַזיטיוו“ און „נעגאַטיוו“ — אַט די צוויי טערמינען, וואָס ווערן באַנוצט אין פּראָגן פון הויכע עניינים, פיזישע און מעטאָ-פיזישע, פּאַרנעמען אַ הויכן אָרט אין דער וועלט פון די שווינדזוכט קראַנקע.

און ניט נאָר פּאַרנעמען אַט די צוויי ווערטער אָן אָרט אין דער הויך, נאָר אויך אין דער נידער. זיי ליגן אויפן שוועל פון באַוואוסט-זיין און אונטער-באַוואוסטזיין. עס איז ניטאָ קיין אָרט וואָס איז פריי פון זיי. זיי שוועבן אַרום פאַר די אויגן און פילן אָן דעם חלל פון די וואָרדס, פון די באַזונדערע צימערן, די דורכגאַנג-קאַרידאָרן, די וואַשצימערן, אומעטום, וואו עס געפינען זיך די קראַנקע.

די צוויי טערמינען קלינגען אין די אויערן יעדן טאָג און יעדער שעה, אין די וואַכעדיקע טעג ווי אין די שבת און יום-טובֿ-טעג. דער געדאַנק פון חולה איז קיינמאָל ניט פריי צו פּאַרנעמען דעם כסדר־דיקן זשומען פון די צוויי ווערטער: „פּאַזיטיוו — נעגאַטיוו“.

פון דער מינוט, ווען דער קראַנקער דערהערט צום ערשטן מאל פון דאָקטאָרס מויל (אין אַ צושטאַנד פון צער און שברון־לב, וואָס לאַזט זיך ניט באַשרייבן) דעם מאַוימ־דיקן צייכן „פּאַזיטיוו“, ווערט ער געפאַנגען אין זיין קלעם, ווערט אונטערוואָרפן אַט דעם צייכנס ווירקונג מיט אַלע זיינע רמ״ח איברים און שס״ה גידים.

פון דאָן אָן געפינט זיך דער קראַנקער אין אַ צושטאַנד פון דערוואָרטונג; קוקט אויס די אויגן אויף יענעם גליקלעכן טאָג, אויף יענער געגאָרטער שעה, ווען מ׳וועט אים לאָזן הערן דעם היפך פון יענעם שרעקלעכן צייכן, — נישט „פּאַזיטיוו“, נאָר „נעגאַטיוו“.

אין געראנגל פארן לעבן

פון דער ערשטער רגע ביז דער לעצטער, ווען דער חולה ווערט פטור פון דער פארשאלטענער קראנקייט, צי דורך רוען אין בעט, צי דורך לופט-איינשפריצונגען, דורך אן אפערעציע, אדער ער ווערט אויסגעלייזט פון איר דורכן אייביקן שלאף, — יענע אלע טעג, חדשים און לאנגע-לאנגע יארן געפינט ער זיך צווישן די צוויי מאגנעטן פון די צוויי פאליוסן: „פאזיטיוו — נעגאטיוו“.

און א סך מדריגות האָט דער צייכן „פאזיטיוו“. אויף זיי האָלט דער חולה אין איין אַרױפגיין און אַראָפגיין. און פון חודש צו חודש, פון פּראַוואו צו פּראַוואו, ווערט ער געוואָרפן צווישן „אַרױף“ און „אַראָפּ“, און זיין האַרץ ציטערט.

צווישן האָלב, דריטל און פּערטל „פאזיטיוו“. קוקט ער אויס די אויגן מ'זאָל אים פאַרבייטן דעם פּראַוואו פון „פשוט'ן שמיר“ — אויב ער איז זוכה און ווערט באַצייכנט „נעגאטיוו“ — אויפן „קאַנג-צענטרירטן“ פּראַוואו.

און ס'איז ניט גלייך אַ פּראַוואו פון אַן איין מעת-לעת'יקן „קאַנג-צענטרירט“ צו אַ פּראַוואו פון דריי מעת-לעת'ן.

און אַז דער חולה מאַכט שוין דורך בשלום אָט די פּראַוואו, קומט דער „געסטריק“, און זיין גורל הענגט שוין אָפּ פון אָט דעם נייעם פּראַוואו.

און אַז דער קראַנקער גייט שוין דורך אַלע זיבן און זיבעציק מדורי-הקראַנקייט, זאָט מיט ליידן — אָבער דערהאַלט זיך און איז זוכה אַרױסצוגיין אַן אַ מכשול פון די אַלע פּראַוואו, — לערנט מען מיט אים אַ נייע הלכה פּונ'ם שולחן-ערוך פאַר די לונגען-קראַנקע, וואָס דערהאַלן זיך:

„זעקס חדשים זאָלסטו ציילן“.

פון טאָג, ווען דער חולה ווערט באַשטימט „נעגאטיוו“, דאַרף ער ציילן זעקס חדשים כּסדר, באַקומענדיק יעדן חודש „קאַנג-“

צענטרירטע" פרוואוון און „געסטריקס“, ביז ער האָט די זכּייה, אָז דער אונטערזוכונגס-דאָקטאָר זאָל אים באַצייכענען פאַר אַ קאַנדידאַט צו גיין אַהיים.

און אַז ער דערהערט שוין מיט פּרייד און ציטער די גוטע בשורה פון אונטערזוכונגס-דאָקטאָר, וואָרט ער ערשט ווידער מיט האַרץ-פּלאַטערניש אויפן טאַג ווען ער וועט געשטעלט ווערן פאַר דער „ספּעציאַליסטן“-קאַמיסיע, צו הערן זייער מיינונג צום גוטן, אָדער, חלילה וחס, צום שלעכטן, און דערווייל — הענגט איבער זיין קאַפּ די דעמאָקלעס שווערד פון די פּרוואוון, און די שאַטנס פון די צייכנס „פּאַזיטיוו“ — „נעגאַטיוו“ גייען אים נאָך.

**
*
*

פאַרוואָר! גרויס איז דער אונטערשייד צווישן „פּאַזיטיוו“ און „נעגאַטיוו“ אין לעבן פון לונגען-קראַנקן!

דער צייכן: „פּאַזיטיוו“ — לייגט אַריין דעם חולה אין אַ ליידינס־בעט, ברענגט אים אַריין אין אַ צושטאַנד פון פאַרצויגענער קראַנקייט, וואָס „מאַכט אויסגיין די אויגן און פאַרשמאַכן די זעל“. דער צייכן „פּאַזיטיוו“ רייסט אַרויס דעם קראַנקן פון דעם איינגעשטעלטן תּחום פון זיין לעבן, פון זיין סביבה, פון זיין פּאַמיליע, פונ'ם קרייז פון זיינע חברים און פריינט און פאַרשיקט אים מחוץ למחנה, צו זיין געשמידט אין פיין און ליידן, ניט צו וויסן פאַר ווי לאַנג און ביז ווען!
להיפך:

דער צייכן: „נעגאַטיוו“ — וועקט אויף אויפּפּאַני אין האַרצן פון קראַנקן אַ באַגער צום לעבן; אַ שטרעבונג געזונט צו ווערן; מונטערט אויף די איינגעדרימלטע כוחות און פאַרשטאַרקט זיי. דערקוויקט די נשמה מיט האַפּענונג אויף בעסערע טעג, טעג פון ליכט און פרייהייט.
און נאָכמער:

אין גערענגל פארן לעבן

דער „נעגאטיוו“ צייכן באפרייט דעם קראנקן פון קלעם, ברענגט אים צוריק פון מחויף למחנה; לייזט אים אויס פון דער שפיטאל-אטמאספער, פון אפגעזונדערטקייט; קערט אים צוריק צו זיין קרייז, צו זיין היימישער סביבה און בארמאלן לעבן.

דעריבער צאפלט זיך אזוי דאס האַרץ, איז צערודערט און אויפגעטרייסלט ווען דער פראווי ווערט געגעבן.

איז טאקע יענע וואָך — פון טאָג ווען דער פראווי ווערט געגעבן, ביז דער צייכן קומט צוריק — אַ וואָך פון שטענדיקער תפילה, פון באַגער און דערוואַרטונג.

ווייל דאָס לעבן הענגט כסדר צווישן „פאָזיטיוו“ און „נעגאָטיוו“. דער צייכן וועגט אַריבער די וואָגשאַל; באַשטימט דעם גורל.

ג:

יונג און אלט — ברידער־אין־גורל

44. דער קליינער מעלווין זוכט פריינט

פֿאַרנאַכט האָט די קראַנקשוועסטער אַריינגעפירט דעם עלף־יאַריקן אינגל, מעלווין, אין זיין באַזונדער צימערל. זי האָט גע־מאַכט אַ רשימה פון די אַלע זאַכן און קלייניקייטן, וואָס מעלווין האָט מיטגעבראַכט פון דער קינדערהיים, און זי האָט יעדע זאַך אַוועקגעלייגט אויף אַן אַרט. נאָכדעם ווי זי האָט מעלווינען אַריינגעלייגט אין בעט און אים געזאָגט דעם געוויינטלעכן זאַג: „זיי אַ גוט אינגל!“ — איז זי אַרויס פון צימער.

מעלווין איז פֿאַרבליבן אַליין. איינזאַם. ס'איז אַריבער אַ קורצע וויילע און פון מעלווינ'ס צימערל האָט זיך געלאָזט הערן אַ געוויין. אין אָנהויב זענען עס געווען קורצע, אָפּגעהאַקטע שלוכצן. דערנאָך זענען די שלוכצן איבערגעגאַנגען אין אַ לאַנגן געוויין, אַן אָנגעזאַפטן מיט טרויער און האַרצקלעמעניש.

מאַלוסאַן, אין שכנות מיט מעלווינ'ס צימער, איז אַריין אים צו באַרואיקן.

מעלווינ'ס פּלאַקסן, געשורן קעפל איז געווען איינגעגראַבן אין קישן. ער האָט ניט אויפגעהערט צו יאַמערן.

— וואָס וויינסטו, קינד מיינס? — האָט אים מאַלוסאַן געפרעגט.

— כ'וויל צוריקגיין אין קינדערהיים.

— מ'וועט דיך זיכער אינגיכן צוריקשיקן אַהין.

— אָבער מען דאַרף אויף מיר מאַכן אַן אָפּעראַציע, — האָט מעלווין געענטפערט, זיך אויפגעזעצט און צוביסלעך אויפגעהערט צו וויינען. די אַש־קאַלירדיקע אויגן, באַזוימטע מיט לאַנגע, שוואַרצע ברעמען, האָט ער געהאַלטן אַראָפּגעלאָזט ביים ריידן.

— נו איז וואָס? — האָט אים מאַלוסאַן געפרואווט באַרואיקן —

די אָפּעראַציע איז ניט קיין שווערע. מ'פילט ניט קיין ווייטיק.

— איך ווייס! כ'האַב שוין געהאַט איין אָפּעראַציע.

— ווייסטו דאָך שוין אַז ס'איז גאַרנישט. טאָ פאַרוואָס־זשע

וויינסטו?

— אָבער מ'לייגט עפעס אַרויף אויפן פנים! — האָט מעלווין אויסגעשריען אין אַ וויינענדיק קול.
 ס'ווייזט אויס, אַז ער האָט זיך איבערגעשראַקן פאַר דער גאַנצער מאַסקע, וואָס מ'האַט אים אַרויפגעלייגט אויפן פנים פאַר דער אָפּער-ראַציע, און די שרעק איז אים געבליבן אין זכרון, — האָט מאַלוסאַן געטראַכט פאַר זיך.

— און אַט איבערדעם זאַרגסטו זיך? מ'טוט דאָך אַרויף די מאַסקע מ'זאָל ניט פילן קיין ווייטיק, איך זע אַז דו ביסט אַ קלוג אינגל, דאַרפסטו זיך כלל ניט שרעקן פאַר אַזאַ קלייניקייט.

— כ'וויל מ'זאָל מיך צוריקנעמען אין קינדערהיים! — האָט זיך מעלווין ווידער גענומען צו זיין ערשטער טענה, האָט זיך צוריקגעלייגט אין בעט, באַהאַלטן דעם קאַפּ אין קישן און ווידער אַנגעהויבן שלוכצן.

מעלווינס געוויין האָט זיך מיט קורצע הפסקות געהערט אַ גאַנצע נאַכט. עטלעכע מאָל איז צו אים אַריין די קראַנקשוועסטער. זי האָט זיך אַנגעבייזערט אויף אים, וואָס ער לאַזט ניט שלאָפן די אַנדערע חולאים. זי האָט אויך געפרוּאוּוט ריידן מיט גוטן: אויפקלערן און באַרוואַיקן אים.

אויף אירע אַלע רייד האָט מעלווין געענטפערט וויינענדיק: „מיר איז דאָ אַזוי אומעטיק. כ'וויל צוריקגיין אין קינדערהיים!“
 אינדערפרי, באַלד נאָכן פרישטיק, איז מאַלוסאַן אַריין אין רעכטן פליגל-וואַרד, אין דער צייט ווען די קראַנקשוועסטער מאַכן די בעטן, און זיך אַנגערופן צו די חברים: „חברה! מיר מוזן עפעס טאָן צו צעשטרייען אונדזער קליינעם חבר, מעלווין. מ'מוז פאַר אים געפינען חברים, ער זאָל זיך ניט פילן אַזוי עלנט!“

אַלעמענס אויגן האָבן זיך אַ קער געטאַן צו ווילין. די הויפט-שוועסטער האָט איר קוק אויך געווענדט אויף אים, און געזאָגט: „דו, ווילי, דאַרפסט זיך באַפריינדן מיט דעם קליינעם חבר. ביסט נאָך אַליין אויך אַ אינגל, וועסטו קענען לייכט געפינען מיט וואָס אים צו פאַרוויילן.“

אין גערעאנגל פארן לעבן

ווילי האָט זיך דערפילט ווי אָפגעברייט פון אַט די ווערטער,
און האָט באלד צוריקגעענטפערט :

— כ'בעט אײך: ווענדט זיך ניט צו מיר! כ'בין שוין מער
ניט קיין קינד. כ'ווער אינגליכן פופצן יאָר אַלט, און כ'ווייס ניט
וואָס צו טאָן מיט אַזאַ קינד ווי מעלווין.

— ווילי! ביסט אַ שלעכט אינגל! ס'איז ניט שיין צו זיין אַזוי
עגאָאיסטיש! — האָט די קראַנקשוועסטער אים אויסגע'מוסר'ט.

— קוק נאָר אָן ווער ס'רעדט! זאָג נאָר, אינגל: מ'האָט דיר
שוין געקויפט אַ פאָר לאַנגע הויזן?

אַט די ווערטער האָבן אַ פאָר חברים געלאָזט פאלן קעגן זייער
יונגן חבר, ווילי.

ווילי איז בלאָס און רויט געוואָרן. ער האָט פאַרשוויגן דאָס־
מאָל און גאַרניט געענטפערט.

מעלווין האָט אָבער יענעם פרימאָרגן געפונען אַן אַנדער פריינד
— זאַרינען, ווילי'ס בעט־שכן.

זאַרין איז אַריין צו מעלווינען אין צימער, האָט אים ניט פאַר־
וואַרפן מיט קיין פראַגעס און ניט פאַרפירט מיט אים קיין שמועס.
ער האָט אים נאָר באַוויזן עטלעכע קונצן מיט קאַרטן, וואָס האָבן
ביי מעלווינען שטאַרק אויסגענומען. זאַרין האָט מיט אים אויך
געשפילט אין דאַמינאַ, וואָס ער האָט אַריינגעבראַכט אין מעלווינ'ס
צימער און דאָרט עס איבערגעלאָזט.

אַזוי האָט זיך דער דרייסיק־יאָריקער זאַרין דערנעענטערט צו
מעלווינען ווי אַן עלטערער ברודער, האָט פאַרטריבן זיינע אומעטיקע
געדאַנקען, אים פאַרוויילט און ניט געלאָזט זאַרגן.

*
*
*

נאָכמיטאָג איז דער הויפט־דאָקטאָר געקומען באַזוכן דעם
קליינעם פאַציענט. נאָכדעם ווי ער האָט אים גוט אונטערזוכט,
האָט דער דאָקטאָר דערלויבט מעלווינען אַרומצוגיין.
אַ ביסל שעמעוודיק איז מעלווין אַריינגעגאַנגען אין וואַרד, וואו

ס'געפינט זיך זיין נייער גוטער פריינד, זאָרין, און האָט זיך אָנגע-
שפּאַרט אויף זיין בעט.

מעלווינ'ס זוכנדיקע אויגן האָבן זיך גלייך אָפּגעשטעלט אויף
ווייל'ס פנים. אַ שטראַל פון פרייד האָט זיך אין זיי באַוווּזן. מעלווין
האָט ווילין באַטראַכט ווי איינער זאָגט: „אַזאַ איינעם זוך איך דאָך!“
וויילי האָט גוט געפילט מעלווינ'ס אָנוועזנהייט און באַמערקט
זיינע בעטנדיקע בליקן. ער האָט אָבער זיינע אויגן טיפּער אַרייַן-
געטאַן אין זשורנאַל, וואָס ער האָט געלייענט, ווי געוואַלט זיך אויס-
באַהאַלטן פון דעם קליינעם מעלווינען. מעלווין האָט זיך צוגע-
רוקט צו זיין בעט און געפרוואוּט פאַרפירן מיט אים אַ שמועס.
וויילי האָט אים אָבער מיט זיין קאַלטן ענטפער פון זיך דערווייטערט.
מעלווין האָט זיך צוריקגעקערט צו זאָרינ'ס בעט. זיי האָבן
ביידע געשפילט אין קאָרטן.

כאָטש מעלווין האָט זיך געפילט געטראַפן פון ווייל'ס קאַלטע
באַציאונג, האָט ער כסדר געוואַרפן בליקן אין זיין זייט.

*
*
|

שוין אַנדערהאַלבן יאָר אַז וויילי געפינט זיך אין רעכטן פליגל-
וואַרד.

ווען ער איז אַהין אַריינגעבראַכט געוואָרן, אַ דרייצן-יאָריקער,
האָט ער נאָך אין זיך געהאַט אַ סך קינדערישע זיטן און גאַנגען.
די דערוואַקסענע חולאים האָבן אויך געפילט אַז אַ אינגל געפינט
זיך צווישן זיי. ווען זיי האָבן צווישן זיך דערציילט עראַטישע
מעשיות, פלעגן זיי אָפט אָפהאַקן אין ריידן, און אַ וואונק טאָן אויף
וויילין, ביסלעכווייז האָבן זיי זיך צוגעוואוינט צו אים און זיך ניט
געשטערט מער.

וויילי איז אַריינגעבראַכט געוואָרן אין דער סודות-וועלט פון די
דערוואַקסענע.

תחילת האָט וויילי ניט געוואַגט זיך באַטייליקן אין די שמועסן

אין גערעאנגל פארן לעבן

וועגן ליבע און מיידלעך, אָדער אפילו בלויז אַרײַנשטעלן אַ באַ-
מערקונג. ער האָט מורא געהאַט טאַמער וועט מען פון אים. דעם
ניט־דערוואַקסענעם, אַפּלאַכן. אָבער נאָכדעם ווי ווילי האָט אַ פּאַר
מאַל געפרוואווט מיט־האַלטן מיט די שמועסער, און אפילו דערצײלט
עטלעכע געהערטע פּיקאַנטע וויצן, און די דערוואַקסענע חברים
האַבן אויף דעם באַמערקט: „זעט נאָר! דער קליינער פּאַרשטייט
אַן עסק ווי אַ גרויסער!“ — האָט ווילי דאָס אָנגענומען פּאַר אַ סימן,
אַז זײ באַטראַכטן אים ווי זײער גלייכן. פון דעמאָלט אָן האָט זיך
ווילי באַטייליקט אין אַלץ ווי אַ גרויסער — ווי אַ גלייכער מיטגליד
פון דער חברה, און די שמועסן זײנען ווידער אָנגעגאַנגען פליסיק
און פעפּערדיק.

דורכן יאָר און אַ האַלב איז ווילי שטאַרק אויסגעוואַקסן, און
רײף געוואָרן. דאָס אינגלשע קול זײנס, וואָס האָט זיך געהאַלטן
אין ברעכן און בײטן, אַמאָל זיך געלאָזט הערן ווי אַ קרײ פון אַ
יובג הענדל, און אַמאָל ווי אַ ברום פון אַ באַנדורע, און דערמיט
ניט איינמאָל אַרויסגערופן געלעכטער בײ די עלטערע חברים, —
האַט זיך איינגעשטעלט, איז געוואָרן אַ מענערש קול, אַ זיסער
טענאַר.

ווילי האָט זיך געקויפט אַ גאַלמעסער, אַ „זשילעט“, און אָנגע-
הויבן ראָזירן דעם דינ־פעדערדיקן אָנוואקס אויף זײנע באַקן. ער
האַט זיך איבערגענומען מיטן „זשילעט“ און געהאַלטן אין איין
אַרומשפּילן זיך מיט אים.

אויפן קאַפּ האָט ווילי אַרויפגעזעצט וואויל־יונגערש אַ ווייס
מאַטראָזן היטל, און איז געוואָרן איינער פון דער חברה, וואָס רײדן
זיך דורך מיט די מיידלעך פון צווייטן גאַרן. ער האָט אפילו זיך
אַפּגעזוכט אַ מיידל, אַ שטענדיקע מיטשמועסערין, אַ „סוויטהאַרט“,
און איז געוואָרן אַ ריכטיקער „וועראַנדע־שטייער“ מיט אַלע
פּיטשעווקעס.

אין זײן אַפּגעצערט פנים, און באַזונדערס אין זײנע שוואַרצע
אויגן, איז נאָך אָבער פאַרבליבן דער אויסדרוק פון האַלב־אינגל,

האלב-בחור. האָט ווילי, דעריבער, ניט געוואָלט זיך צולאָזן צו מעלווינען.

כאָטש פון דער נאַטור אַ גוטער, און אַ צוגעלאָזענער צו מענטשן, האָט ווילין זייער ניט געשמעקט דאָס, וואָס מעלווין וויל זיך מיט אים חבר'ן.

ער האָט אין מעלווינען געזען איינעם, וואָס דערמאָנט אים די „זינד“ פון זיין אייגענער יונגער „עלטער“, וואָס די גרויסע חברים האָבן שוין געהאַט פאַרגעסן.

דערפאַר האָט ווילי דערשפירט אַן אמת'ע דערלייכטערונג, ווען דער קליינער חבר, מעלווין, איז אַרויס פונ'ם וואָרד.

45. מעלווין אין דער געזעלשאַפט פון זיינע פריינט

— „פריינט פון מעלבוירן“, וואו ביסטו דאָרט?
— אָט דאָ בין איך „פּוילאַק“. כ'וועל באַלד צוקומען.
— וואָס איז דאָרט מיט דיר געשען, דו „סלעקער“, וואָס דו פאַרזאַמסט זיך אזוי? האָסט גאָר פאַרגעסן אַז דו דאַרפסט אַראָפּלאָזן דעם צוקאַפנס פון מיין בעט?
— כ'וועל נאָר אָפעסן, וועל איך דיר קומען זען, „זעקל-ביינער“ — דו איינער!
— ביסט דאָך מיין „פעל“! (חבר) און ס'איז זייער ניט אַרנטלעך פאַר אַ געטרייען חבר, זיך מאַכן ניט-וויסנדיק וועגן זיין פריינד, וואָס נויטיקט זיך אין זיין הילף.
אזא מין געשפרעך הערט זיך דריי מאָל אַ טאָג, נאָכן עסן, צווישן סמיטן און דעם קליינעם מעלווין.
סמיט, מעלווינ'ס צווייטער פריינד, איז אַ חולה, וואָס קעמפט מיט דער ביטערער ט. ב. קראַנקייט, שוין היפשע עטלעכע יאָר. ער

אין געראַנגל פאַרן לעבן

איז שוין געלעגן אין אייניקע שפיטאַלן, און איז „א מענטש מיט דערפאַרונג“. ער ווייס ווי אומצוגיין מיט מענטשן און ווי אַזוי צופאַסן זיך אפילו צו די ערגסטע אומשטענדן. מיט אייניקע טעג צוריק איז ער אַפערירט געוואָרן צום צווייטן מאל. ער איז נאָך שוואַך און נויטיקט זיך אין הילף.

אין דעם קליינעם מעלווין, וואָס זוכט שטענדיק עפעס וואָס צו טאָן, מיט וואָס זיך צו פאַרנעמען, האָט סמיט געפונען אַ יונגן, איבערגעבענעם חבר.

מעלווין האָט ליב אַרויסצוהעלפן און באַדינען די שוואַכערע חברים. ער פילט זיך דאָן ווי אַ דערוואַקסענער, אַ נוצלעכער מיט-גליד פון דער געזעלשאַפט.

סמיט האָט ביי מעלווינען באַזונדערס אויסגענומען מיט זיינע שפאַסיקע גענג און מיט די צונעמענישן מיט וועלכע ער באַטיטלט אים. יעדן טאָג טראַכט סמיט צו פאַר אים עפעס אַ ספעציעלן נאָמען. אויסער די נעמען „פרינץ פון מעלבירן“, „סלעקער“, „וועווריקל“, „פיסטאַשקע“, רופט ער מעלווינען אַפטמאַל אויך: „פאַסטער“ — אַן אַנצוהערעניש אויף דעם, וואָס מעלווין האָט גאָר-ניט פיינט דאָס עסן, און קען די מלאכה. פאַר יעדן מאַלצייט שטעלט זיך מעלווין לעבן זיין צימער אין קאַרידאָר און וואַרט-אַפּ די נויט, ווען זי טראַגט אַרום די טאַץ מיט ברויט. מעלווין וויל זיין זיכער, אַז די נויט וועט פאַר אים איבערלאָזן די געהעריקע פאַרציע ברויט, וואָס ער האָט אַפגעמאַכט מיט איר, זי זאל אים געבן צו יעדן מאַלצייט: פיר רעפטלעך ברויט, ניט ווייניקער.

אין איין פרימאַרגן האָט סמיט דערזען אַז מעלווין טראַגט אַ פאַר ברייטע, ביז די פיאַטעס לאַנגע, העל-קאַלירטע הייזן, האָט ער אים באַלד אַ נאָמען געגעבן: „דער פראַנט מיט די הייזן“.

אַט דער צונאַמען האָט אַזוי שטאַרק אויסגענומען, אַז אַלע חברים האָבן אַנגעהויבן אַזוי צו רופן מעלווינען. מאַנוס, איינער פון די קראַנקע חברים, האָט פאַרקירצט דעם לאַנגן צונאַמען און ער רופט מעלווינען, אַביסל אונטערפאַנפענדיק: „פראַנט“.

מעלווין אליין האָט שטאַרק הנאה פון אָט דעם שפּאַגל־
נייעם נאַמען. ווען ער טרעפט אָן מאַנסן, פאַרכאַפט ער אין
פאַרויס, און נאַכמאַכנדיק מאַנסעס פּאַנפעוואַטן קול, גיט ער אַ
זאַג: „וואָס מאַכט מען עפעס, פּראַנט?“

פאַר די דריי וואַכן וואָס מעלווין געפינט זיך אין דעם כירור־
גישן אָפטייל, איז ער געוואָרן דער ליבלינג פון די חברים. איבער־
הויפט איז ער שטאַרק באַליבט ביי זיין דריטן פּריינד, ביי מאַרטינען.
מאַרטין, אַ נעגער פון אַ יאַר איין־און־צוואַנציק, איז זייער אַ
תּמימות־דיקער און אַ גוט־האַרציקער. פון נאַטור — אַ שווייגער.
ווען ער גייט אַריין אין וואַשצימער און ער דאַרף וואַרטן ביז
ס'ווערט פּריי אַ פּלאַץ ביים וואַשטישל, זעצט ער זיך צו אויף
אַ ברעג פון איינעם פון די שטולן. מאַרטין ציט אינגאַנצן איין זיין
דאַרן קערפּער, ווערט ווי איינגעשרומפּן, ווי ער וואַלט געוואַלט
מבטל־זיין זיין גאַנצן וועזן. זיין קול הערט מען ניט. בלויז די
גרויסע שוואַרצאַפּלען שמייכלען אַרויס אַזוי קינדיש פון די ווייסלען
און דערציילן, אַז מאַרטין איז דאָ.

פון גרויס ליבשאַפט צום קליינעם מעלווין, איז ער געוואָרן
ווי צוגעקלעפט צו אים. מעלווין האָט מאַרטינען אויך ליב באַקומען.
צוויי־דריי מאַל אַ טאַג גייט מעלווין אַריין אין מאַרטינ'ס באַ־
זונדער צימערל, און לייגט זיך צו לעבן אים. זיי לייענען צוזאַמען
אַ קינדער־דערציילונג, אַדער דערציילן איינער דעם אַנדערן וואונ־
דער־מעשיות. אַמאָל פאַרהערן זיי זיך אין אויסלייגן שווערע ווער־
טער. זיי גיבן זיך אַפּ צוזאַמען מיט צונויפּשטעלן בילדער פון
שטיקלעך קאַרטאָן. ווען איינער פון זיי מאַכט אַ טעות, אַדער טרעפט
עפעס ניט צו, לאַכן זיי זיך ביידע פונאַנדער, און דער קאַרידאָר
ווערט פול מיט אַ פּריילעך־קינדיש געלעכטער, וואָס הערט זיך
ווי אַ ניס־געקייקל.

מעלווין געדענקט אַבער, אַז זיין פּריינד זאָרין האָט אים שטאַרק
מקרב געווען אין די ערשטע טעג, איז ער געבליבן צו אים זייער
צוגעבונדן.

אין גערענגל פארן לעבן

זאָרין באַנעמט זיך מיט מעלווינען ווי אַן עלטערער ברודער, ווי אַ גוטער פעטער.

יעדן פרימאָרגן גייט זאָרין אַרויס מיט מעלווינען אויף אַ שפּאַץ ציר אַרום דער שפּיטאַל-געביידע. זיי באַקוקן די גרינע קוסטעס און די בלומען, וואָס וואַקסן ביים פּלויט, און קוועלן אָן פּון די וועוריקלעך, וואָס טאַנצן אַרויף און אַראָפּ איבער די בוימער.

מעלווין האָט זייער ליב צו באַאַכטן די שפּינען-נעצן אין די קאַרניזן פּון די געמויערטע זיילן, וואָס האַלטן אונטער דעם בנין. דער גוטער, ווייכהאַרציקער זאָרין כאַפט פּליגן און וואַרפט זיי אַריין אין די שפּינוועבס, כדי צו פאַרשאַפּן הנאה מעלווינען. מעל-ווין האָט ליב צו זען ווי די פּליגן קעמפּן נעבעך פאַר זייער אַרים שטיקל לעבן, ווען זיי פּלאַנטערן זיך אין די שפּין-נעצן, אָדער צאַפלען זיך אין די לאַנגע, קרומע פּיסלעך פּון דער מיאוסער, שרעקלעכער שפּין.

זאָרין גיט אויך אַכטונג אויף מעלווינ'ס אַנטוואַכן. מעלווין איז אַ יתום, אַן אַ טאַטן. די מאַמע זיינע, די אלמנה, אַרבעט שווער אויף דעם אַרימען שטיקל חיונה פאַר זיך און אירע קלענערע קינדער. דער קען זי זיך ניט פאַרגינען פאַר איר מעלווינען אַ לייטיש מלבוש.

אַ זאָרין האָט באַמערקט אַז מעלווינ'ס שטעק-שיך זענען צערסיקן, און די פּינגער זיינע שטעקן אַרויס פּון די לעכער, האָט ער אים אַוועקגעגעבן זיינע ווייסע, לעדערנע שיך.

אמת, זאָרין'ס שיך זענען אַ היפש-ביסל צו גרויס פאַר מעל-ווין'ס פּיסלעך; אָבער מעלווין קוועלט פּון זיי אָן.

„דער פּראַנט“ לויפט אַרום איבער די קאַרידאָרן, שליאַמבערט מיט די גרויסע שיך; האַלט אונטער מיט די הענט זיינע ברייטע, לאַנגע העל-קאַלירטע הייזן, און זינגט אויס הויך אויפן קול דעם סוף פּון דעם פּאַלקס-ליד, וואָס ער האָט אַמאָל געהערט אויף דער ראַדיאָ:

„היי סעם! האַסט געמאַכט מיינע הייזן אַזוי לאַ...נ...ג!“

46. ווילי ווערט פריינט מיט מעלווינטן

ווילי, וואָס פריער איז אים ניט געווען צום האַרצן דאָס וואָס מעלווין וויל זיך מיט אים חבר'ן, האָט זיך שפּעטער אַליין אָנגע- הויבן דערנענטערן צו זיין קליינעם חבר. געטאָן האָט ער עס באַלד ווי ער האָט איינגעזען, אַז מעלווין האָט זיך געשאַפן פריינט צווישן די דערוואַקסענע, און ער שטערט אים, וויליך, מיט גאַרניט, און שטייט אים ניט אין וועג.

נאָך אַלעמען האָט נאָך ווילי אַליין אויך אין זיך אינגלשע זיטן. פונקט ווי מעלווין האָט ווילי אויך ליב אַריינצוזעצן זיך אין רעדל- שטול, זיך דרייען מיט אים אין קרייזן ביז קאַפּ-שווינדל. פונקט ווי מעלווין האָט ער ליב צו ליינענען די „פאַניס“ און די „קאַמיקס“ פון די זונטיקדיקע בלעטער; און ווי דער קליינער מעלווין הערט זיך ווילי שטענדיק צו די גבורות פון „סופּערמען“ אויף דער ראַדיאָ, און וועט ניט דורכלאָזן אַ פּראָגראַם וועגן די וואונדער פון באַרימטן פּערד „סילווער“.

פיל האָט מיטגעהאַלפן צו דער דערנענטערונג צווישן ווילין און מעלווינען זייער געמיינזאַמע ליבשאַפט און צוגעבונדנקייט צו „דיקן“.

„דיק“ איז דער גוט-באַוואוסטער וועווריק, וואָס איז באַליבט ביי אַלע חולאים פון אונדזער געביידע צוליב זיין קלוגשאַפט און געשיקטקייט.

דיק בלאַזאַני, איינער פון די קראַנקע, אַן איטאַליענער, אַ שערער ביים פּאַך, האָט דאָס מקרבֿ-געווען דעם וועווריק, און אים „געמאַכט פאַר אַ גאַנצן מענטש“.

יעדן פרימאַרגן, באַלד נאָך פּרישטיק, איז וועווריקל געקומען אַפּשטאַטן אַ ווייט צו דיקן. מיט אַ שטויבענדיקער פּלינקייט אַרויפֿ- געשפּרונגען צו אים אויפן בעט און פון דאָרט צו דעם אַפּענעם טיש-קעסטל, וואו בלאַזאַני האָט געהאַלטן פאַר אים צוגעגרייט אַ קעסטל מיט ניס. באַלד ווי דיק בלאַזאַני האָט אַן עפּן געטאָן

אין גערנאנגל פארן לעבן

דאס קעסטל האָט דער וועווריק שוין אַ כאַפּ געטאָן אַ נוס, עס צעקנאָקט און אָפּגעשיילט מיט גרויס געשיקטקייט.

אַ וועווריק איז פּאַרטיק געוואָרן מיטן פּרישטיק, פּלעגט ער אַ כאַפּ טאָן אַ נוס און ניט ווערן. האָט עס פּאַרגראָבן אונטער איינעם פון די קוסטעס און געקומען תּיכּף נעמען נאָך איינעם אויף צו באַהאַלטן — אַ גאַנצער בעל־תּכלית.

אָפּטמאָל האָט דיק דעם וועווריקס פּרישטיק פּאַרוואַנדלט אין אַ פּאַרוויילונג־ספּעקטאַקל פּאַר אַלע חברים פון וואָרד. ער האָט דאָן אַוועקגעלייגט איינעם פון די ניס ביי זיך אויפן אַקסל און אויס־געשטרעקט זיין האַנט. דער וועווריק איז דאָן אַרויפּגעשפּרונגען אויף דיק'ס אויסגעשטרעקטן אַרעם, ווי אויף אַ צווייג פון אַ בויס, פון דאָרט נאָך אַ שפּרונג, זיך גאַנץ באַקוועם אַוועקגעזעצט אויף דיק'ס אַקסל, אויסדרייענדיק דעם עק ווי אַ בייגל, און געפּראַוועט אויבנאָן זיין סעודה.

אַמאָל פּלעגט דיק פּאַרמאַכן דעם וועווריק אין טיש־קעסטל, ווען ער איז אַריינגעשפּרונגען אַהין כאַפּן ניס, און ווען די נירס איז צוגעגאַנגען מאַכן דיק'ס בעט, פּלעגט דיק אַן עפּן טאָן דאָס טיש־קעסטל און דער וועווריק איז אַרויסגעשפּרונגען אויפן בעט און איבערגעשראַקן די נירס, וואָס האָט פּאַר אים שטאַרק מורא. דער וועווריק איז געוואָרן צוגעבונדן צו דיקן און איז אים נאָכגעלאָפּן וואו ער איז געגאַנגען.

תּהילת האָבן די חברים גערופן דעם וועווריק: „דיק'ס שפּיל־קינד“. נאָכדעם: „דיק דזשוניאַר“, ס'מיינט: דער יונגער דיק. ביסלעכווייז האָבן זיי אים גענומען רופן פשוט „דיק“ אויפן נאָמען פון זיין שפּייער. דער נאָמען האָט זיך צום וועווריק אַזוי צוגע־קלעפט, אַז דיק בלאַזאַני האָט אים אַליין שוין אויך אַזוי גערופן. איז אָבער געקומען דער טאָג ווען בלאַזאַני איז באַפּרייט געוואָרן. מיט מזל אַהיים געגאַנגען, און דער וועווריק איז נעבעך געבליבן אַ „יתום“.

טאָג נאָך טאָג פּלעגט דער וועווריק קומען, ווי זיין שטייגער.

באזוכן בלאזאני'ס בעט. אַרױפּשפּרינגען פון בעט אויפן טיש, גראַבלען און גראַבלען דאָס טיש־קעסטל, און נאָכדעם אַרומלויפן, אַרומשפּרינגען אַן אױמעטיקער פון בעט צו בעט, פון װאָרד צו װאָרד, און זוכן זיין גוטן פּריינד.

װילי און מעלווין, װאָס זענען תמיד געװען פון די הױפּט־מחזנים ביי די װעװריק־ספּעקטאַקלען, צוגעזען די קונצן װאָס בלאַ־זאַני פּראָװעט מיטן װעװריק, האָבן מיטגעטרויערט מיט „דיקן“ אויף דעם װאָס בלאַזאַני האָט פּאַרלאָזט דעם שפּיטאַל.

דער חולה זאָרין האָט שטאַרק מיטגעפּילט מיטן „יתום“ און מיט דעם צער פון די צװיי אינגלעך, װילי און מעלווין, װעמען ער האָט זייער ליב. האָט זאָרין גענומען פּילנעװען „דיקן“ מיט כלערליי ניס און פּיסטאַשקעס, װאָס זיין מוטער ברענגט פאַר אים שטענדיק, װען זי קומט אים באַזוכן.

ס'זענען אַריבער עטלעכע טעג, און „דיק“ האָט זיך געלאָזט טרייסטן פון זיין נייעם פּריינד — זאָרין. האָט אָנגעהויבן פּראָװען מיט אים די זעלביקע קונצן, װאָס פּריער מיט בלאַזאַני.

זאָרין טיילט זיין נחת־רוח מיט זיינע יונגע חברים, װילי און מעלווין, גיט זיי די ניס, זיי זאָלן שפּייזן דעם װעװריק אויף זייער שטייגער.

קיין סוף נעמט ניט צום הילכיקן, שטיפּערישן געלעכטער פון די צװיי װייסע־חברה־ניקעס, װען עס געלינגט זיי צו מאַכן „דיקן“ כאַפּן די ניסלעך ביי זיי פון די שפּיצן פינגער און פון זייערע קעפּ. אמת, ניט איינמאַל קומען זיי אַרויס פון דעם שפּיל מיט צעדראַפּעטע הענט און פּנימ'ער, אָבער זיי נעמען אַלץ אַן פאַר גוט, און מיט גרויס פּרייד.

אַז װילי און מעלווין זענען געװאָרן גוטע פּריינט, האָט דער קליינער חבר גענומען נאָכטאָן דעם עלטערן אין אַלץ: נאָכמאַכן אפילו דעם אופן פון װילי'ס ריידן און גאַנג.

זוי װילי האָט אויך דער קליינער מעלווין גענומען װערן אַ „װעראַנדע־שטייער“, אַ פאַרברענגער מיט די מיידלעך.

אין געראַנגל פאַרן לעבן

עטלעכע פון די אינגערע מיידלעך, וואָס האָבן ליב אַ שטיף-
טאָן, טרייבן קאַטאַוועס, ענטפערן אָפּ אויף דעם קליינעם מעלווינ'ס
ליבע-פלאַפּלערייען, און ער נעמט זיך מיט דעם שטאַרק איבער.
אַנטקעגן אַוונט, אַז ווילי גייט אַריין זיך אַרומוואַשן אין באַד-
צימער הינטערן פאַרהאַנג, קומט באַלד אַהין צוליפן אויך מעלווין.
דאָרט אין באַהעלטעניש, הינטערן פאַרהאַנג, אַנטפלעקן זיי
איינער דעם צווייטן די סודות פון ליבע.

47. "CUTE" („קיוט“ — חנ'עווודיק)

מיט עטלעכע טעג צוריק איז געשען עפעס אַזוינס, וואָס האָט
אויף אַ ווילע פאַרשאַפט האַרצווייטיק און באַליידיקונג דעם קליינעם
מעלווין, און שפּאַס און פאַרגעניגן דער קראַנקשוועסטער און אַ
טייל פון די חברים.

באַרט, איינער פון די אַלט-איינגעזעסענע חברים אין רעכטן
פליגל-וואַרד, — אַ גוט-האַרציקער, אַבער אַ גרויסער שפּאַס-
מאַכער — האָט באַקומען אַ דערלויבעניש צו גיין אַהיים אויף צוויי
טעג, באַזוכן זיינע פריינט.

אַט דער באַרט האָט אַ געליבטע, אַ שיין מיידל, אין וואַרד
אויפן צווייטן גאַרן. זי איז זיין שטענדיקע מיט-שמועסערין.
ווען דער קליינער מעלווין האָט אַנגעהויבן אַרויסגיין אויף דער
וועראַנדע, ווערן מיט לייטן גלייך, האָט באַרט אים פאַרגעשטעלט
פאַר זיין געליבטער. העלען האָט מיט אים געשמועסט עטלעכע
מינוט און אים גערופן מיט ליבהאַרציקע נעמען. מעלווין האָט
זיך ממש געפּרעגלט אין נחת.

איינער באַרט איז אַוועק באַזוכן זיינע עלטערן, האָט ער זיך
צוזאַמענגעטראַפן מיט ווילין און מעלווינען אין וואַשימער. באַרט,
דער וויצלער, האָט זיך געווענדט צו מעלווינען אין אַ גאַר ערנסטן

טאָן: „איך גיי אַוועק אויף צוויי טעג, און דו, מעלווין, ביסט דאָך מיר אַן איבערגעגעבענער פריינד, בעט איך דיר, זאָלסט האַלטן אַן אויג אויף אַט דעם שוואַרצן וואַלף, אויף ווילין, און אַכטונג געבן ער זאָל פון מיר ניט אַפריידן מיין געליבטע. בלויז דו, מעלווין, האָסט אַ רעכט צו שמועסן מיט העלען די פאַר טעג, וואָס איך וועל זיין אַוועק“.

שפעטער, ווען זיי זענען צוזאַמען אַרויס אויף דער וועראַנדע, האָט באַרט אַ רוף געטאָן זיין געליבטע, אַ וואונק געטאָן צו איר מיט אַן אויג און געזאָגט: „זיי אַן אַרנטלעך מיידל, העלען! זאָלסט וויסן, אַז אַט דער פריינד מיינער, מעלווין, וועט דאָ אויף דיר אַכטונג געבן, ווען איך וועל ניט זיין“.

מעלווין האָט מיט גרויס געטריישאַפט דערפילט זיין מיסיע אַלס משגיח און שטעלפאַרטרעטער.

ווי נאָר ווילי פלעגט אַרויסגיין אויף דער וועראַנדע, איז מעלווין אויך באַלד אַרויסגעקומען, אַ פייה געטאָן צו באַרט'ס געליבטע און גענומען שמועסן מיט איר.

ריינדניק מיט העלען, פלעגט מעלווין זיך באַנוצן מיט די זעלבע ליבע-נעמען, וואָס ער האָט ניט איינמאַל געהערט פון באַרטן איר אַנרופן.

ווען באַרט איז צוריקגעקומען, האָט ער אַ שמועס געטאָן מיט זיין געליבטער. ער איז אַריין אין וואַרד, אַנגעטראָפן מעלווינגען און צו אים אַ זאָג געטאָן:

— אַ פיינער יונגערמאַן ביסטו, מעלווין! אַט אַזוי באַגייט מען זיך מיט אַ גוטן פריינד? כ'האַב דיך דאָ איבערגעלאָזט אַכטונג צו געבן אויף מיין געליבטער, צום סוף האָסטו אַליין זי אַוועקגענומען פון מיר מיט דייע זיסינקע ריידעלעך. וואַרט נאָר! ס'וועט דיר ניט פאַרשוויגן ווערן, קליינער טייוול!

מעלווין, וואָס האָט אַליין ליב אַ שפּאַס צו טאָן, האָט זיך דאָס מאַל שטאַרק באַליידיקט פון באַרטס ווערטער. ער איז שנעל אַרויס פון וואַרד און אַוועק צו זיך אין צימער.

אין געראַנגל פאַרן לעבן

ער איז פון דאָרט ניט אַרויסגעקומען אפילו פאַרן עסק, ווי זיין שטייגער איז, כדי צו שטעלן זיך אין קאַרדאָר און אַפּוואָרטן די נזירס ווען זי טראָגט דאָס ברויט.

איז די נזירס אַריין צו אים אין צימער, און האָט אים געפונען אַ וויינענדיקן. זי האָט אים אַ פרעג געטאָן: „וואָס ווינסטו, ליבער מעלווין?“

מעלווין האָט מיט טרערן געענטפערט: „באַרט האָט מיך שרעקלעך באַליידיקט. ער האָט חושד געווען מיך, זיין גוטן פריינד, אַז איך האָב פון אים אַוועקגענומען זיין מיידל מיט ליבשאַפט־רייד. איז עס מיין שולד, אַז העלען האָט מיך אויך ליב? !“

אַט די ווערטער מעלווינס האָבן ביי דער נזירס אַרויסגערופן אַ הילכיקן געלעכטער. זי האָט זיך פון צימער אַרויסגעכאַפט לאַכנ־דיק און אויסשרייענדיק: „איטס סאָ קיוט!“ ווי חנ'עוודיק־שפּאַסיק דאָס איז! כ'מוז עס אַלעמען דערציילן, זאָלן זיי הערן און אויך אַנקוועלן.“

קודם־כל האָט זי עס דערציילט באַרט'ן אַליין. נאָכדעם האָט זי דאָס איבערגע'חור'ט צו יעדן איינעם, וואָס איז נאָר אַנטקעגן געקומען.

ס'איז די חברים אָנגעקומען שווער צו איבערציילן מעלווינען, אַז באַרט האָט בלויז געשפּאַסט; אַז ס'האָט גאָר באַרטן ניט געקענט איינפאַלן חושד צו זיין אים, זיין געטרייען גוטן פריינד, אין אַזאַ זאָך.

די צוויי גוטע פריינט האָבן זיך איבערגעבעטן און שלום גע־מאַכט צווישן זיך.

אַבער די נזירס האָט אַ גאַנצן טאָג ניט אויפגעהערט איבער־צודערציילן די מעשה, און יעדעס מאל צוגעגעבן:
— ס'איז דאָך אַזוי „קיוט!“ אַזוי האַרציק־חנ'עוודיק!

48. „סופערמען“

„ביסט טאָקי אָן אמת'ער העלד!“

— מיט די ווערטער האָט סמיט מקבל־פנים געווען דעם קליינעם מעלווין, ווען ער איז דעם צענטן טאָג נאָך דער אָפּעראַציע אַראָפּ פון בעט. סמיט האָט מעלווינען צוגעגעבן אין יענעם טאָג צוויי נייע צונעמען: „טאַרזאָן“ און „סופערמען“.

די צוויי נעמען, ווי דער פריערדיקער, „דער פראַנט מיט די הייזן“, זענען באַלד געוואָרן פּאָפּולער און אָנגענומען אין אַלע וואַרדס.

ניט בלויז מעלווינ'ס צווייטער פריינד, סמיט, נאָר אַלע חברים־קראַנקע האָבן באַוואונדערט דעם כוח און דעם גייסט פון זייער יונגען חבר, און זענען געווען איבערגליקלעך מיט מעלווינ'ס שנע־לער דערהאַלונג.

אמת, ס'איז ניט צו פאַרגלייכן די פּאַמעלעכע דערהאַלונג פון אַן עלטערן קראַנקן צו דער פון אַ יונג אינגל; און די חברים האָבן אויך געוואוסט, אַז מעלווין איז ניט געטראַפּן געוואָרן פון דער ט. ב. קראַנקייט, און האָט געמוזט דורכמאַכן די אָפּעראַציע צוליב גאָר אַן אַנדער זאַך — אַן אַנוואַקס אויף זיין לונג. אָבער די אָפּעראַציע איז דאָך פּאַרט זייער אַן אויסערגעוויינטלעכע, אַ שווערע און אַ מסוכנ'ע. דעריבער איז טאָקי אַזוי גרויס געווען זייער באַוואונדע־רונג און שמחה, ווען זיי האָבן געזען אַז זייער קליינער חבר ווערט קרעפטיקער און פילט זיך בעסער פון טאָג צו טאָג. די חברים האָבן געפונען אין מעלווינ'ס גיכער היילונג אַ באַלוינונג פאַר דעם טיפּן צער, וואָס זיי האָבן געהאַט ערב זיין אָפּעראַציע.

* * *

פונ'ם טאָג ווען מ'האַט מעלווינען געבראַכט פון קינדערהיים, ביז דעם טאָג פון דער אָפּעראַציע, זענען אַריבער זעקס וואָכן. אין קערפּער־געוויכט האָט ער געוואונען צוועלף פונט. געוואָרן גרויס און דיקלעך. אַ יונג מיט ביינער.

אין געראַנגל פאַרן לעבן

ערב דער אַפּעראַציע האָט זיך מעלווין צוגעגרייט ווי איינער פון די דערוואַקסענע „אַרופּגייער“. עס האָט זיך אפילו געפילט אין זיין האַלטונג אַ געוויסע האַפּערדיקייט, ווי איינער זאָגט: „איך שטיי אין קיין זאַך ניט אַפּ פון די גרויסע; מײן גורל איז ווי דער גורל פון אַלע חברים דאָ אין די וואַרדס, און מאַרגן גיי איך אַרויף“. מעלווין האָט דעמאָלט ניט געוואוסט, פונקט ווי ער ווייס נאָך היינט ניט, וואָס פאַר אַ מין אַפּעראַציע די דאַקטוירים האָבן געהאַט באַשלאָסן דורכצופירן אויף זיין לונג. די „יודעי־חן“ צווישן די חברים־קראַנקע האָבן זיך אָבער באַצייטנס געהאַט דערוואוסט, אַז דער בחור מעלווין מוז דורכמאַכן אַ־ביז־גאַר שווערע אַפּעראַציע. מ'האַט זיך געשושקעט, אַז מ'וועט ביי אים אויסשניידן אַ לעפל פון די לונגען („לאָב אַוו דהי לאַנג“).

אין פרימאַרגן פון יענעם גורל־דיקן טאָג פאַר מעלווינען האָט זיך צעטראַגן אַ געמורמל צווישן די חברים, אַז די אַפּעראַציע איז „ניומאַנעקטאַמי“: אַז מ'וועט אויסשניידן איינע פון מעלווינ'ס לונגען. שטאַרק פאַרזיכטיק, אַז דער קליינער חבר זאָל זיך פון דעם ניט דערוויסן, האָט מען עס דערציילט פון מויל צום אויער. אַ טרויער־וואַלקן האָט זיך איבער אַלעמען אַראַפּגעלאָזט. די חולאים זענען אַרומגעגאַנגען ווי מיטגלידער פון אַ משפּחה, וואָס האָבן זיך אַקאַרשט דערוואוסט, אַז דער צושטאַנד פון זייער מיזיניק איז קריטיש, אַז ער מוז האָבן גרויס רחמים.

נאָענט צו דער שעה פון אַפּעראַציע האָט זיך מעלווינ'ס שטיי־מונג נעבעך שטאַרק געביטן. ער איז געוואָרן ביי זיך גאַר־גאַר געפאַלן. פון זיינע גרויסע, אַש־קאַלירדיקע אויגן האָט אַרויס־געקוקט טיפּער אומעט. ער האָט זיך צעוויינט.

די דערוואַקסענע חברים, מעלווינ'ס געטרייע פריינט, זענען אַריין צו אים אין צימער, און האָבן מיט פאַרשידענע וויצן און שפּאַסן געפרוואווט פאַרטרייבן זיין זאָרג און מורא.

די געטרייע פריינט האָבן זיך אויך פאַרנומען מיט מעלווינ'ס לעצטע הכנות צו דער אַפּעראַציע. ווען מ'האַט מעלווינען אַנגעטאַן

דאָס אָפּפּראָציע־העמד און די וואַליקלעך, האָט סמיט אים געזאָגט, אַז אָט דער „זוט־סוט“ קליידט אויסגעצייכנט דעם „פּרינץ פון מעלבוירן“, און ער זעט אויס אין אים ווי אַ ריטער, וואָס פאַר אים פאַסט צו רייטן טאַקי נאָר אויפן פּערד „סילווער“.

וויילי, זאָרין און מאַרטין האָבן אַרײַנגעפירט דאָס שטופ־בעטל און האָבן מעלווינען אַרויפגעלייגט און אים אַרויסגעפירט פון צימער. אַלע חברים האָבן מעלווינען באַגלייט מיט ברכות: „מיר ווינטשן דיר מזל און הצלחה! מיר וואַרטן אויף דיין צוריקקום!“ זעקס שעה זענען אַריבער, אין אַן אויסגעצויגענער, פּינגלעכער דערוואַרטונג.

נאַכמיטאָג האָט מען מעלווינען צוריקגעבראַכט פון אָפּפּראָציע־זאַל. ער איז געווען וואַך און אין אַ גוטער שטימונג. ווען מען האָט דאָס שטופ־בעטל געפירט דורכן קאַרידאָר, צווישן די וואַרדס, האָט מעלווין צוגערופן צו די חברים: „העלאָו באַיס! וואָס מאַכט איר אַלע?“

* * *

דריי טעג האָט זיך מעלווין געפונען אין אַקסידזשען־ביידל. ס'איז שווער געווען אים איינצוהאַלטן דאָרטן. נאָך אינ'ם טאַג פון דער אָפּפּראָציע, פאַרנאַכט־צו, האָט ער שוין אַנגעהויבן זיך בעטן מ'זאַל אים אַרויסנעמען פון ביידל. ער האָט געוויינט און איז צוגע־שטאַנען מיט רייד.

מיט גוטן און מיט ביזן איז אַנגעקומען אים איינצוריידן, ער זאַל ליגן רואיק, ער זאַל נישט וויינען און נישט אויפּרעגן זיך. די חברים פלעגן אָפט אַרײַנקומען צו אים אין צימער, אונטער־האַלטן אים מיט רייד דורך די צעלאַפּיין פענצטערלעך, ער זאַל זיך ניט פילן איינזאַם אַזוי לאַנג ווי ער מוז ליגן אין אַקסידזשען־ביידל. יעדער חבר האָט עס געפילט פאַר אַ חוב, צו פּרעגן דעם קליינעם מעלווין ווי ער פילט זיך, צוטראַגן און דערלאַנגען אים וואָס ער בעט. נאָר זיינע אָפּטסטע באַזוכער זענען, פאַרשטייט זיך, געווען זאָרין, וויילי, מאַרטין און סמיט.

אין געראַנגל פאַרן לעבן

אויפן פערטן טאָג, ווען מען האָט מעלווינען אַרויסגענומען פון אַקסידוזשען-ביידל, האָט ער זיך באַלד אַנגעהויבן אויפזעצן אין בעט. עס האָבן ניט געהאַלפן די וואַרונגען און דאָס בייזערן זיך. ער האָט ניט געקענט רואיק איינליגן. האָט אים דער ווייטיק שטאַרק אַנגעכאַפט, פלעגט ער אַביסל אַפּווינען און באַקלאַגן זיך: אוי, מיין פלייצע! מיין פלייצע!

ווען קיינער האָט אויף אים קיין אויג ניט געהאַלטן, פלעגט ער זיך באַלד אויפזעצן, אויסשטרעקן די הענט, ווי ער וואַלט וועלן אויספרואוון זיין כוח. אויפן פינפטן טאָג נאָך דער אַפּעראַציע, האָט מעלווין געבעטן מ'זאָל אים געבן לייצען די «פאַניס» און מ'זאָל לעבן אים אַוועקשטעלן די ראַדיאַ.

ער האָט ניט אויפגעהערט בעטן די נויסעס מיט כלערליי גוטע רייד, מיט ליבעס-נעמען, זיי זאָלן אים לאָזן אַראַפּגיין פון בעט. דער דאָקטאָר האָט געמוזט נוצן האַרבע רייד צו ווירקן אויף אים, ער זאָל ליגן און רוען כאַטש נאָך עטלעכע טעג.

זיין צושטאַנד איז געוואָרן אַליץ בעסער און בעסער. אויפן צענטן טאָג האָט אים דער דאָקטאָר דערלויבט אַראַפּצוגיין אויף עטלעכע מינוטן און גיין אין וואַשימער. פינף טעג שפעטער איז שוין מעלווין אַרומגעגאַנגען איבער די וואַרדס און איבער די באַ-זונדערע צימערן.

מעלווין איז אַרויס אויף אַ פאַר מינוט אויף דער וועראַנדע, האָט זיך מיט זיין געזונטער זייט אַנגעשפּאַרט אָן פאַרענטש, און האָט אַ פייף געטאַן. העלען איז צוגעקומען צו איר פענצטער און אויס-געשריען:

— העלאָ «קיוטי!» וואָס מאַכסטו עפעס? מ'דערציילט דאָך פון דיר גאַנצע וואונדער!

— הום! זאָג מיר נאָר, העלען, האָסטו כאַטש געבענקט נאָך מיר? — האָט מעלווין געפרעגט און אַ וואונק געטאַן מיטן אויג.

— וואָס פאַר אַ פּראַגע? זיכער האָב איך געבענקט!

— אויב אזוי, ביסטו טאקי אַ וואויל מיידל! זיי געזונט! מאַרגן
וועלן מיר שמועסן מער.

*
*
*

דריי וואָכן נאָך דער אָפּעראַציע האָט דער הויפּט־דאָקטאָר פון
דער כירורגישער אָפּטיילונג, געשטעלט מעלווינען פאַר דער קאַנ־
פּערענץ פון די כירורגן־ספּעציאַליסטן, מיט אַ פאַרשלאַג מ'זאָל אים
שיקן אַהיים.

מעלווינ'ס שנעלע דערהאַלונג האָט פאַרשאַפּט גרויס צופרידנ־
קייט די דאָקטוירים־ספּעציאַליסטן. זיי האָבן אין אַט דעם דער־
פּאָל געזען איינעם פון די וואונדער פון כירורגיע, און האָבן זיך
איבערגענומען מיט דעם קליינעם מעלווין.
די קאַנפּערענץ האָט באַשלאָסן צו שיקן מעלווינען אַהיים אַ וואָך
שפּעטער.

ווען מעלווין איז צוריקגעקומען פון קאַנפּערענץ־זאַל און אַלע
חברים האָבן אים אָפּגעגעבן אַ וואַרימן „מזל טוב!“ האָט סמיט
זיך אויפגעהויבן און געהאַלטן פאַר מעלווינען אַזאַ מין קורצע דרשה:
„מעגסט זיך פילן גליקלעך, „טאַרזאַן“, וואָס די גאַט־פאַרדאַמטע
אומפליי, די ט. ב. באַצילן, האָבן זיך נישט באַזיגט. זע נאָר זיך
אָפּצוטראַגן פון דאַנען וואָס גיכער, ליבער ברודער! זיי צופרידן
וואָס דו גייסט אַרויס בשלום. אמת, ניט מיט גאַנצע ביינער. אָבער
דו קאַנסט און מעגסט זיך איבערנעמען, אַז דו ביסט דער אמת'ער
„סופּערמען“. און געדענק, קינד, פאַרגעס נישט דייך גוטן פריינד,
סמיט“.

49. „וועלף“

אַ גאַנצע נאַכט האָט זיך טורין געמאַטערט אין אַקסידזשען־ביידל. זיינע יסורים זענען געווען אומגעהויער. ער האָט געשטיקט אין זיך זיינע קרעכצן און שלוכצן. פון צייט צו צייט נאַר האָט זיך פון ביידל דערטראָגן אַ זיפץ ווי אַ ברום פון אַ פאַרוואַנדעטע חיה, און ס'האָט זיך דערהערט דאָס געקלאַנג פון גלעקל ווען ער האָט גערופן די קראַנקשוועסטער.

אינדערפרי איז אַריין צו טוריןען אין צימער זיין פריינד, מאָלו־סאַן. דורך דעם צעלאַפּיין פענצטערל האָט ער טוריןען געפרעגט: ווי פילסטו זיך ?

ווי ער וואָלט דערוואַרט די פראַגע, האָט טורין אויסגעגאַסן פאַר מאָלוסאַנען זיין גאַנץ ביטער האַרץ, מיט אַפּטע אונטערבראַכן פון הוסטעניש:

— פּרעג גאַרניט, מאָלוסאַן! איך באַקלאַג זיך ניט, חלילה, אויף מיינע ווייטיקן. כ'האַב פריער געוואוסט אַז נאָך דער אַפּעראַציע וועלן קומען יסורים און כ'בין דערויף גרייט געווען. אויפן אַקסידזשען־ביידל, אַט אויף דער פאַרדאַמטער שטייג, שריי איך גוואַלד! צי ווייסטו, ברודער, וואָס עס מיינט צו זיין אַפּהענגיק אַן דעם חסד פון אַ צווייטן ביי יעדן זופּ וואַסער, בעת דער האַלדז איז אויסגעטרוקנט און אין מויל ברענט אַ פייער? ! דער דאַקטאָר האָט מיך אַריינגעלייגט אין אַט דער פאַסטקע בלוז אויף צוויי־דריי טעג. זענען שוין אַריבער — זעקס. די איינזאַמקייט איז נישט צום אַרי־בערטראָגן! ס'וועט זיין אַ נס, אַז כ'וועל נישט אַראָפּ פון זינען. איך, ווי אַ סעילסמאַן, בין געוואוינט צו זיין שטענדיק צווישן מענטשן. אַ שמועס, אַ וויץ, זענען ביי מיר ווי לופט צו אַטעמען. דאָס רויכערן — טייערער פון עסן. און דאָ ליג איך פאַרקלעמט אין ווייטיק, עלנט, איינזאַם. די מחשבות צעטראָגן דעם מוח. די איבערטראַכטענישן מאַטערן. אַ! ווען דו ווייסט, מאָלוסאַן, ווי שווער ס'איז מיר צו זיין דאָ איינגעשפּאַרט! אַבער כ'וואָלט אַלץ אַנגענומען פאַר גוט, ווען ניט די זאָרג וועגן מיין מאַמען, וואָס עגבערט מיר מיין מוח און לאָזט

מיד א מינוט ניט צו רו. היינט דארף מיין מאמע קומען מיר באזוכן. דו וויסט דאך! זי קומט יעדן דינסטיק. און אויב זי וועט מיד טרעפן אין אַט דעם מויזן-פאַסטקע, וועט זי אַוועק'חלש'ן פאַר שרעק. כ'האַב געבעטן מ'זאַל מיד אַרויסנעמען כאַטש אויף דעם איינעם טאַג. האַב איך נאָך קיין ענטפער ניט. מ'וואַרט אויפן דאַקטאָר. און אויב ער זאַל היינט פרי ניט אַריינקומען, אַדער ער וועט ניט מסכים זיין אַרויסנעמען מיד, וועל איך בלייבן דאָ פאַרהאַקט, פאַר-שפאַרט, צעפרעסן פון זאַרג.

טורניס ווערטער האָבן מאַלוסאַנען צעווייטיקט און דערדריקט. דאָס געפיל, אַז ער, מאַלוסאַן, איז מאַכטלאָז און קאָן ניט אַרויס-העלפן אַ חבּר אין ליידן, האָט שווער געדריקט אויף זיין געמיט.

אַן אַ וואַרט איז מאַלוסאַן אַרויס פון צימער. זיינע פיס האָבן אים ווי פון זיך אַליין געבראַכט אין וואַרד וואו טורין איז געלעגן פאַר דער אָפּעראַציע.

ווען מאַלוסאַן איז אַהין אַריינגעקומען, האָט זיין אויער אויפגע-כאַפט אַ שמועס פון חברים :

— אַט אַזוי האָט עס דער דאַקטאָר אַריינגעפאַקט טורנינען אין אַקסידזשען-ביידל! — האָט זשאַן גערעדט און געשמייכלט מיט אַ דריבנעם שמייכלע, — אַריינגעפאַקט, ניט צו אַרויסגיין. און היינט פאַרנאַכט וועט קומען זיין מיידל, און ער וועט אפילו ניט קאָנען זי אַ גלעט טאָן און צודריקן זיך צו איר, ווי אַלעמאַל.

— און זי וועט ניט קאָנען אים אַריינקוקן אין די אויגן און צערטלען זיינע געקרייזלטע האַר מיט אירע דינע, לאַנגע פינגער, — האָט צוגעלייגט זיינע ווערטער, פאַוער.

— אויס מיט די ליובקעס! — האָט באַרק אַריינגעוואַרפן מיט אַן עקלדיקן שמייכל.

דאָס איז געווען ס'ערשטע מאַל, אַז מאַלוסאַן האָט דערפילט אין די רייד פון חברים-קראַנקע אַ מין פרייד איבער אַ חבּר'ס אומגליק.

אין גערענגל פארן לעבן

„ווי שטארק עס קען דער הונגער נאך א פרוי פארדארבן מענטשן!“ — איז אים איינגעפאלן א געדאנק.
מאלוסאן איז שנעל ארויס פון וואַרד. פון זיין מויל האָט זיך אַרויסגעכאַפּט דאָס זידל-וואַרט, וואָס ער האָט אָפּטמאַל געהערט אין די וואַרדס, און וואָס איז אים אַליין קיינמאַל ניט געווען צום האַרצן:
— „וועלף!“

50. אַפּאַקמעניש פאַר זינד

אין וואַש-צימער, וואָס איז אויך דער „קלוב“-צימער, זענען געזעסן דזשיימס און עדעמס, האָבן גערויכערט און געמיטלעך געשמועסט. פּלוצים, ווי ער וואָלט זיך עפּעס דערמאַנט, איז דזשיימס אויפגעשפרונגען און אַ זאַג געטאַן:
— דו ווייסט, עדעמס? בלויז נאָך איין וואָך איז מיר פאַרבליבן אַפּצוקומען. קומעדיקן זונטיק ענדיקט זיך מיין שטראָף-צייט אין דער „הינטישער נאַרע“; כּוועל באַקומען מיינע אויבער-מלבושים און וועל קענען ווידער אַרויסגיין אויף דער ליכטיקער וועלט.
— מיט וואָס האָסטו זיך פאַרזינדיקט, דזשיימס? און זענען פאַראַן דאָ נאָך קראַנקע, וואָס ווערן אַזוי באַשטראַפּט?
דזשיימס, וואָס האָט שטענדיק ליב זיך אַרויסצואווייזן ווי אַן אַלץ-ווייסער, פאַרזאַמט ניט די געלעגנהייט, לאַזט פּריי זיין צונג און ענטפערט באלד:
— כּווע, ליבער עדעמס, אַז דו ביסט נאָך גאַר אַ „גרינהאַרן“, דו ווייסט נאָך גאַרניט וועגן אַט די ענינים. וועל איך דיר טאַקי אַלץ אויפקלערן פינקטלעך און דייטלעך: „It's a Tough Life!“
(„איטס אַ טאַף לייף“!) — יא, ברודער! שווער און ביטער איז דאָס לעבן פון דעם וואָס ליידט פון דער קראַנקייט, וואָס מ'האַט אַ נאַמען

געגעבן אזוי חנ'עוודיק: „טי. בי.“ שווער איז זיין לעבן ווען ער ליגט שטענדיק אין בעט. האָט קיין כוח ניט אויפצושטיין; און ביטער אויך דאָן ווען ער הויבט שוין אָן זיך דערהאַלן און נעמט זיך באַנוצן מיט זיינע „פּריווילעגיעס“. יאָ, „באָדי!“ דאָס זענען שוין, מ'שטיינס־געזאַגט, „פּריווילעגיעס“. אַז דער מזל דינט דיר צו, און אַלץ גייט כּשורה, דערלויבט מען דיר אַרויסצוגיין אויף יענער זייט טיר פון שפיטאַל. קענסט גיין אין דער שפּיזקראָם זיך עפעס איינקויפּן; מ'גייט דיר דיינע אויבער־מלבושים צוויי מאָל אַ וואָך און אין די יום־טוב־דיקע טעג. דו גייסט אַרום צווישן די אַלייען, באַגעגנסט זיך מיט מיידלעך. מ'דערלויבט דיר אויך צו גיין זען אַ מואווי אין פּאַרווילונגס־זאַל. איין מאָל אין דריי חדשים באַקומסטו אַ דערלויבעניש צו גיין באַזוכן פּריינט. דאָס, זעסטו, הענגט שוין אָפּ אַן דייך געזונט־צושטאַנד. אויב דו ביסט פון די „פּאַזיטיווע“, מעגסטו גיין בלויז אויף צוועלף שעה, אָדער אויף אַ מעת־לעת. אויב, אָבער, דו ביסט „נעגאַטיוו“, באַקומסטו אַ דערלויבעניש אויף אַרויסגיין אויף זעקס־און־דרייסיק שעה, און אַמאָל אפילו אויף גאַנצע צוויי מעת־לעת. אָבער, דו מוזט זיין „אַ גוד־באָי“, אויפפירן זיך לייטיש לויטן געזעץ און סטאַטוט. אַניט — איז אויס מיט די פּריווילעגיעס! און בלייב, ברודער, איינגעלייגט אין בעט, ווי דער הונט אין נאַרע.

— ווערן די קראַנקע שווער באַשטראַפט? — גיט עדעמס אויף גיך אַ פרעג.

— דאָס ווענדט זיך שוין אָן דעם מין פאַרברעכן, און ווער עס באַגייט עס. זינדגסטו איינמאָל — איז די שטראַף אַ לייכטע. ווידער געזינדיקט — איז שוין די שטראַף אַ האַרבערע. ווערסטו „אַ פּרינציפּיעלער פאַרברעכער“ — טאָ ליג פאַרפּאַקט אַ האַלב יאָר נאַכאַנאַנד.

— און וואָס זענען עס די עבירות און די פאַרברעכנס, פאַר וועלכע מ'באַשטראַפט?

— די פאַרברעכנס, ברודערקע, זענען „שרעקלעכע“! פאַראַן

אין גערענגל פארן לעבן

עבירות, וואָס רעכענען זיך אַלס „דיסציפלין־ברוך“; און פאַראַן זינד, וואָס זענען אין כלל פון „שלעכטער אויפפירונג“. און פאַראַן ווידער פאַרברעכנס, וואָס זענען פונ'ם מין „איבערכאַפן די מאָס“. אַט האָט מען מיר געגעבן פון אָפּיס אַ דערלויבעניש אויף זעקס־און־דרייסיק שעה צו גיין באַזוכן מיינע פריינט. האָב איך מיר דערלויבט צו נעמען נאָך אַ האַלבן טאַג. האָט מען מיך באַשטראַפּט צו ליגן איינגעפאַקט גאַנצע דריי וואָכן.

— אַ שטראַף פון דריי וואָכן אין „הינטישער נאַרע“ איז גאַר־ניט אַזוי שרעקלעך!

— דאָס דאַכט זיך דיר, עדעמס, אַזוי, ווייל דו ביסט נאָך אַ פּריש־געבאַקענער, אַן ערשט־אַריינגעקומענער. איך, ברודער, בין אויך געלעגן איבער צוויי יאָר אין בעט. די געוואוינהייט, דורך נויט, איז ביי מיר געוואָרן ווי אַ נאַטור־זאַך. כ'האַב די גאַנצע צייט ניט פאַרזוכט דעם טעם פון אַרויסגיין מחוצ'ן קרייז פון שפי־טאַל. אַבער אַז כ'האַב זיך אָנגעהויבן צו דערהאַלן און פאַרזוכט דעם טעם פון פרייהייט, איז שווער, „באַדי“, זייער שווער, צו זיין איינגעלייגט אין דער „הינטישער נאַרע“, און כ'צייל די טעג, די שעה'ן, איך זאָל שוין האָבן אָפּגעקומען פאַר מיין זינד און קענען ווידער אַרויסגיין. אַט דאָס, ברודער, האָב איך געמיינט ווען כ'האַב דיר געזאָגט:

„איטס עי טאַף לאַיף!“

51. אין שעה'ן פון אַנגסט

נײַן אַ זייגער, תיכף נאָכדעם ווי סהאַט זיך דערהערט דאָס געפייף פון דער סירענע, וואָס לאַזט וויסן אַז די פרימאַרגן רוי- צייט הויבט זיך אָן, און אַ טיפע שטילקייט האָט אַנגעפילט די קראַנקנצימערן, האָט זיך אַ פאַרשטיקט געשריי דורכגעטראָגן אין דער לופט פון דעם כירורגישן אַפטייל :

— כװער דערשטיקט !

אַ לאַנג גלעקל-געקלאַנג האָט זיך געלאָזט הערן. ס'האַט אויפ- געבליצט דאָס רויטע עלעקטרישע לעמפל איבערן טיר פון צימערל, וואו ס'איז געלעגן דער חולה טאַלמאַן.

אַ פיבערהאַפטע באַוועגונג האָט זיך אַנגעפאַנגען אין קאַרי- דאַר. די קראַנקשוועסטער האָבן אַריינגעפירט אין צימער די אַקסידזשען-ביידל, און האָבן אַהין אַריינגעלייגט טאַלמאַנען. זיי האָבן אויך אין זיינע נאָזלעכער אַריינגעשטעקט דינע, גומענע רערלעך צום אַריינאַטעמען די אַקסידזשען.

טאַלמאַנ'ס הוסט און געקרעכץ האָבן ניט אויפגעהערט. זיין אַטעם איז געוואָרן קירצער. אַ שעה שפעטער איז זיין מוטער גע- קומען צולויפן אַ צערודערטע. ווייזט אויס, אַז מ'האַט איר געלאָזט וויסן, אַז איר זונס צושטאַנד איז קריטיש.

אַ שווער געמיט, געמישט מיט שרעק, איז באַפאַלן די חולאים אין די קראַנקנצימערן.

**

ווען מ'האַט געהאַלטן ביים פאַרענדיקן דעם מיטאַג מאַלצייט האָט זיך דערהערט אַ נייער גערודער אין קאַרידאַר. צוויי קראַנקשוועסטער און אַ באַדינער האָבן געבראַכט צופירן דעם „איזערנעם לונג“ און אים אַוועקגעשטעלט לעבן טאַלמאַנ'ס צימער.

דער הויפט-דאַקטאָר איז באַלד געקומען.

אין געראנגל פארן לעבן

פארציטערטע און אויפגעטרייסלטע זענען די חברים-חולים אויפגעשפרונגען פון זייערע בעטן און צוזאמענגעקליבן זיך ביי די טירן פון די קראנקנצימערן און אין קארדאָר.
דער הויפט-דאָקטאָר האָט געאַרבעט גיך און געניט. יעדער מוסקול, יעדער אָדער פון זיינע הענט און געזיכט, זענען געווען אָנגעצויגן, אָנגעשטרענגט. יעדע מינוט איז געווען טייער. מ'האָט אַ סעקונדע ניט געטאַרט פאַרלירן.

אין אַ פאַר מינוט האָט מען די אַקסידזשען-ביידל אַרויסגע-פירט פון צימער און נאָך דעם דאָס בעט פון קראַנקן.
אַ צונויפגעדריקטער, אַ צעבראַכענער איז דאָרט געזעסן טאַל-מאַן. זיין פנים שוואַרץ, פינצטער, קאַנוואַלסיוו פאַרקראַמפט. זיין פאַרשטיקטער הוסט האָט ניט אויפגעהערט אַ מינוט.
דער צוקאַפן-טייל פון אייזערנעם לונג איז אויפגעשלאָסן און אַוועקגערוקט געוואָרן. ס'האָט זיך דערזען דאָס בעטל אויף וועלכער מ'לייגט אַוועק דעם קראַנקן.

דער דאָקטאָר און די הויפט-שוועסטער האָבן פיבערהאַפט גע-אַרבעט. ס'האָט זיך געפאָדערט גרויס אָנשטרענגונג אַריינצוברענגען דעם שווער-לייבן טאַלאַמאַנען אין אייזערנעם לונג, און אַוועק-לייגן אים דאָרט אויפן בעטל.

אין רעכטן פליגל-וואָרד איז לאַנגזאַם נאַכגעגאַנגען זיין שטופ-וועגל דער באַדינער, ניק, און פלעגמאַטיש צונויפגענומען די גע-שטעלן מיט די עס-כלים. לעבן טיר פון וואָרד איז געשטאַנען דער גוט-האַרציקער באַרט, אינגאַנצן אַ צעשרויפטער. זיין פנים פול מיט צער.

ניק'ס גלייכגילטיקייט האָט באַרטן אויפגערעגט. ער האָט אים באַגלייט מיט אַ קללה:

— אַזאַ גאַט-פאַרדאַמטער! לייגט ניט צו אַ האַנט צו אַרויס-העלפן. גייט זיך אַרום גלייך ווי ס'וואַלט גאַרניט געשען.

נאָר אַט האָט מען שוין דעם שווער-אַטעמדיקן טאַלאַמאַנען אַוועקגעלייגט אויפן בעטל און פאַרמאַכט דעם אייזערנעם לונג.

מ'האָט שוין אויך אַרײַנגעפאַסט דעם קײלעכדיקן אײזערנעם קאַל-
נער, וואָס פאַרשליסט די לונג פון צוקאַפנס.

די אויגן פון אַלע חברים האָבן זיך איצט אַ צי געטאָן און
זענען געבליבן צוגעשמידט צו טאַלמאַנ'ס גרויסן קאַפּ, וואָס איז
געלעגן אין דרויסן אויפן קליינעם, שמאַלן ברעטל, אײַנגערייפּט
און אײַנגעשמידט אין אײזערנעם קאַלנער.

דער אײזערנער-לונג מיטן חולה זענען אַרײַנגעפירט געוואָרן
אין צימער. דער מעכאַניזם פון לונג האָט אָנגעהויבן צו אַרבעטן.
דער בלאַז-זאַק האָט גענומען בלאַזן: זיך אײַנציען און אויסציען.
די נײַגעריקייט פון די חברים איז געווען גרויס. די אויפ-
געשרויפטקייט איז געוואָקסן. די דערוואַרטונג איז געשטיגן: נאָך
אַ וויילע, נאָך אַ רגע, וועט דער מסוכנ'דיקער חבר זיך דערפילן
לייכטער.

אין אַ ווינקל פון קאַרידאָר איז געשטאַנען טאַלמאַנ'ס מוטער.
איר פנים געהילט אין אומעט. די אויגן רויט פון געוויין. דאָס
שנירל קרעלן מיטן צלמ'ל האָט זי געהאַלטן אין אירע הענט. אירע
ליפּן האָבן געשעפּטשעט אַ תפילה.

און בײַ דער טיר פון טאַלמאַנ'ס צימער איז געשטאַנען זײַן
געטרייער פּרײַנד, דער חולה פירס. זײַנע אויגן זענען געווען צו-
געשמידט צו דעם אײזערנעם לונג, פון וועלכן עס הענגט אָפּ דאָס
לעבן פון זײַן חבר.

פון פירס'עס האַלב-פאַרמאַכטן פויסט האָט אַרויסגעשטעקט
דער שפיץ פון אַ מעסערל, און זיך אַרויסגעהעלט אַ שטיקל אָפּ-
געשײלטער עפל.

52. אַ צאַרטע פּלאַנץ

מיט זעקס וואָכן צוריק האָט מען אַריינגעבראַכט אין כירורגישן אָפּטייל אַן איידל קינד, אַ צאַרטע פּלאַנץ, וואָס האָט אָנגעהויבן וועלן ווי אַ יונג, דין צווייגל.

פון די אַכט יאָר פון זיין לעבן האָט שוין דעני פאַרבראַכט מער ווי צוויי יאָר אין דער קינדערהיים פונ'ם שפיטאַל, און נאָך עטלעכע חדשים אין אַן אַנדער אָפּטייל. איצט האָט מען דענין אַריבערגעפירט אין כירורגישן אָפּטייל. ער דאַרף דורכמאַכן אַ ריפּאַפּעראַציע.

צאַרט און שוואַך איז דעני, דין און אויסגעצערט. זיינע עלטערן שטאַמען פון דרום-אַמעריקע. פון זיי האָט ער עס גע'ירש'נט דעם קרומלעכן שניט פון זיינע אויגן און דעם שוואַרצלעך-גרינלעכן קאַליר פון זיין געזיכט. די בלאַסקייט האָט זיין פנים שטאַרק פאַראיידלט. זיינע גליענדיקע, שוואַרצע אויגן שיינען אַרויס פון זיין אויסגעדאַרט געזיכט. אין דער סביבה פון שפיטאַל איז דעני אויסגעוואַקסן, און אין איר לעבט ער זיך אינגאַנצן אויס. צו אַ נייעם קראַנקנצימער פאַסט זיך דעני גיך צו, און זיין רייכער דמיון געפינט דאַרט באַלד אָנהאַלט און נאַרונג.

ס'זענען אַריבער בלויז אַ פאַר טעג און דעני האָט שוין פאַר זיך אויסגעטראַכט אַ גאַנצע משפּחה, אַן אייגענע, אין אונדזער וואַרד. געיבל, אַ חולה פון אַ יאָר פּופּציק, איז ביי דענין געוואָרן: „פאַפּאַ“ געיבל. דער זעכצן-יאָריקער ווילי, וואָס ליגט לינקס פון אים — זיין עלטערער „ברודער“. פון די וואָס ליגן קעגנאיבער האָט זיך דעני אויסגעקליבן דעם אידן דוואַרין, וואָס זיינע האָר זענען שוין גרוי, פאַר אַ „זיידן“ פון טאַטנס צד, און דעם אַלטן איטאַליענער מאַרטיני, פאַר זיין „זיידן“ פון מאַמעס צד. דער גוט-האַרציקער נעגער מאַרטין, איז געוואָרן זיין ליבער, גוטער „פעטער“.

די הויפּט-קראַנקשוועסטער איז דענין געוואָרן אַ „מאַמע“.

פון די אנדערע נויסעס האָט ער זיך אויסגעקליבן באַבעס און מומעס פון ביידע צדדים.

דעניס אויגן זענען נייגעריקע. גלוסטן צו זען אַלץ. זיינע אויערן כאַפן אויף יעדן קלאַנג, יעדן ריר מיט די ליפן. ווי אַ וואַסער־שוואַם, אַזוי זאַפט אין זיך דעני אַריין דאָס גוטע און דאָס שלעכטע, דאָס שיינע ווי דאָס מיאוסע, אַלץ וואָס ווערט אַרויס־געבראַכט אין די שמועסן צווישן די דערוואַקסענע אין דעם קראַנק־צימער.

ביי די מאַלצייטן עסט דעני זייער ווייניק. ער איז צו פאַרנומען, ער זאָל קאָנען זיך אָפגעבן מיטן עסן. ער האַלט אין איין באַאָבאַכטן אַלץ, וואָס עס קומט פאַר ביי אונדז אין צימער און אין דעם שכנות־דיקן וואַרד. זיינע אומרואַיקע אויגן כאַפן אויף דאָס קאַמישע און אויסטערלישע, און ער צעפויקט עס באַלד מיט אַן אַנרעגנדיקן געלעכטער.

**

דער קליינער דעני קען נאָך ניט לייענען. מחמת זיין שוואַכקייט האָט מען אים אין דער קינדערהיים ניט געלערנט לייענען און שרייבן. ער ווייס נאָך אפילו ניט דעם גאַנצן עי בי סי. ער האָט אָבער פון זיך אַליין זיך אויסגעלערנט צו דערקענען אַ צאָל אותיות, און ער ברענגט עס אַרויף אויף פאַפיר מיט אַ בלייער. ער שרייבט ניט די אותיות, נאָר ער צייכנט און מאַלט זיי.

דעני האָט ליב אַריינצוקוקן אין מעשה־ביכלעך וואָס האַבן בילדער פון מענטשן, חיות און פייגל, ווי אויך אין די פאַרשיידענע „פאַני“ העפטן. די בילדער און צייכענונגען שפייזן זיין רייכע פאַנטאַזיע.

אַפטמאָל דערציילט דעני פאַר אונדז, פאַר „זיין משפּחה“, די אויסגעטראַכטע מעשיות זיינע וועגן די העלדן פון די בילדער. ער קוועלט אַן ווען מיר ווערן „פאַרכאַפט“ פון זיינע מעשיות. ער דערציילט דעמאָלט מיט אַ באַזונדער ברען. נאָר צום סוף הויבט

אין געראַנגל פאַרן לעבן

ער אָן סתם צו פלאַפלען מיט קינדישער, חנ'עוודיקער שטי-
פּערישקייט.

ווען דער „פעטער“ מאַרטין וויל פאַרשאַפן דענין אַ נחת-רוח,
לייענט ער אים אַ פיר די „פאַני סטאַריס“ — די לוסטיקע מעשה'לעך,
וואָס די ביבליאָטעקעריין ברענגט ספעציעל פאַר אים, ווען זי גייט
דורך די וואַרדס מיט איר שטופּ-וועגעלע, וואָס איז אַנגעלאָדן
מיט ביכער.

זי ברענגט פאַר דענין אויך בילדער-רעטענישן און „בלאַקס“,
ער זאָל האָבן מיט וואָס די צייט צו פאַרברענגען.

דריי זאַכן האָט דעני שטאַרק ליב: צוהערן זיך צו דער ראַדיאָ;
זען „מואוויס“ און צייכענען מיט אַ בלייער. דענין געפעלט זייער
שטאַרק די קינדער-געשיכטעס, די וואונדער-מעשיות און שפּילע-
רייען, וואָס מ'הערט אויף דער ראַדיאָ. מער פון אַלץ אָבער קוויקט
ער זיך מיט מוזיק — געזאַנג און אַרקעסטער-שפּיל.

ווי נאָר דעני דערהערט געזאַנג, אַזוי זעצט ער זיך אויף אין
בעט און שפּיצט אָן זיינע קליינע אויערן. איז דאָס ליד דענין
באַקאַנט, זינגט ער נאָך מיט זיין זיס, דיין שטימעלע. שפּילט אָן
אַרקעסטער, באַגלייט ער די מעלאָדיע מיט זיינע הענט-באַוועגונגען.
די תנועות פון זיינע דינע אַרעמס און לאַנגע, דורכזיכטיקע פינגער,
זענען פול מיט חן און צאַרטער בויגזאַמקייט. זיינע געדיכטע,
געקרייזלטע קאַשטאַן-האַר טרייסלען זיך מיט. זיין פנים שטראַלט
פון שמחה. ער דיריגירט נאַכאַנאַנד צום טאַקט פון דער מעלאָדיע
און ווערט גאַרניט מיד. דעני'ס חלום איז צו ווערן אַן אַרקעסטער-
דיריגענט.

ווען דעני איז געווען אין קינדערהיים פלעגט מען אים און
זיינע חברים פירן איינמאַל אַ וואָך זען אַ „מואווי“. דעני האָט זיך

באקענט מיט די אלע אַקטיאָרן און אַקטריסעס — די האַליוואָודער „שטערן“. די פון זיי, וואָס זענען אויך זינגערס, האָבן זיך אים איינגעבאָקן אין האַרצן. ער טראַכט פון זיי שטענדיק און זיי רייצן און צינדן זיין פאַנטאַזיע. ער הערט ניט אויף צו ריידן פון בינג קראַסבי און פון דזשודי גאַרלאַנד און די איבעריקע זינגעוודיקע „שטערן“. דער קליינער דעני איז אַ פאַרברענטער „חסיד“, — אַ „פען“, הייסט עס. אין זיין טיש־קעסטל געפינט זיך אַ זאַמלונג פון בילדער פון זיינע באַליבטסטע „סטאַרס“. פון צייט צו צייט נעמט ער אַרויס די בילדער, קוקט זיך אין זיי גוט איין, דריקט זיי צו צום האַרצן, און קושט זיי מיט גרויס ליבשאַפט.

איבערהויפט טראַכט דעני פון די אַקטריסעס. זיי האָט ער שטאַרק ליב. ער האַלט אין איין מאַלן און צייכענען זייערע פנימער מיט זיינע פאַרביקע בלייפענס אין כלערליי פאַזעס.

„פאַפּאַ“ געיבל, וואָס זעט ווי דעני צייכנט און מאַלט מיט אַ באַזונדער תשוקה און האַרץ־פאַרכאַפונג די געשטאַלטן פון זיינע העלדינס, די מואווי־אַקטריסעס, שלעפט אַפטמאַל אַרויס פון אונטער זיין האַנט די צייכענונג, באַטראַכט עס און גיט צו אים אַ זאַג :

— ביסט אַ קליינער „וואַלף“, דעני! האַלסט אין איין טראַכטן פון די רייצנדיקע פילם־שיינהייטן.

דעני ענטפערט אויף דעם מיט אַ שטיפערישן קוק. צעלאַכט זיך אויפן קול, און רייסט אַרויס פון געיבל'ס האַנט די צייכענונג און באַהאַלט עס.

**

„פאַפּאַ“ געיבל האָט זייער ליב דעם קליינעם דענין. דאָס, וואָס דעני פילט אַזאָ דראַנג צו מוזיק, דערנענטערט זיי נאָך מער איינער צום צווייטן.

„פאַפּאַ“ געיבל האָט געשפילט אויף אַ האַרן און אַ קלאַרינעט איידער ער איז קראַנק געוואָרן. ער האָט געוואַנדערט און באַ־רייזט מיט פאַרשיידענע קאָפעליעס די פאַראייניקט־שטאַטן.

געיבל איז גוט באַקאַנט מיט די אלע באַוואוסטע מוזיקערס,

אין געראַנגל פאַרן לעבן

וואָס צייכענען זיך אויס אין די דזשאַז-און פּאַלקס-מעלאָדיעס. זיינע נאַענטע חברים זענען זיי געווען. מיט זיי האָט ער זיין צייט פאַרבראַכט. ער קען אויך אַלע באַוואוסטע זינגערס, וועלכע טרעטן אויף אַלס סאַליסטן מיט געוויסע כאַרן און אַרקעסטערס. געיבל געדענקט גוט די אַלע לידער און מעלאָדיעס, וואָס ער האָט געשפּילט הונדערטער מאָל.

די טייערסטע שטונדן זענען ביי געיבלען ווען ער הערט אויף דער ראַדיאָ, ווי מען שפּילט אַט די מעלאָדיעס.

ניט זעלטן טרעפט, אַז געיבל איז וואַכיק ביינאַכט. טוט ער אַן אויף די אויערן די ראַדיאָ-רערלעך און הערט זיך איין צו דער מוזיק, פון די שפּעטע נאַכט-שעה'ן אין די גרויסע האַטעלן. ער דערקענט באַלד ווער די שפּילערס און די זינגערס זענען.

גאַנץ אַפט טרעפט, אַז זיין אויער כאַפט אויף רעקאָרדירטע מוזיק פון אַ געוויסער מעלאָדיע, וואָס ער, געיבל אַליין, האָט זיך באַטייליקט אין דעם רעקאָרדירן. די קלאַנגען פון זיין אייגענעם קלאַרינעט דערטראַגן זיך אויף די לופט-כוואַליעס צו אים, אויף זיין בעט אין קראַנקנצימער.

ליגט ער אַזוי „פאַפּאַ“ געיבל און הערט זיך צו. די סטרונעס פון זיין זעל ציטערן, ברומען. איז דאָס, וואָס זיין אויער פאַרנעמט איצט, געווען, און בלייבט, זיין שוואַנען-ליד?!

און לעבן געיבלען ליגט זיין קליינער „זון“ דעני. ער אויך הערט זיך צו און פאַרנעמט די זעלבע מוזיק. די סטרונעס פון זיין צאַרטער נשמה ציטערן אויך. זיין זעל, וואָס דורשט אַזוי נאָך מוזיק, פּלאַטערט און פיבערט מיט די קלאַנגען פון די מעלאָדיעס.

זונטיק קומען דעני'ס פאַטער און מוטער אים באַזוכן. די ערשטע מינוטן באַפאַלט דענין אַ מין שעמעוודיקייט. אַ וויילע שפּעטער נעמט ער זיך ציען צו זיי, האַלדזט און קושט זיי מיט גרויס גאַרעניש און צופרידנקייט.

די מוטער פרעגט דענין אין שפּאַניש ווי ער פילט זיך, און זי איז שטאַרק צופרידן אַז ער ענטפּערט איר אויף דער זעלביקער שפּראַך.

פיר יאָר איז דעני אַלט געווען ווען זיינע עלטערן האָבן אַריבערגעוואַנדערט אַהער פון דרום-אַמעריקע. אין שפּאַניש האָט צו אים די מוטער גערעדט ווען ער איז אַ קליין קינד געווען. זי האָט פאַר אים אין דער שפּראַך געזונגען וויג- און קינדער-לידער. זי בעט אים ער זאָל פאַר איר זינגען איינס פון יענע לידעלעך. זי פילט זיך גליקלעך, וואָס ער האָט נאָך ניט פאַרגעסן איר פּאַלקס געזאַנג. מיט פיל צערטלעכקייט און ליבשאַפט זינגט זי אויך פאַר דענין פון יענע לידער, וואָס ער האָט ליב געהאַט.

היימיש און זיס זענען אַט-די מינוטן ביי דעם קליינעם דעני. ער דריקט זיך צו צו זיין מאַמען. מיט זיינע הייסע קושן דריקט ער אויס די בענקשאַפט, וואָס האָט זיך אָנגעזאַמלט די גאַנצע וואָך אין דער טיפּעניש פון זיין צאַרטער זעל.

טאַטע-מאַמע ווייסן וואָסערע זיסקייטן און נאַשערייען זייער קליינער דעני האָט ליב, און זיי ברענגען אים שטענדיק אַ פעקעלע. אויך בלייערס צום צייכענען, און וואַרפן אַריין עטלעכע מטבעות אין זייער קינדס קאַסע, וואָס ער האָלט אין זיין טיש-קעסטל. און דעני נעמט אַרויס פון זיין אוצר-קעסטעלע עטלעכע צייכע-נונגען זיינע, וואָס ער באַהאַלט ספּעציעל פאַר אַט דער גרויסער שעה. ער איז מכבד מיט זיי דעם פּאַפּאַ באַזונדער, און די מאַמע באַזונדער; און טאַטע-מאַמע באַלוינען אים מיט גלעטן און קושן פאַר יעדן בילד.

ווי איינער וואָס וועקט זיך אויף פון אַ זיסן חלום — אַזוי זעט דעני אויס, ווען די עלטערן גייען אַוועק. זיין פנים, אויסגעקושט און אויסגעגלעט, שטראַלט נאָך אַ לאַנגע צייט מיטן פאַרגעניגן פון טאַטע-מאַמעס באַזוך.

53. אין מינוטן פון דערהויבונג

עטלעכע מינוטן איידער די באַזוך־שטונדן זענען אַריבער, איז איילנדיק אַריינגעקומען אין קראַנקנצימער אַ נידעריק־גע־וויקסיקע, אויסגעדארטע בעגערטע. אירע שוואַרצאַפּלען האָבן גע־פלעמלט, געלויכטן. אַ וויילע איז זי שטיין געבליבן ביי דער טיר און האָט מיט אַ זוכנדיק בליק באַקוקט די חולאים אַרום. ווען זי האָט דערזען דזשילן ליגנדיק אין בעט האָט אַ שטראַל פון פרייד אויפגעבליצט אין אירע אויגן. זי איז גיך צוגעגאַנגען צו אים און האָט אַנידערגעקניט לעבן זיין בעט. דזשיל האָט שווייגנדיק זיין קאַפּ אַראַפּגעלאָזן. אַ פּרומע שטילקייט האָט באַהערשט זייער ווינקל. די חברים־קראַנקע, וואָס נאָר־וואָס האָט פאַר זיי דזשיל דער־ציילט זיינע ניט־זויבערע וויצן, האָבן אויסגעלאָצט די אויגן, די מיילער ברייט צעעפנט און דערשטוינטע באַטראַכט די הייליקע שטילקייט, וואָס האָט איינגעהילט די צוויי — דעם ניבול־פה'ניק דזשיל, און די קליינע קניענדיקע נעגערטע — אַן אָנהענגערקע פון דער סעקטע „גאַט־בעטערינס“, וואָס איז אים געקומען מבקר־חולה זיין.

געציילטע מינוטן זענען אַריבער. די באַזוכערין האָט זיך אויפגעשטעלט, באַגריסט דזשילן און געפרעגט צי האָט ער באַקומען איר וואונטש־קאַרט. די גאַט־בעטערין האָט אויסגעדריקט איר פרייד, וואָס זי זעט אים אַ לעבעדיקן, אַ געזינטערן. זי האָט אים דערציילט, אַז זי האָט פאַר אים אָפט גאַט געבעטן, און האָט פאַר זיין געזונט ווערן אַ געבעט־ליד אַנגעשריבן. מיט איינגעהאַלטענער התלהבות האָט זי דזשילן אַפירגעלייענט איר געגראַמטע תפילה. ווען זי האָט פאַרענדיקט האָט זי אים געבענטשט, און איז אַוועק. יענעם אַוונט, ליגנדיק איינער לעבן דעם אַנדערן אויף זייערע בעטן, האָבן די צוויי נעגערס, דזשיל און מאַרטין, געשמועסט צווישן זיך וועגן די הייליקע פון דער „בייבל“. זיי האָבן באַזונדערס

א סך גערעדט וועגן „דניאל אין לייבן-גרוב“ און וועגן „דער אנטפלעקונג“.

דער שמועס איז געווען תמימות־דיק־נאָאיוו, און זייער פאַר־פלאַנטערן זיך אין עניינים, וועגן וועלכע מאַרטין האָט באַמערקט, אַז זיין שוואַכער מוח קאָן זיי ניט באַנעמען, איז געווען רירנדיק און האַרציק.

דזשיל, וואָס איז תמיד אַריינגעטאָן אין זנות־פלאַפּלערייען און גלאַט גיבול־פּה, קוקט אַריין יעדן אינדערפרי, אַרום אַ פּערטל שעה, אין דער „בייבל“.

ווייזט אויס: אַט די מינוטן שטייען אים ביי און היטן אים אָפּ, ער זאָל נישט אינגאַנצן פאַרזונקען ווערן אין די מ״ט שערײ־טומאה.

45. דערלייכטערונג

בעת די האַפּענונג האָט זיך צעשפּילט ביי מאַלוסאַנען, אַז גאָר אינגיכן וועט ער דערלייזט ווערן פון שפיטאַל, איז אים ווי אַ שלאַק באַפּאַלן די „פלו“ און צעשטערט אַלע זיינע חלומות. ער האָט געהאַט אַ געפּיל ווי אַ פּיאָווקע וואַלט געזויגן זיין בלוט און אַרויס־גענאָגט זיין לעצט ביסל כוח.

צוועלף טעג האָט זיך מאַלוסאַן געפונען אין אַ מין היגע־פּלעט; געהאַלטן אין איין פּיבערן, געווען אויסגעווייקט אין שווייס און צעפּייניקט פון אַ שמענדיקן הוסט. ווען דער פּיבער האָט נאָכגעלאָזט האָט מאַלוסאַן דערפּילט ווי די בייגער וואַלטן זיך ביי אים צעפּאַרן, די פּיס שווער ווי בליי, און די אַרעמס אינגאַנצן אָפּגעשוואַכט. אין אַ האַלב־שלעפּעריקן צושטאַנד, מיט אַ שווערן אַטעם, אַ צעווייטיקטער, און אַן אויסגעמאַטערטער, איז מאַלוסאַן געלעגן נאָך

אין געראַנגל פאַרן לעבן

זעקס טעג. איבער זיין אָפגעשוואַכקייט האָט ער ניט געקאָנט האַלטן אַ בוך אין האַנט. האָבן זיינע אויערן, נישט ווילנדיק, אויפגעכאַפט די פוסטע שמועסן פון זיינע אַרומיקע חברים, — רייד וואָס אים, מאַלוסאַנען, האָט זיך געדאַכט, אַז ס'נעמט צו זיי קיין סוף ניט. דער אַנפירער פון די פּלאַפּלערייען איז, ווי תמיד, געווען דזשיל.

דאָס שרייערישע קול פון אַט דעם מגוש'דיקן תאוה'ניק, מיט וועלכן ער וואַרפט זיך אַרויף און באַצווינגט זיין מיטשמועסער, און זיין האַמעטנע שפּראַך, באַלאַדן מיט אַ ספּעציפישן „סאַוטה-סלענג“, האָט געגרילצט אין די אויערן.

אַט די ריידערייען, איבערגעלאַדענע מיט ניבול־פה ביז צו באַזויפנקייט, האָבן זיך שווער געלייגט אויף מאַלוסאַנס געמיט און געווייטיקט זיין זעל. און אַז ער האָט אויפגעמאַכט די אויגן און דערזען דעם קליינעם, אַכט־יאַריקן דענין, אַ צונויפגעקאַרטשעטן אין זיין בעט, הערן די גראַבע, טריפע רייד פון די דערוואַקסענע, פּלעגט מאַלוסאַנס האַרץ אינגאַנצן אויפגעציטערט ווערן. ער האָט געפילט ווי אַרויסצושרייען זיין טיפן ווייטיק. ס'האַט מאַלוסאַנען אויסגעזען, ווי אַן אומהיימלעכע, אומריינע האַנט, מיט צעשפּרייטע טמא־פינגער, גראַבט זיך אַריין אין דעם קליינעם, צאַרטן דענין ווי אַ שרץ, און קוועטשט אַרויס טראַפּן נאָך טראַפּן די ריינקייט פון דעם ליבן, אומגליקלעכן קינדס נשמה.

אויפן זיבעטן טאָג, ווען ער איז נאָך געווען שוואַך, און האָט נאָך ניט געהאַט אַראַפּגעשטעלט קיין פוס אויפן דיל, האָט די הויפט־קראַנקשוועסטער געלאַזט מאַלוסאַנען וויסן, אַז מאַרגן וועט מען אים אַריבערפירן אין אַ נייעם אָפטייל.

אַט די ידיעה האָט מאַלוסאַנען אינגאַנצן צעשרויפט און באַ־טריבט זיין געמיט. אמת, ער האָט שוין פון לאַנג פאַרשטאַנען, אַז ער וועט אינגיכן מוזן בייטן זיין אַרט. ער האָט אַבער זיך געמיט ניט צו טראַכטן דערפון.

דאָס אַרויסציען זיך פון אַן איינגעזעסן אַרט, דאָס איינאַרדנען זיך אין אַ ניי אַפטיילונג און דאָס צופאַסן זיך צו אַ נייעם ווינקל, פאַלט שווער אויף יעדן חולה; און אויף אַן אָפגעשוואַכטן חולה, וואָס נויטיקט זיך נאָך אין הילף און באַדינונג, פאַלט עס נאָך אַ סך שווערער.

מאַלוסאַן האָט ניט געקענט ענדערן דעם דאָקטאָרס באַשלוס. אַ פּאַר פון זיינע איבערגעבענע חברים האָבן אים געהאַלפן צונויפֿ־בינדן זיינע חפצים און פאַרשיידענע קלייניקייטן. און צומאַרגנס, באַלד נאָך פרישטיק, האָט אַ קראַנקשוועסטער אַרויפגעלייגט מאַלוסאַנס פּעקלעך אויף איין רעדל־שטול און אים אַרויפגעזעצט אויף אַ צווייטער און אַריבערגעפירט צו דער ז. . . געבידע, אין קליינעם פליגל־וואַרד.

ווען מאַלוסאַן האָט זיך איינגעמאַסטשעט אין בעט און אָנגע־הויבן זיך אַרומקוקן, האָבן זיינע אויערן באַלד גענומען אויפכאַפן פרעמדע קלאַנגען, וואָס האָבן זיך כסדר געטראָגן אין חלל פון נייעם קראַנקנצימער.

אַ פינף־זעקס חברים האָבן צווישן זיך גערעדט שפּאַניש מיט אַ צאַפּלדיקער זשעסטיקולאַציע.

מאַלוסאַנס ערשטער איינדרוק איז געווען, אַז דאָ ריידן אַלע אַ שפּראַך, וואָס אים איז פרעמד, און גראַד דאָס איז אים איצטער געפעלן. ער האָט דערפֿילט אַ דערלייכטערונג, אַ מין דערלייזונג. מאַלוסאַן האָט געפֿילט ווי צו דאַנקען דעם בורא עולם פאַר צוטיילן אים דעם גורל, אַריבערגעפירט צו ווערן אַהער — אין אַט דעם נייעם אַרט.

ד:

אין געראנגל פארן לעבן

55. פאול מאַקרען

העכער זעקס פוס איז פאול מאַקרען. די קראַנקשוועסטער און די חברים רופן אים: „פאול דער לאַנגער“. זיין קאַפ איז גרויס און פליכעוואַטע. זיינע טונקל־ברוינע אויגן באַהאַרצן מיט זייער וואַרימען גלאַנץ, נאָר אַמאָל ווערן זיי פאַרשלייערט מיט אַ דיך אומעט־וואַלקנדל. אַט דער דינער אומעט־שלייער דערציילט וועגן טרויער, וואָס נאָגט מאַקרענס האַרץ. ער גופא רעדט וועגן דעם זייער זעלטן.

די גלגולים, וואָס מ'גייט דורך אין דער קראַנקייט: דאָס געוואַרפן ווערן אָן אַ סוף צווישן די צייכנס „פאַזיטיוו“ און „נעגאַטיוו“, טריפן אַריין טראַפנס יאוש אין האַרצן.

ניט איינמאָל האָט מאַקרען שוין דורכגעמאַכט פינף־זעקס חדשים אַלס „נעגאַטיוו“. פון דער טיפעניש פון האַרצן, וואָס לעכצט נאָך דערלייזונג, שווימט יעדעס מאָל אַרויף די האַפענונג, אַז דאָס מאָל וועט זיך דאָס רעדל ניט צוריקדרייען. אַלץ וועט דורכגיין כשורה. סוף־כל־סוף וועט ער געשטעלט ווערן פאַר דער קאַנפערענץ פון די כירורגן־ספעציאַליסטן, וועט באַפרייט ווערן, און וועט זיך צוריקקערן צום נאַרמאַלן לעבן. אָבער — ווידער אָן אַנטוישונג. און אַ פרישער טראַפן טרויער טריפט אַריין אין האַרצן. און ווידער קומט אַ פאַרשלאַג פון הויפט־דאַקטאָר וועגן אַ נייער אַפּעראַציע. פינף מאָל איז מאַקרען שוין אַפּערירט געוואָרן, און דאָס האַרץ זאָגט אים, אַז ניט דורך אַפּעראַציעס וועט קומען זיין ישועה.

אין אַזעלכע טעג, ווען מאַקרען ראַנגלט זיך מיט זיין גורל און קאָן נישט באַשליסן וואָס צו טאָן, טרעפט, אַז ער גיט אַ זאָג צו אַ חבר, און דווקא שטיל, איינגעהאַלטן: „ווער ווייס, אויב ניט דער שטריק איז דער איינציקער אויסוועג פון אַט דער לאַגע“.

**

די נשמה פון פאול „דעם לאַנגן“, דעם גוט־מוטיקן אירלאַנדער, ציט איר יניקה פון די עולמות פון פּאָעזיע און לאַגיק. פאול איז שווערלעך אויפן געהער. ניט אַלעמאַל כאַפּן אויף זיינע אויערן די שמועסן פון זיינע חברים, נישט בלויז פון ווייטן, נאָר אפילו פון נאָענטן. דעריבער הערט ער זיך אַזוי צו צו דאָס ברויזן אין זיין אייגענער זעל.

פון זיין געלעגער הערט זיך אַפּט גאַנצע זאַצן, אַדער אַפּגע־האַקטע ווערטער, וואָס מאַכן שטוינען זיינע חברים. דאָס זענען פּאָל'ס האַרץ־טראַכטענישן, זיין שמועס מיט זיך אַליין.

גאַנץ אַפּט טראַגן זיך, דורך דער שטילקייט פון דער נאַכט, אין חלל פון קראַנקצימער, פּערזן פון שעקספּיר, פון ייטס און אַנדערע פּאָעטן. דאָס איז אויך פּאָל'ס זעלן־אויסגוס. ער זוכט אויסדרוק פאַר זיין געמיט־צושטאַנד און ער געפינט עס אין די שירים פון זיינע באַליבטע פּאָעטן, וואָס ער קען אויסווייניק.

פּאָל מאַקּרענס מוח איז פאַרנומען אויך מיט שווערע געאַ־מעטרישע אויפגאַבן. און אַז ער ווענדט זיך אַמאַל מיט געוויסע פּראַבלעמען צו די „שאַרפע מוחות“, וואָס געפינען זיך אין וואַרד, פּאָדערט ער פון זיי שטענדיק ניט בלויז דעם ריכטיקן ענטפּער, נאָר בעיקר דעם ריכטיקן וועג אַרויסצובאַקומען דעם ריכטיקן ענטפּער — די „לאַגיק“ פון דער אַנטשיידונג.

פּאָל האָט אויך געוויסע קאָמישע איינפאַלן. ניט איינמאַל מאַכט ער מיט זיי לאַכן זיינע חברים, און גאַנץ אַפּט מאַכט ער זיך אַליין צו שפּאַס.

אַז עס זענען אַנגעשטאַנען די שווערע ווינטער־טעג, האָבן צוג־ווינטן דערקוטשעט פּאָלן און זיין שכן, ווייל זייערע בעטן שטייען נאָענט צו דער טיר, וואָס די חברים דורכגייער לאַזן אַפּן גאַנץ אַפּט.

אין איינעם אַזאַ בייז־ווינטיקן פּרימאַרגן, האָט פּאָל מאַקּרען אַרויפגעקלעפּט אויף דער שויב פון טיר אַזאַ מין וואַרעניש:

אין געראַנגל פאַרן לעבן

„היות ווי דאָס לעבן פון אַ מענטשן איז ביי אונדז הייליק און טייער, און מיר ווילן קיינעם ניט אומברענגען אָן אַ וואַרענונג, זענען מיר מזהיר, אַז ווער ס'וועט לאָזן אָפּן די טיר, וועט זיך אַליין אויסשטעלן צו דער געפאַר פון טויט, וואַרום ער וועט זיכער דערשאַסן ווערן, און „זיין בלוט וועט פאַלן אויף זיין אייגן קאַפּ“.

איז ווער נאָר ס'איז יענע טעג פאַרבייגעגאַנגען די טיר, און זיינע אויגן זענען געפאַלן אויף אַט דער וואַרענונג, געשריבן מיט גרויסע געטאַקטע אותיות, פלעגט אָן עפּן טאָן די טיר און אַ היפשע וויילע בלייבן שטיין און קוקן אויף מאַקרענען מיט אַ שמייכל, אָדער גאָר אויסשיסן אין אַ געלעכטער. אַלע האָבן פאַרשטאַנען, אַז דאָס איז פּאָל „דעם לאַנגנס“ אָן איינפאַל.

פּאָל האָט ליב דעם שאַרפּן וויץ און געראַטן גלייכווערטל, פּונקט ווי ער האָט ליב די שטאַרקע טיי, וואָס ער פאַרברייט יעדן אַוונט פאַר זיך און פאַר זיינע חברים, אירלאַנדער.

פּאָל איז אַנגעפיקעוועט מיט וויצן און שפּאַסיקע מעשיות „ווי אַ מילגרוים“, און ער דערציילט זיי זייער גערן.

ווען זיין שוועסטער קומט אים באַזוכן און ברענגט אים אַ פּול קענדל טיי, וואָס זי פאַרברייט און פּראַוועט צו ספּעציעל נאָך זיין געשמאַק, ווערט פּאָל גאָר-גאָר אויפגעלעבט.

די גאַנצע שעה צייט, וואָס זיין שוועסטער זיצט לעבן אים, און פּאָלס אויער האַלט זיך נאָענט צו איר מויל, זענען זיי ביידע פאַרטאָן אין שמועס. זיי דערציילן זיך און חזר'ן איבער, ווי עס וויינט אויס, די אַלע וויצן וואָס זיי האָבן גערן צו הערן. פון ביידנס מילער טראָגן זיך די ריישן און שינען, און דער חלל פון זייער ווינקל ווערט פאַרקלונגען מיט געלעכטער.

56. אין שאַטן פון טויט

דריי, פיר מאָל אַ טאָג קומט אַריין דער אַלטער בוירד פון רעכטן פליגל אין דעם לינקן פליגל־וואַרד. ער האַלט אין האַנט זיין קעשענע־זייגערל. גייט צו פאַמעלעכל צום וויסן טישל ביי האַרדערס בעט און קוקט זיך איין מיט זיינע אַ ביסל קורצזיכטיקע אויגן אויפן וועק־זייגער, וואָס שטייט אויף דער ראַדיאַ.

ער קוקט לאַנג, פאַרשעריש. ערשט דערנאָך פרעגט ער האַרדערן: „וויפיל איז דער זייגער?“ דער אַלטער בוירד וויל זיין זיכער, אַז ער האָט ריכטיק געזען, אַז ער האָט, חלילה, ניט געמאַכט קיין טעות אויף אַ מינוטקעלע. האַרדער זאָגט אים.

בוירד קוקט זיך לאַנג־לאַנג איין אויף זיין אייגענעם זייגערל. שטעלט אים אָן און דרייט אים אָן, לייגט אים פאַוואַלינקע אַריין אין זיין סוועטער־קעשענע און שלייכט זיך לאַנגזאַם אַרויס פון וואַרד.

בוירדס קעשענע־זייגערל איז זיין בוזים פריינד, דער נאָענטסטער צום האַרצן. אינעם קלאַפּ פון זיין זייגערל הערט ער זיין אייגענעם האַרץ־קלאַפּ. ציטערט ער דעריבער, אַז אויך דאָס זייגערל זאָל קלאַפּן ריכטיק, פינקטלעך.

ווי אַ פאַר־משפּט־ער, וואָס פלעגט זיך אָנהאַלטן אָן די הערנער פון מזבח, אַזוי האַלט זיך אָן בוירד אָן זיין זייגער — אָן אים, און אָן דאָס בעט־צייג פון זיין בעט.

כאַטש בוירד איז שוואַך און קראַנק, נעמט ער צונויף זיין לעצט ביסל כוחות און בעט אויס און פאַרבעט אַליין זיין געלעגער. די קראַנקשוועסטער שרייט, בייזערט זיך, וואַרנט אים; אָבער בוירד טוט זיך זיינס.

זיין אַליין מאַכן דאָס בעט, פאַר זיך, שטאַרקט אין אים דאָס געפיל, אַז ער לעבט נאָך, אַז ער איז אַקטיוו.

ניין! ער, בוירד, וועט ניט אויפהערן אַליין מאַכן זיין געלעגער. ער וועט ניט ווייזן קיין שוואַכקייט. וועט ניט געבן דעם מלאך המות

אין געראַנגל פארן לעבן

קיין אויסרייד. ער אַטעמט שווער, באַגיסט זיך מיט שווייס; אָבער
לאַזט ניט אָפּ די מאַטראַץ און איבערדעק.

**

פון די ערשטע אַכט קראַנקע אינעם קליינעם רעכטן פּליגל פון
וואַרד, זענען איצט געבליבן נאָר צוויי. בויַרד איז איינער פון זיי.
זעקס מאָל האָט שוין דער אַלטער בויַרד געפילט ווי דער
מלאַך המות דעקט איבער מיט זיינע שוואַרצע פּליגלען איינעם פון
זיינע חברים.

ווען מ'שטעלט, אַרום דאָס בעטל פון גוסס'ן חבר, דאָס ווייסע
ווענטל, ווערט אַנטפלעקט דער סוד, אַז די נשמה געזעגנט זיך
דאָרט מיטן גוף. ווי אַ שוואַרצער, שווערער וואַלקן לאַזט זיך
דעמאָלט אַראָפּ דער אומעט, לייגט זיך אַוועק אויפן האַרצן, און
דריקט אַזוי, דריקט.

דערנאָך, אַז מ'נעמט אַרויס דאָס בעטל און דאָס אָרט בלייבט
ליידיק, שרייט שטום, אַזוי אומ'ברחמנות'דיק די נישטיקייט פון
די נאָך־געבליבענע, וואָס מאַטערן זיך נאָך. דעמאָלט נאָגט דער
טרויער, נאָגט און לאַזט ניט רוען.

**

ביינאַכט, נאָכדעם ווי מ'האַט אַוועקגענומען דאָס ווייסע ווענטל
און אַרויסגעפירט דאָס בעט פון זיין אַקאַרשט־געשטאַרבענעם שכן,
און ביי בויַרדס בעט האָט זיך אַנטפלעקט יענע שוואַרצע, מאַומ'־
דיקע ליידיקייט, האָט זיך דער אַלטער תיכף אויפגעוהויבן און איז
אַרויס אין וואַש־צימער.

פאַרטאָג האָט אים האַרדער געפונען דאָרט זיצן אויפן מיסט־
קעסטל. בויַרד האָט גערויכערט אַן אויפהער. זיינע אַש־קאַלירדיקע
אויגן האָבן שטאַר געקוקט ערגעץ אַריבער, באַגלייט די רויך־
רינגען, וואָס דרייען און ווירבלען זיך.

ס'איז קאנטיק געווען: זיינע געדאנקען וואנדערן אויך ארום צערודערט, דרייען זיך אין געוויירבל.
 שפעטער, ווען בוירד האָט באַמערקט האַרדערן, האָט ער זיך אויפגעכאַפט און געפרעגט: „וויפיל איז דער זייגער, האַרדער?...“
 האַרדער האָט אים געזאָגט.
 שנעלער ווי אַלעמאַל האָט בוירד אַרויסגענומען פון סוועטער-קעשענע זיין זייגערל, האָט ווי זיין שטייגער איז, לאַנג געקוקט אויף אים, זיך צוגעהערט צו זיין קלאַפן, האָט אים אַרומגענומען, ווי מ'נעמט אַרום אַ וואַרימע, גלעטנדיקע האַנט פון אַ געטרייען פריינד, און פאַרזיכטיק צוריק אַריינגעלייגט אין קעשענע אַריין.
 אַן אויפגעמונטערטער איז בוירד אויפגעשטאַנען, ווי ס'וואַלט אים צוגעקומען פרישער כוח. פאַרשוואונדן די מורא פאר דער דריקנדיקער ליידיקייט ביי זיין בעט, אין זיין וואַרד.
 ער האָט ווידער דערפילט אַן אָנהאַלט אין לעבן, האָט זיך אומגעקערט באַרואיקט צו זיין בעט, צו זיין געלעגער, וואָס ער האָט נעכטן ביינאַכט אויסגעבעט מיט זיינע אייגענע הענט.

57. אַרום זייגער

מיין גוטן פריינד און ליבן חבר, שאול ראַסקין

לאַנגע חדשים האָבן די קראַנקע, וואָס ליגן אין די דריי וואַרדס פון אונטערשטן גאַרן פון שפיטאַל, ניט געפילט אַז עס פעלט זיי אויס אַזאַ זאַך ווי אַ זייגער.
 וואַרום אין דער אמת'ן האָבן זיי זיך גאַר אין דעם נישט גענויטיקט. די צייטן פון טאַג און נאַכט ווערן פאַר די חולאים פּינקטלעך אָפּגעהיט פון די קראַנקשוועסטער, און זיי גיבן זיי צו וויסן דורך איינגעשטעלטע צייכנס, וואָס ווערן קיינמאַל ניט געענדערט.

אין גערענגל פארן לעבן

ווען עס בליצט אויף פארטאג דער ערשטער און איינציקער
לאַמפ אין דורכגאַנג-צימער, ווייסן די זריזים צווישן די קראַנקע,
וואָס האַלטן זיך אין בעסערן, אַז ס'איז צייט פאַר זיי אויפשטיין
און איינוואַשן זיך. אין וואַש-צימער איז נאָך דאָן שטיל, גרויס.
מען טרעט זיך נאָך ניט אָן איינער דעם צווייטן אויף די הינער-
אויגן, און מ'קען זיך פאַרגינען צו נעמען איבעריקע מינוטן ביים
וואַש-טיש.

די שוואַכערע חולאים און מאַמעס-קינדער פאַרצויגענע, ווייסן,
אַז ס'איז כמעט צוויי שעה צום אָנבייסן, און ערשט איצט איז די
ריכטיקע צייט צו אַריינכאַפן דעם זיסן פרימאַרגן-שלאָף. זיי דרייען
זיך ווידער איין אין זייערע קאַלדרעס, ניווען איין דעם קאַפּ אין
וואַרימען קישן און שלאָפן אַזוי ביז זיי דערפילן דעם עסן-געשטעל
ביי זייערע פיס און דעם ליבלעכן טאַרק פון דער נוריס: „פאַר-
שלאָפענער קאַפּ! צייט אויפצושטיין!“

פונקט זיבן אַ זייגער ווערט סערווירט אָנבייסן.

ווען מ'פירט אַריין דעם געשטעל-וואַגן צום צווייטן מאָל אין
די זאַלן, ווייסן אַלע, אַז די צוויי שעה פון פאַרמיטאַג-רו זענען
אַריבער; אַז ווער עס וויל זיך נאָר ניט אינגאַנצן פאַרלאָזן אויפן
שפיטאַל-מיטאַג, האָט אַ האַלבע שעה צייט זיך אַריינכאַפן אין שפייז-
קראַם און באַזאָרגן זיך מיט אַ סענדוויטש, הלואי זאָל מען עס ניט
דאַרפן און קענען איבערלאָזן פאַר אַ צובייס אויף נאַכמיטאַג, צו
דער מילך.

ווען די קראַנקשוועסטער טראַגן צו די „לאַלי-פאַס“ צו נעמען
די טעמפּעראַטור, זאָגט עס אַלעמען אָן, אַז אַט-אַט איז איינס
אַ זייגער און מען מוז בלייבן רואיק-שטיל ליגן אין די בעטן, ווי די
אמת'ע סטאַטיקעס, ווייל די צוויי-שטונדיקע מיטאַג-רו קומט אָן.
ווען עס הויבט אָן רודערן: דער קראַנקער עולם הוסט זיך
אויס און געניצט זיך אויס, און עס באַווייזט זיך דער „פאַרטער“
מיטן קריגל מילך, איז פאַר אַלעמען קלאַר און באַוואוסט, אַז די
ווייזערס אויף דעם „סיטי-האַל“ זייגער צייגן איצט: „דריי“.

פון איצט אן ביו ניין א זייגער ווערט אראפגענומען א ביסל די שטרענגע השגחה און דער עולם קראנקע מעג זיך לאזן א ביסל וואויל-גיין: אמפערן זיך וועגן ספארט און פאליטיק; דיסקוטירן די מאַרד־ און גט־פראצעסן, אָדער אַנשטעלן די ראַדיאָס. די גע־זונטערע חולים כאַפֿן אַ קליינעם שפּאַציר און רויכערן מיט אייגענעם היתר אַ סיגאַרעט אויף דער וועראַנדע.

פון האַלב נאָך פיר, ביו פינף, ווערט סערווירט אַוונט־ברויט. דאָן קומען אָן די שפּיל־שטונדן: מ'שפּילט אין קאַרטן, אין דאַמקעס. די עטלעכע גוטע קעפּ שפּילן אַמאַל אַ שאַך. די ראַדיאָס קאַנקורירן צווישן זיך אין „בליוס“ און „סווינגס“. ערגעץ אין אַ ווינקל טראָגן זיך שטיל־איידעלע קלאַנגען פון אַן איינזאַמער סימפּאָניע.

זיבן אַ זייגער כאַפֿן אָפּ די קראַנקע דעם אַטעם און דערקוויקן זיך מיט אַ גלאַז קאַלטער, אָדער וואַרימער מילך. און ווען די נירס טראַגט־צו צום פּערטן מאַל די פּאַפּירענע מעדיצין־קעלישקעלעך, ווייסן אַלע חולים, אַז ס'איז האַלב נאָך אַכט און מען דאַרף זיך צוגרייטן צום שלאָפֿן. ניין אַ זייגער ווערן אַלע לאַמפּן אויסגעלאָשן און די גרויסע רוי, די נאַכט־רו קומט אָן.

אַזוי זענען די צייטן איינגעשטעלט, און אָן אַ זייגער ווייסן די קראַנקע גענוי וואו זיי האַלטן אין דער וועלט. אַזוי, אַז באמת האָט זיך אין די דריי קראַנקנצימערן ניט געפּילט קיין באַזונדער נויטיקייט אין אַ זייגער. נאָר, אַז עס האָט זיך אויף האַרדערס מעדיצין־טישל אין לינקן פּליגל־וואַרד, האַרט ביי דעם גרויסן פענצטער, באַוויזן אַ וועק־זייגער, איינגעפּאַסט אין אַ פּירקאַנטיק, וויסער פּלאַסטיק־ראַם, האַבן מיט אַמאַל אַלע קראַנקע פון די אַנדערע צוויי וואַרדס דערפּילט אַ באַגער צו וויסן ווי שפּעט עס איז.

מ'האַט אַנגעהויבן עולה־רגל־זיין אין לינקן פּליגל־וואַרד צו האַרדערס טישל, לעבן זיין בעט, צו זען „וויפּל איז דער זייגער?“

אין געראַנגל פאַרן לעבן

*
*
*

כאַטש אַלע חולים געפינען זיך אין כמעט דער זעלבער לאַגע
און די זעלבע אומשטענדן, זענען פונדעסטוועגן ניט אַלע זעערס
און איינקוקערס אויפן זייגער גלייך, און ניט אַלעמענס צוגאַנג איז
דער זעלבער.

א פּרומער איינקוקער גייט צו צום זייגער בדחילו ורחימו ;
קאַנצענטרירט זיין גאַנצן זע-חוש; וויל זיין זיכער אַז ער איז,
חלילה, ניט טועה אין אַ מינוטקעלע, אין אַ רגע'לע. ס'איז דאָך
קיין קלייניקייט ניט! מ'האַט דאָך עפעס צוטאָן מיטן וויכטיקן
עלעמענט פון „צייט“ אַליין!

עס קומט צו אַ צופרידענער זעער, אַ דאַנקבאַרער: מען
פילט אין זיין יעדער תנועה און אויסדרוק אויפן פנים, אַז ס'טוט
אים באמת הנאה וואָס ער האָט געזען דעם זייגער. ער ווייס איצט
די ריכטיקע צייט.

אַן איילנדיקער לויפט-צו צום זייגער מיט אַ מינע וואָס
זאַגט: ער מוז גלייך זען ווי דער זייגער האַלט. ער קען נאָך
פאַרשפעטיקן גאָט ווייס וואָס. זיין לעבן הענגט ממש אָפּ פון אַט
דעם קוק אויפן ציפער-בלעטל.

אַ סקעפטיקער גייט זיך צו אַזוי פאַוואַלינקע צום זייגער.
גיט אַ קוק און אויפן פנים באַווייזט זיך אַן אויסדרוק: אַזוי ווייזט
טאַקע דער זייגער, נאָר פּונדעלען איז געדערונגען, אַז די צייט וואָס
ער ווייזט איז ריכטיק? אפשר יאָ, און אפשר ניין.

אַ בעל-תכלית, זיין פנים זאַגט: נו, אַט האָב איך שוין אַ קוק
געטאָן, איז וואָס איז מיר דערפון אַרויסגעקומען?!

עס גייט דורך אַ פאַרבייג'ער, כאַפט אַ קוק אויפן זייגער
מיט אַ מינע פון „מהיכיתית“. עס שטייט אַ זייגער ניט ווייט פון
פענצטער, לאַמיר כאַפן אַ קוק. שאַדטן קען דאָך עס ניט.

אַ טובה-טוער גייט צו צום זייגער מיטן אויסדרוק אויפן
פנים פון „אַט לאַמיר האַרדערן טאָן אַ טובה“. אַ מענטש האָט זיך
מטריח געווען, אוועקגעשטעלט אַ זייגער אויפן טישל, דאַרף מען

א קוק טאָן. זאָל ער זען אַז דער זייגער ברענגט נוצן; אַז מענטשן
נויטיקן זיך אין אים.

און אַט קומט צו אַ פריער-ווייסער, גיט אַ קוק אויפן זייגער,
גיט זיך אַ קנייטש: איך האָב דען פריער ניט געוואוסט, אַז גענוי
אַזוי איז איצט דער זייגער!?

איינער קומט צו און זיין פנים שרייט ממש אויס: אַזוי פרי
נאָך! אַבי איך האָב געמיינט אַז ס'איז שוין גאָט ווייס ווי שפעט.

און אַ צווייטנס פנים זאָגט פונקט דאָס פאַרקערטע: זע נאָר!
שוין אַזוי שפעט! און איך האָב געמיינט אַז ס'איז נאָך גאָר פרי.

אַזוי גייען די קראַנקע צו, און גייען פאַרביי דעם זייגער, יעדער
מיט זיין באַזונדערן אויסדרוק, יעדער מיט זיינע מינעס און העוויות.
און זיין מאַיעסטעט, דער זייגער, דער צייט-ווייזער, שטייט
זיך רואיק אויף זיין אָרט; ציילט די מינוטן, די שעה'ן און טעג,
און ווייזט ניט מיט קיין מינע וואָס ער טראַכט פון די אַלע איינ-
קוקערס, ביי זיך אין זיין קלאַפנדיקער האַרץ.

58. אַן אַ ל ש ו ן

כמעט דעם גאַנצן טאָג טרעפט איר קאַפּאַלאָן אויפגעזעצט
אין בעט. זיין גרויסע פליכעוואַטע קאַפּ איז אָנגעשפאַרט אַן די
קישנס. זיין אַדלער-נאָז פאַרריסן. זיין פולע, קיילעכדיקע גלאַט-
ראַזירטע מאַרדע איז איינגעפאַסט צווישן צוויי ציילן קנייטשן.
קאַפּאַלאָס שוואַרצע אויגן זענען ברייט אָפן, געווענדט צו איין פונקט.
ער זעט אויס ווי פאַרגאַפט, פאַרבליפט.

ווער נאָר ס'קומט אַריין אין רעכטן פליגל פון וואַרד און קוקט
אַן קאַפּאַלאָן, בלייבט שטיין אַ וויילע, טראַכט פאַר זיך: וואו האָט
ער געזען אַזאַ מין פּרצוף-פנים?

ער שטייט און טראַכט. אין זיין זכרון קומט אים אפשר אַרויף אַ

אין געראַנגל פאַרן לעבן

סקולפטורע פון אַ קיסר, אַדער פון אַ רוימישן סענאַטאָר, וואָס ס'איז אים אויסגעקומען צו זען ערגעץ אין אַ מוזיי. און אפשר דערמאָנט ער זיך גאָר אַן אַ איטאַליענער, וועמען ער האָט געזען שטיין לעבן זיין שטופֿ-וועגעלע מיט באַנאַנעס, אויסזינגנדיק די שבחים פון זיין סחורה. דער קאַפּ פאַרריסן אין דער הויך, זיין בליק געווענדט צו די פענצטער פון ריזיקן טענעמענט-„קאַסטן“ — אין דערוואַרטונג אַז ווער ס'איז וועט זיך אַרופּן אויף זיין געזאַנג.

אין אַט אַזאַ מצב פון פאַרבליפטקייט געפינט זיך קאַפּאַלאַ כמעט שטענדיק. ער לייענט ניט קיין בוך. קיין צייטונג. רעדט זייער ווייניק. אינגאַנצן ווי אַפּגעזונדערט פון דעם עולם קראַנקע אַרום. ס'דוכט זיך: קאַפּאַלאַ איז איינגעפרוירן אויף זיין אַרט, געבליבן פאַרשטאַרט, ווי ער וואָלט געזוכט אַ באַשייד אויף עפעס אַ שווערע פּראַבלעם.

ווען לאַנגווייל באַפּאַלט קאַפּאַלאַן, נעמט ער אַרויס פון טיש-קעסטל אַ טעשל קאַרטן, טיילט זיי איין אין „צוויי הענט“ און ער שפּילט אַ לאַנגע צייט מיט זיך אַליין.

ווען ער ווערט מיד און ענדיקט דאָס שפּיל, וואַרפט אים באַלד צו דער חולה האַרדער, וואָס ליגט אַנטקעגן אים, די פּראַגע:
— נו וואָס, קאַפּאַלאַ? ווער האָט היינט פאַרלאָרן, דו צי דיין פאַרטנער?

כאָטש די זעלבע פּראַגע חזר'ט זיך איבער איטלעכס מאַל, צעגיסט זיך אויף קאַפּאַלאַס פנים אַ נחת־רוח שמייכל, אַזוי ווי ער וואָלט עס געהערט צום ערשטן מאַל, און ער ענטפּערט:
— פאַרטונער לאַשט. (מיין שותף האָט פאַרלוירן).

זיבן און דרייסיק יאָר געפינט זיך שוין קאַפּאַלאַ אין אַמעריקע. ער פאַרשטייט אַ סך ענגלישע ווערטער, אָבער אַליין קען ער נוצן בלויז געציילטע עטלעכע ווערטער. דעם „סמך“ רעדט ער אַרויס ווי אַ „שין“.

ווען ער איז אהער געקומען פון איטאליע, האט קאפאלא גע-
 ארבעט שווער א סך יארן ביי גראבן טונעלן און ביי פלאסטערן
 וועגן. זיינע לונגען זענען קראנק געווארן און ער האט געמוזט א
 לענגערע צייט ליגן אין שפיטאל. ס'איז שוין ס'דריטע מאל, אז
 ער ליגט דא אין דעם גרינלאנד שפיטאל. צוויי מאל איז ער גענען
 געווארן און מ'האט אים ארויסגעלאזט. אבער באלד ווי ער האט
 זיך צוריקגענומען צו זיין שווערער ארבעט, איז ביי אים א לונג
 ווידער קראנק געווארן און ער האט געמוזט צוריקקומען.

דורך די יארן, וואס קאפאלא האט פארבראכט אין שפיטאל,
 איז ער געלעגן אין פארשיידענע וואַרדס. ער איז גוט באקאנט מיט
 די אלע בנינים פון גרויסן שפיטאל. ער ווייסט די נעמען פון די
 אלע דאקטוירים, כאטש ארויסזאגן זיי קומט אים אן שווערלעך.
 איבערהויפט זענען אים גוט באקאנט די אלע אויפזערינס און די
 נורסעס. זיי אים — קענען אויך גוט. ווען ס'טרעפט און עס קומען
 אריין אין רעכטן פליגל נורסעס פון אנדערע וואַרדס, און זיי דער-
 זעען קאפאלא, קומען זיי צו זיין בעט און פרעגן זיך נאך ווי
 ער פילט זיך. קאפאלא ענטפערט זיי מיט הכנעה'דיקער צופרידנקייט:

— אַ רייט, מיש קענעדי!

— אַ רייט, מיש בלעיק!

דער חולה מעקגריידי — א דם-שונא פון „פארעינערס“, וואס
 לא די וואס זיי האבן פארכאפט זיין אמעריקע, האבן זיי זיך אפילו
 ניט אויסגעלערנט די שפראך פון לאַנד — לאַזט ניט דורך קיין
 געלעגנהייט א שטאך טאן קאפאלאן מיט א שאַרף וואַרט. ווען די
 נורסעס פאַרלאַזן דעם וואַרד, און קאפאלאס געזיכט שיינט אויף
 פון צופרידנקייט, וואס זיין זכרון און זיין צונג זענען אים בייגע-
 שטאַנען ביים ענטפערן די קראַנקשוועסטער — גיט מעקגריידי
 באלד אַ שאַרף זיין גיפטיקן צונג:

— אַוודאי קען „אַ שפיטאל-באַם“, וואס וואַלגערט זיך דאָ
 אַרום שוין צען יאַר, געדענקען די נעמען פון די אלע וואס אַרבעטן
 פון זיינטוועגן, און ער איז זיי מקבל פנים מיט כלומר'שטער זיס-

אין גערענגל פארן לעבן

קייט. אבער ביז ווי לאנג וועט אזא אייזל-קאפ, ווי דו, זיך ניט אויסלערנען ארויסצוריידן דאס ווארט „מיס“, און האלסט נאָר אין איין מישן און מישן: מיש! מיש!

קאפּאַלאַס פנים ווערט אינגאַנצן רויט, צאָרנדיק, ער ענטפערט אַפּ מעקגריידין מיט כעס:

— יושעלף האַשפיטאַל-באַם!

עס טרעפט, אַז מעקגריידי זעט ווי קאפּאַלאַ יצט אַזוי פאַר-גאַפט, נעמט ער אים רייצן און רגז'ענען:

— כ'קאַן זאָגן באַשטימט מיט וואָס עס איז איצט באַשעפטיקט קאפּאַלאַס פאַרטעמפּטער מוח: ער טראַכט זיכער וועגן דעם מאַל-פעלע, וואָס פלעגט אַרומטאַנצן אויף זיין צעדריפעטער קאַטערינקע. אין מעקגריידיס באַמערקונג דערפילט קאפּאַלאַ אַ ביס פון אַ שלאַנג. ער פאַרשטייט, אַז דאָס איז אַן אַנצוהערעניש, אַז ער, קאפּאַלאַ, איז געווען אַ קאַטערינשטיק, און ניט קיין ערלעכער האַראַפּאַשניק — רעגט עס אים אויף ביז די טיפסטע טיפענישן פון זיין נשמה. זיין פנים ווערט אַט רויט, אַט בלאַס, פאַרקרעמפט. ער שרייט אויס ביטער קעגן מעקגריידין:

— באַורי דראַנק! באַורי דראַנק!

(אַ שייכור, וואָס וואַקלט זיך אַרום אויף דער באַורי גאַס)

נאָך אזאַ אויפּרעגונג בלייבט קאפּאַלאַ אַ דערדריקטער, אַ פאַר-אומערטער. אַ לאַנגע, לאַנגע צייט יצט ער אַזוי אינגאַנצן פאַרטאָן אין זיך, — אַ פאַרשעמטער. זיין פנים איז פינצטער, די צוויי ציילן קנייטשן פון ביידע זייטן קיין, וואָס גיבן צו זיין אויסזען אַ מיין חשיבות, הענגען איצט לויז, ווי אַ פאַר פאַרוועלקטע זעקלעך.

קאפּאַלאַ דערמונטערט זיך און קומט צו זיך, ערשט, ווען ס'דערהערט זיך אויף דער ראַדיאַ אַ מעלאַדיע פון אַן אַפּערע, אַדער ווען אַ באַרימטער זינגער זינגט אַן אַריע פון ווערדיין. ווי מיט אַ כישוף טוט זיך אַפּ פון אים דער אומעט. קאפּאַלאַס פנים צעשטראַלט זיך. פון מויל רייסט זיך אַרויס אַ פרייד-אויסרוף:

— לאַ מוזיקאַ!

59. אָ ס י ע ן

דריי טעג איז דוואַרין ניט אַרויס פון קראַנקנציימער, צו שפּאַצירן צווישן די ביימער־אַלייען נאָך די מיטאָג־רו־שטונדן, ווי ער פּלעגט עס טאָן אַלע טאָג אין די זומער־חדשים. אָט דער שפּאַציר האָט אין דוואַרינס געדאַנק געהייסן: „אַ שפּאַציר פון דערוואַכונג“. ער גייט אַרויס אויסצופּרוּוואון זיינע אויפגעלעבטע כוחות, אָפּצוטרײסלען פון זיך דעם פּיל־יאַריקן שטויב, דעם שווערן שימל, וואָס די שפּיטאַל לופּט האָט אָנגעלייגט אויף זיין קערפּער און זעל.

אַ פּריצייטיקער אָסיען־ווינט האָט געהאַלטן אין איין בלאָזן די לעצטע עטלעכע טעג. אַ טריבער רעגן האָט געגאַסן, געקלאָפּט מיט טעמפע פּינגער אויף די שויבן. געדיכטע טומאַנען זענען געהאַנגען אין דער לופּט, זיך שווער צעלייגט אויף די געביידעס, קוסטעס און ביימער. די דעמפּקייט איז אין די ביינער געקראַכן, און אויפן האַרצן האָט דער אומעט געדריקט ווי אַ שטיק בליי.

אינגעוויקלט אין קאַלדרע, אינגאַנצן אַ צוזאַמענגעקנוילטער, איז דוואַרין געלעגן אין בעט. זיינע אויגן האָבן אומגעוואַנדערט איבער זיינע חברים־קראַנקע, וואָס ליגן צוזאַמענגעקוועטשט, צונויפגעקאַר־טשעט אַזוי ווי ער. די מערסטע פון די חולאים זענען געשלאָפּן. אַנדערע האָבן געגעניצט, שטאַר געקוקט אַרום זיך. אַ טייל האָבן די אויגן צו די פענצטער געווענדט, געבענקט, אויסגעגאַנגען נאָך אַ שטראַל זון.

דוואַרינס אויגן האָבן זיך אָפּגעשטעלט אויף די פּנימ'ער פון דעם געגער פּעטערסאָן און דעם פּוילישן פּויער סטאַך, וואָס ליגן אַנטקעגן אים, איינער לעבן דעם צווייטן.

ווי שטאַרק געשוואַלן פּעטערסאָנס געזיכט איז די לעצטע טעג! זיין הויט האָט באַקומען אַ ווייס־געבלעכען קאַליר. דער טויט צייכנט שוין זיינע סימנים אויף אים. פון דער כּסדר־דיקער געזע־

אין גערנאנגל פארן לעבן

געריי אין זיין ברוסט־קאסטן, איז קלאַר געווען, אַז פעטערסאַן אַטעמט זייער שווער.

און סטאַך — אַט דער עלנטער חולה, וואָס האָט קיין קרוב און קיין פריינד, האַלט שוין לאַנג אויף, ממש מיט נסים, זיין נישטיקן לעבן. זיין איינגעשרומפּענער גוף, וואָס זעט אויס ווי אַן איינגעדאַרט קינדער־קערפּערל, ווערט אינגאַנצן פאַרלוירן אונטער די קאַלדרעס. טעג גייען פאַרביי און מ'הערט פון סטאַכ'ס מויל קיין פיפּס ניט. אפילו די חברים וואָלטן פאַרגעסן, אַז עס געפינט זיך צווישן זיי אַ חולה מיטן נאַמען סטאַך, ווען ניט די צוויי גרויסע לעכער פון זיינע איינגעזונקענע, ס'רוב פאַרמאַכטע אויגן, און די צוויי טיפע גריבער פון זיינע איינגעפאַלענע באַקן, וואָס זעען אויס ווי פיר אָפענע מיילער, און שרייען אויף אַן אומהיימלעך־שטומן לשון פון דער איינגעשרומפּטער, פאַרמעטענער הויט.

אַמאָל דערמאַנט ער זיי וועגן זיך, מיט אַן איינציק פאַרדומפן וואָרט, וואָס ווערט שוידערלעך־אומגעריכט אַרויסגעוואָרפן פון סטאַכ'ס דינע, בלאַס־בלויע ליפּן, ווען אַ חבר גייט פאַרביי זיין בעט:

— אַ סיגאַרעט!

**
*

בייאַכט האָט אויפּגעהערט רעגענען. ס'האַט אַנגעהויבן בלאָזן אַ שטאַרקער ווינט. האָט געקלאַפּט אין די פענצטער און אַנגעזאַגט אַז ס'קומט מאָרגן אַ ליכטיקער, טרוקענער טאַג.

אַז דוואָרין איז אויפן פּערטן טאַג אַרויס אַ ביסל זיך דורכ־שפּאַצירן, האָבן די לינדן־ביימער אים אַנטקעגן געשטרעקט זייערע נאַקעטע צווייגן. געלע, פאַרוועלקטע בלעטער — ווינט־קרבות — האָבן זיך אין זייער געפאַלנקייט געטוליעט הורבעסווייז צו די קאַלטע אַספּאַלט טראַטוואָרן.

אַ פּריציטיקער בלעטער־געפאַל... די ביימער זענען שוין

פון זייער פראַכט אויסגעטאָן — האָבן אומעטיקע געדאַנקען שווער געמאַכט דוואַרינס האַרץ.

דוואַרין האָט צוגעשפּאַצירט צו דער באַנק, ביים צווייגהאַפטיקן לינדן-בוים, וואו ער רוט זיך שטענדיק אָפּ בעת'ן שפּאַצירן. ער האָט דאָרט געפונען דעם חולה טוירנער, זיצנדיק, ווי תמיד, אויפן עק באַנק, רויכערנדיק זיין ליולקע אין אַ פיל-באַדייטנדיק שווייגעניש. דוואַרין האָט זיך צוגעזעצט אויף דער באַנק. זיינע שטעק-שיך זענען אַריין אין דעם בלעטער-געדעק ביים שטאַם פון בוים. די בלעטער האָבן אַ טרוקענעם קרעכץ געטאָן. דוואַרין האָט אויפגע-ציטערט. אויף שנעל זיינע פיס אַרויסגענומען פון צווישן די בלעטער. האָט פאַר זיי אויפן אויגנבליק קיין אַרט ניט געפונען. זענען זיי פאַר אַ וויילע הענגען געבליבן אין לופטן.

אומעטום האָבן זיך אַרומגעוואַלגערט די געלע בלעטער מיט די דאַרע אַדערן. דוואַרינס געמיט איז טרויעריק געווען :

„אַט אַזוי צאַנקען לעבנס אין צער, אין שטומן ;

אַט אַזוי ווערן פאַרוועלקטע, צעטראַטן די בלומען.“

האָט דוואַרין אָפּגעקערט זיין בליק פון די בלעטער, און אַ ווענד געטאָן די אויגן צו דעם שטעג וואָס פירט צום ים. פון דאָרטן האָבן צו אים געוואונקען מיט זייער שטענדיקער גרינקייט די שורות דעמבעס. זיי האָבן גערוישט מיט זייערע בלעטער, געזונגען פון גרויס שפע פון זאַפט און קראַפט.

„מי יחיה ומי ימות“ ;

„מי בקצו ומי לא בקצו.“

האָט דוואַרין ביי זיך אין האַרצן געטראַכט.

זיין שכן טוירנער, ווי ער וואַלט מיטגעטראַכט מיט דוואַרינען, האָט אַ וויילע זיין ליולקע פון מויל אַרויסגענומען, און אַ זאַג געטאָן :

„אויך דאָ, אין דער זאַמדיקער ערד, האַלטן די שטאַרקע אויס. זייער זאַפט ווערט ניט אויסגעטרוקנט און זייער גרינקייט פאַרוועלקט גיט. אַבער די שוואַכע זענען די ערשטע קרבנות, ווי נאָר עס רירט זיי אָן דער ערשטער האַרבסט-ווינט.“

אין געראנגל פארן לעבן

אז דוואַרין איז אַרײַן צוריק אין קראַנקנצײַמער האָט ער בײַ פעטערסאַנס בעט געפונען זײַצנדיק זײַן ברודער און שוועסטער. פון זײַערע צערודערטע בליקן און אומרואיקע באַוועגונגען איז נישט שווער געווען צו דערקענען, אַז זײ ווייסן גענוי ווי קריטיש זײַער ברודערס צושטאַנד איז: זײ פאַרשטייען, אַז אָט דער באַזוך איז אפשר דער לעצטער.

פּיבערנדיק, מינוטנווייז אין האַלוצינאַציע און מינוטנווייז מיט אַ קלאַרן פאַרשטאַנד, האָט פעטערסאַן גערעדט, געשעפטשעט. די שוועסטער האָט מיט איר טיכל געפאַכעט, אַוועקגעטריבן אַ בײַזע פּליג, וואָס איז זשומענדיק אַרומגעפּלויגן אַרום חולה'ס קאַפּ. זי האָט זיך גלייכצײטיק געמיט דורך אָט דעם פאַכן צו באַהאַלטן און פאַרדעקן איר שווערן אומעט, דער קראַנקער ברודער זאַל עס נישט באַמערקן.

פעטערסאַנס שעפטשען איז אַלץ שוואַכער און שוואַכער גע-וואָרן. שווער אַטעמנדיק האָט ער נאָך גערעדט וועגן זײַן ליבשאַפט צו זײַן פּאַמיליע, און איבערגע'חזר'ט כּסדר אַז ער האַלט בײַם שטאַרבן. די שוועסטער האָט געפרוּאווט אים טרייסטן און ניט אויפּגעהערט פאַכן מיטן טיכל.

באַלד נאַכדעם ווי מ'האַט אויסגעלאָשן די לאַמפּן אין צימער, איז די קראַנקשוועסטער צוריק אַרײַנגעקומען, האָט לאַנג באַטראַכט פעטערסאַנס געזיכט מיט איר עלעקטריש לעמפל און — האָט אים איבערגעדעקט מיט אַ לײלעך.

די חולאים, וואָס זענען נאָך געלעגן מיט אַפענע אויגן, האָבן אויפּגעשוידערט. פון טײל חולאים האָט זיך געלאָזט הערן: „גאַט, בענטש זײַן נשמה! זאַל ער רוען אין פּרידן“.

אַרום האַלבע נאַכט האָט די קראַנקשוועסטער צוזאַמען מיט אַ באַדינער אַרויסגעפירט אויך סטאַכ'ס בעט.

כמעט אלע חברים זענען געווען פארונוקען אין שלאָף. זיי האָבן ניט געהערט ווי מ'האַט דאָס בעט אַוועקגענומען. דוואַרין, וואָס ליגט אָפּט שלאָפּלאַז אין די נעכט, און איז איצט אויך געווען וואָך, האָט מיט אַ חבר'ישן טרויער-בליק באַגלייט דאָס בעט מיטן טויטן גוף פון איינזאַמען סטאַך.

אַ צעווייטיקטער האָט ער געטראַכט: גאָך אַ פאַרוועלקט בלעטל האָט זיך אָפּגעריסן, פאַרטראַגן געוואָרן. אויך דאָ אין קראַנקנצימער האָט זיך פּריציטיק אַנגעהויבן דער בלעטער-געפאַל. אין זיינע אויערן האָבן אָפּגעקלונגען טוירנער'ס ווערטער: „אָבער די שוואַכע, זיי זענען די ערשטע קרבנות, ווי נאָר עס רירט זיי אָן דער ערשטער האַרבסט-ווינט“.

60. בעט־שכנים

וואַנדי אַנריקעצ'עס פנים איז אינגאַנצן פאַרשפיצט. די באַקן־ביינער סטאַרטשען אַרויס בולט פון דער פאַרמעטענער הויט אין איינגעפאַלענעם פנים. דער קיז איז שמאַל און פאַרשאַרפט. זיינע ליפן דינינקע. די אַדלער־נאָז זיינע איז אויסגעצויגן. אַנריקעצ'עס שוואַרצע, ברענענדיקע אויגן, קוקן ביסטרע אַרויס פון די טיפע לעכער. אויף דער גאָז טראַגט ער אַ פאַר ברילן, זענען די גלעזער אַריינגעזעצט אין דיין־דינעטשקע רעמלעך. דער שטערן זיינער איז הויך, און די שליפן שאַרבנדיק־בולטע. זיינע עטלעכע שיטערע האָר זענען ס'רוב צעפודלט, זעען אויס אַרום זיין פליך ווי אַן איינגעפאַלענער צאַם מיט פאַרשאַרפטע שפיצן. ווען ער עפנט זיין מויל ווייזען זיך דריי געלע שפיציקע ציינער. זיין גאַנצער פנים ווייזט אַ מוראדיקע עקשנות. וואַנדי האָט טאַקע זיינע אייגענע איינגעשטעלטע מיינונגען.

אין גערענגל פארן לעבן

באזונדערע אויפפירונגען און מידות, און מאַדנע גענגעלעך אַזוינע, וואָס פירן אָפּטמאַל צו מחלוקת מיט די אַנדערע חברים אין קראַנקנצימער.

וואַנדי האָט גראַד ליב צו טאָן טובות און אַרויסהעלפּן אַ פריינד מיט וואָס ער קאָן. די געשמאַקע מיטאַגן און די טאַרטן, וואָס עס ברענגען אים זיינע פריינט פון אַמאַל, די קיכערס און די בעקערס, — מיט וועמען ער האָט צוזאַמען געאַרבעט אין האַטעלן און רעסטאָראַציעס — צעטיילט ער שטענדיק מיט אַ ברייטער האַנט צווישן די חברים. אָבער בשום אופן קאָן מען ביי אים ניט פּוועלן, ער זאָל פון אַ חבר נעמען וואָס ניט איז. פּראַוווט אימעצער אַמאַל אים מכבד זיין מיט עפעס אַ נאַשעריי, בלייבט ער באַ-ליידיקט פון וואַנדיס אָפּזאָג.

געווען אַ צייט, ווען וואַנדיס ראַדיאָ איז געווען די איינציקע אין וואַרד, האָט מען נישט געקענט ביי אים פּוועלן ער זאָל אויסקלייבן עפעס פון די ראַדיאָ-פּראָגראַמען, וואָס אַלע חברים האָבן ליב צו הערן. וואַנדי האָט געהאַלטן אין איין אַרומדרייען דאָס רעדעלע און געשפּילט כּסדר אויף דער ראַדיאָ שטיקלעך און ברעקלעך, אַלט-פּרענקישע מעלאָדיעס, און אַלץ אין אַזעלכע שפּראַכן, וואָס פאַר דעם רוב חברים זענען זיי געווען אומפאַר-שטענדלעך.

וואַנדי האָט ליידנשאַפטלעך ליב צו דיסקוטירן און אַרגו-מענטירן. ווען ער פירט מיט אימעצן אַ דיסקוסיע, ווערט ער שטאַרק צעקאַכט. עס דוכט זיך צומאַל, אַז דאָס פּליטע-פּייער, ביי וועלכער וואַנדי איז זיין גאַנץ לעבן אָפּגעשטאַנען, געקאַכט, גע-באַקט און געבראַטן, — און וואָס האָט אויסגעטריקנט דאָס מאַרך פון זיינע ביינער — הערט נישט אויף צו העשען אין זיין סקעלעטן-קערפּער, און רייסט זיך אַרויס פון זיין מויל מיט הייסע רייד און צעפּלאַמטע ווערטער.

ווען מען באַטראַכט אַנריקעצן בעת ער איז אַזוי צעפּלאַמט, מ'קוקט זיך גוט איין אין זיין אָפּגעצערטן, איינגעטריקנטן, נזיר'יש

פנים, און אין זיינע אויגן, וואָס ברענען מיט אַן אומהיימלעך פייער, זעט ער דאָן אויס, ווי ער וואַלט נאָר-וואָס אַראָפּ פון איינע פון די בילדער פון זיין גרויסן לאַנדסמאַן, על גרעקאַ, און האָט זיך פאַר-קליבן אַהער אין בעט, אין קראַנקנצימער פון שפיטאַל.

וואַנדיס מויל ווערט נישט מיד פון שמועסן און פון כעס'ן זיך. ווען ער האָט שוין ניט אויף וועמען צו בייזערן זיך, צאָרנט ער אויף זיך אַליין. און ניט איינמאַל הערט מען ווי ער שרייט אויף זיך גופא: שאַט! שאַט!

אַן האַרדער, וואָס איז געוואוינט צו ריידן אויפן וואונק, הערט ווי אַנריקעץ בייזערט זיך און שרייט אָן אויף שפּאַניש אויף זיך אַליין, גיט ער אָפּט צו אים אַ זאַג: „דערצייל מיר נאָר, וואַנדי ליבער, וועמען מאַכסטו דאָס דאָרטן די מי שברך'ס? אפשר ביסטו דאָרט מיך אויך מכבד, לאַז-זשע מיר וויסן, וועל איך דיר כאַטש געבן אַ דאַנק פאַר דעם“.

דאָ גיט שוין ראַילי, וואַנדיס בעט-שכּן, אַ וואָרף צו: „זאָל איך פאַרדאַמט און פאַרשאַלטן זיין, אויב וואַנדי האָט דאָרט איצט ניט מזכיר-נשמות געווען זיינע שפּאַנישע גראַנדן און דאַנען, די פאַרדאַמטע הינטישע זין, וואָס האָבן צעטרעמפלט זייער שיין לאַנד“.

דער דריי-און-פּופציק יאַריקער ראַילי איז אַ מאַטראַס בן מאַטראַס, — אַן אמת'ער ים-מענטש. די מערסטע יאָרן זיינע האָט ער פאַרבראַכט אַרבעטנדיק אויף פּאַסאַזשיר- און לאַסט-שיפּן, פון פאַרשיידענע שיף-געזעלשאַפטן. ער איז שוין אויסגעפאַרן איבער אַלע ימ'ען און טייכן אין אַלע עקן וועלט. ער האָט אויך געאַרבעט אין קוילן און קופער-מינעס. אָבער נישט די שווערע אַרבעט האָט זיין פעסטגעבויטן קערפער צעבראַכן און אים אין דער שווינדזוכט אַריינגעטריבן. געבראַכט דערצו האָט, ווי ראַילי גיט אַליין צו, דאָס גלעזל משקה, וואָס ער האָט זיך מיט דעם נישט געקענט שיידן. האָט נאָר זיין פּוס זיך אַראָפּגעשטעלט אויף יבשה, האָט עס אים

אין געראַנגל פאַרן לעבן

באַלד געצויגן צו די ביליקע שענקען, וואָס געפינען זיך אויף יעדן שריט און טריט אין די האַפּן־שטעט. און אין די „פּראָהיבישאַן“ יאָרן, האָט ער זיך אָנגעזופּט מיט אַלערליי פּאַרדעכטיקע משקאות, מיני געמישעכצן פון ניט־געלייטערטן אַלקאהאָל און נאַפט, פּאַר־בראַקטע מיט האַרבע געווירצן, וואָס האָבן אים געשטיקט אין האַלדז, האָבן צעפרעסן זיין גאַרגל און צעברענט די געדערים.

ראַילים אויגן זענען בלוילעך־גרוי. דער קאַליר זייערער בייט זיך מיט די שטונדן פון טאַג. זיינע שוואַרצע האַר זענען גרוי געוואָרן פאַר דער צייט.

ראַילים דאַרע, האַריקע אַרעמס, זענען טאַטואירט מיט פּאַר־שיידענע קליינע געמעלעכצן. נאָר די שוואַרצע, געדיכטע האַר פּאַרדעקן די מעווע מיט די צעשפּרייטע פּליגל, דעם מאַטראַס מיט זיין ליב־האַרציק מיידל און די „שעמראַק־בלעטער“. זיי זעען אויס, ווי זיי וואַלטן זיך פּאַרקליבן און באַהאַלטן צווישן ווילדע געוויקסן און געדיכטע גראַזן.

איבער זיין שוואַך געזונט גאַלט זיך ראַילי ניט־אַפט, און זיינע האַריקע, דאַרע באַקן זעען אויס שמוציק. ווען האַרדער, דער חולה אַנטקעגן אים, האָט אַמאָל געלאָזט פּאַלן אַ באַמערקונג, אַז אפילו ניט־געגאַלטערהייט איז קענטיק אַז ראַילי האָט אַמאָל געמוזט זיין אַ פּאַרשוין אַ מאַטראַס, האָט אין ראַילין אויפגעפלאַמט זיין אַמאָליקע שטאַלצקייט אויף זיך, האָט זיך אויפגעזעצט אין בעט און אַרויס־געשאַסן פון מויל :

„מעג מיך דער טייוול נעמען אויב דו, האַרדער, האָסט ניט געטראַפּן! איך בין אין מיינע יונגע יאָרן געווען אַ יונג מיט ביינער. די מיידלעך, מיינע שול־חבר־טעס, פּלעגן זיך אַרומרייסן, ווער פון זיי זאָל פאַר מיר טראַגן מיין פּעקל ביכער. און בחור־זויי, ווען כּ׳פלעג אַ טאַנץ טאַן אַן איירישן דושיג, האָבן זיך צעצונדן די הערצער און צעגלייט די אויגן ביי די מיידן, וואָס זענען געווען פּאַרליבט אין מיר.“

דער אָפּנהאַרציקער ראַילי האָט אויך אַן אָפּענעם פנים. און

אזוי איז ער אויך אין זיין ריידן — נישטאָ קיין סימן פון פֿאַרדעקן, פון ניט דערזאָגן.

ראַילי האָט אַ סך געזען אין זיין לעבן. ער איז אַ ידען אין אַלע ים-וועגן. אים זענען קלאָר די פֿאַרטן פון אַלע קאָנטינענטן. ער איז בקי אין די פּלאַט-געשיכטעס פון אַמעריקע, ענגלאַנד און אירלאַנד. אויך אין דער תורה פון נאַוויגאַציע און אַלע אירע שיטות, איז ער אַ גרויסער מומחה. ער קען אויך די לעבנס-געשיכטעס פון באַרימטע קאַפיטאַנען און פון באַוואוסטע פּיראַטן.

ראַילי פֿאַרשטייט ווי צו דערציילן אַ מעשה, און האָט ליב צו דערציילן. זיינע אַ מעשה איז מיט אַלע פרטים און קליפּערלעך, דורכגעפלאַכטן מיט די ווערטלעך פון זיין פֿאַרשטאַרבענעם טאַטן, „דהי אַלד מען“, וואָס האָט מיט אים ראַילין, געקעלט די ענינים פון נאַוויגאַציע, נאָך אין די פּריע אינגל-יאָרן.

ראַיליס אַ שמועס, ווי דער שמועס פון יעדן מאַטראַס, איז אויסגעטאָן פון בושה, איז אָפּן און נאַקעט, אָנגעפיקעוועט מיט אַלע עלעמענטן פון דער וואולגאַרער גאַסן-שפּראַך. דער אַדיעקטיוו „גאַט-פֿאַרדאַמטע“ גייט פון זיינע ליפּן ניט אַראָפּ. דערצו זענען די זאַצן באַפּעפּערט מיט אַנדערע מיני קללות און זידל-ווערטער. אַבער פֿאַרט פּילט זיך ניט אין ראַיליס שמועסן אזוי שטאַרק דאָס פֿאַרשוועכן פון לשון, צוליב דער נאַטירלעכקייט, און צוליב דעם, וואָס זיין אופן ריידן איז ווי אָנגעמאַסטן צו זיין גאַנצן געדאַנקן-גאַנג, אין וועלכן ס'מערקט זיך גאַנץ אָפּט אַ היפּש-ביסל קינדישקייט.

ווי בעט-שכנים האָבן זיך וואַנדי אַנריקעץ און ראַילי שטאַרק דערנעענטערט. זיי שמועסן באַנאַנד און קריגן זיך באַנאַנד. וואַנדי רופט זיין שכן: „מיין חבר און פּריינד“, און ראַילי באַטיטלט ס'רוב זיין פּריינד מיט „דאָן קאַרלאָס“. ווען ראַילי זעט, אַז וואַנדי איז אַרומגעוואַשן, אָפּגעראַזירט און זיינע עטלעכע האָר אַרום פליך צוגעקאַמט, רופט ער אים דאָן אין גוטמוטיקן שפּאַס: „קאַוואַלעראָ“.

אין גערענגל פארן לעבן

אַבער אַזוי ווי ביידע האָבן חשק צו דיסקוטירן, רוישט זיך און ס'קאָכט זייער אָפט אין זייער ווינקל.

וואַנדי איז אַן אמת'ער מאַמין אין השארת הנפש. ער זוכט צו איבערצייגן ראַילין אַז ער, וואַנדי, זאָרגט זיך כלל ניט וואָס זיין קערפער ווערט פאַרצערט :

„ניט דער גוף איז דער עיקר, נאָר דער גייסט. און די נשמה עקזיסטירט אויך ווען דער קערפער צעפאַלט.“ — אין דעם, זאָגט וואַנדי, איז ער זיכער און גלויבט דערין באמונה שלימה. נאָך מער : ער דענקט אפילו, אַז דער חומר, דער קערפער, ווערט אויך ניט אינגאַנצן פאַרלוירן, און ווערט געלייטערט נאָך זיין צוזאַמענפאַלן. ראַילי ענטפערט וואַנדין דערויף :

„דו פלאַפּלסט, גרויסער דאָן קאַרלאָס, ווי אַ קינד. רעדסט נאַרישקייטן. דער קערפער, דאָס איז דאָך אַ זאָך וואָס האָט אַ ממשות. איך זע עס און טאַפּ עס אָן. עס איז אַ זאָך פון דער ווירקלעכקייט, און ניט עפעס אַ גאָט-פאַרדאַמטער נאַרישער חלום, וואָס די פאַרשאַלטענע וועלט-אַפּנאַרער האָבן אויסגעטראַכט. דעם גוף קען איך גוט און פיל אים, און ווען כ'בין געווען ביי די קרעפטן האָט ער מיר פאַרשאַפט גרויס הנאה. אַבער די נשמה — ווער ווייס פון איר און ווער קען זי ? כ'האָב אין מיין לעבן ניט געזען קיין נשמה און כ'האָב מיט איר קיין עסק ניט. כ'בין שוין אויסגעפאַרן לענדער, אויסגעשיפט זיך איבער ימ'ען, און ס'האָט נאָך ניט פאַסירט כ'זאָל אַנטרעפן אַזאַ משונה'דיקע בריה.“

עס טרעפט, אַז אין אַ היציקן וויכוח, אָדער צוליב עפעס, וואָס ס'געפעלט ניט ראַילין, זאָל ער גוט אויסזידלען וואַנדין, און אים מאַכן מיט דער בלאַטע צוגלייך. אַבער ווען ער באַמערקט נאָכדעם, אַז זיין שכן האָט זיך באַליידיקט, פּרואווט ראַילי אים איבערבעטן :

— האַרציקער קאָוואַלעראַ ! כ'בעט דיך, זיי אויף מיר ניט אין כעס און נעם זיך ניט צום האַרצן מיינע זידל-ווערטער. זאָל איך זיין פאַרדאַמט און פאַרשאַלטן אויב איך מיין שלעכטס ! דינע ווילדע גאַנגען, דיין פאַרדאַמטע ראַדיאָ, וואָס דו שפּילסט זיך אַרום מיט איר

גאַנצענע טעג ווי אַ פּיצל קינד, ברענגען מיך אַרויס פון די כלים,
לאַז איך מיין צונג לויז ווי אַ הונט, און ביל.

און אַז וואַנדי פרעגט :

— פאַרוואָס טאַקע זאַלסטו זיך ניט צוגעוואוינען צו ריידן
אַ ביסל אַ ריינערע שפּראַך ?

ענטפּערט ראַילי קורץ און שאַרף :

— צום טייוול מיט אַזאַ צבווע'קישער פּראַגע! איך בין ניט
קיין מאַראַל־פּרעדיקער, און פאַרלאַנג פון מיר ניט דאָס, וואָס ס'איז
אין מיר ניטאָ. אָבער דו, דו שטראַפּער, פאַרוואָס זאַלסטו זיך ניט
איבערפּעקלען צו דיין גלח'ישער שפּאַניע, און זיך אַריינגעבן
דאָרטן אין איינעם פון די מאַנאַסטירן? ס'זענען נאָך פאַראַן גענוג
אזעלכע פינצטערע גאַרעס אין יענעם גאָט־פאַרדאַמטן לאַנד.

*
*
*

כאָטש ראַילי שיקט זיין חבר און פריינד וואַנדין אין קלויסטער,
ווייסט ער גאַנץ גוט, אַז דאָרט איז פאַר וואַנדין קיין אַרט ניט.
וואָרום אין איין זאך זענען ביידע שכנים גלייך: מיט זייער פאַר-
אַכטלעכער באַציאונג צום מאַנאַכנטום און מיט זייער שנאה צו
זייערע אָנפירער, — יעדערער אויף זיין אייגענעם שטייגער.

ראַילי, לויט זיינע אייגענע דיבורים, האָט פון זיך אַראַפּ-
געוואַרפן דעם יאָך פון קלויסטער, ווען ער איז נאָך אַ קינד געווען.
ער האָט פיינט צו זיין אונטערטעניק: „כ'ועל בעסער פּגרו'ן ווי
אַ הונט, איידער לאָזן וועמען ס'איז געוועלטיקן איבער מיר. כ'בין
אַליין פאַראַנטוואַרטלעך פאַר מיינע מעשים און מיינע זינד, און ווער
איז עס אַזוינס דער גלח, אַז איך זאָל זיך פאַר אים מתוודה'יין? !“
וואַנדי, פאַרקערט, גלויבט אין די גייסטיקע כוחות, וואָס ער
האַלט אַז זיי הערשן איבער דער וועלט. אָבער ער גלויבט נישט
אין אַ רעליגיע, וואָס פאַדערט באַשטימטע פאַרמען פון דינען דעם
באַשעפּער. ער האַלט נישט פון צערעמאָניאַלן און פרומע ריטואַלן;

אין געראנגל פארן לעבן

און אַוודאי און אַוודאי גלויבט ער ניט אין אַ גאָט אין געשטאַלט
פון אַ מענטש.

ערב קריסטמעס איז געקומען אין שפיטאַל אַ שליח פון די
מיסיאָנערן. ווי דער שטייגער איז פון אַזעלכע שליחים, איז ער
צוגעגאַנגען צו יעדן חולה באַזונדער, האָט צו אים גערעדט אין
נאָמען פון דערלייזער, און האָט אַוועקגעלייגט דאָס בינטל „ליטע-
ראַטור“ אויפן מעדיצין-טיש.

ווען ער איז צוגעקומען צו ראַיליס בעט און געעפנט דאָס מויל,
האָט אים ראַילי באַלד אָפּגעהאַקט און אים אַ זאַג געטאָן: „אומ-
זיסט דיין טרחה, „באַדי“! מיינע חשבונות מיט אַזעלכע פּלאַפּלערס
ווי דו, האָב איך שוין לאַנג אונטערגעצויגן. בעסער גיי און מאַראַטשע
די אימזל-קעפּ פון יענע, וואָס גלויבן נאָך אין די נאַרישקייטן, וואָס
דו פּרעדיקסט.“

וואַנדי, אַבער, האָט ניט דורכגעלאָזט די גאַלדענע געלעגנהייט
אַריינצולאָזן זיך מיט דעם מיסיאָנער אין אַ היציקן וויכוח. גיסן פּעד
און שוועבל אויף די צבוע'קעס, וואָס קומען כלומר'שט אין נאָמען
פון דער קירך, און אויסן זענען זיי גאַר עפעס אַנדערש — די
קאַסע...

ווען דער שליח איז אַוועק מיט אַן אַראַפּגעלאָזטער נאָז, האָט
ראַילי געדריקט וואַנדיס האַנט און אַ זאַג געטאָן:

— האַסט גוט מכבד-געווען דעם ליידיק-גייער, קאַוואַלעראַ!
זאָל איך פאַרדאַמט זיין, אויב ס'פאַרדריסט מיך ניט, וואָס אַזאַ
פּרעדיקער ווי דו, דאַרפסט ליגן אין געהאַקטע צרות, דאָ אין דעם
פאַר'עפּווש'טן „דזשוּינט“, ווען אַ זיף-קעסטל אויף איינעם פון די
גאַסן-ראַגן פון דער גרויסער ניו-יאָרק, וואָלט אַזוי פאַסיק געווען
פאַר דיר פאַר אַ רעדנער-בימה.

61. איין טעמע און צוויי נוסחאות

בייזע ווינטער-ווינטן, שארף-שטעכיק, האָבן נאָכאַנאַנד גע-
בלאָזן.

אין די קראַנקנצימערן, וואו די פענצטער שטייען אָפן, האָט
זיך די קעלט אַריינגעריסן מיט בייזן צאָרן.
איין פרימאַרגן איז אין דעם קלענערן קראַנקנצימער אַריינ-
געקומען די פאַרוואַלטערין פון אָפיס פון „סאַשליסערוויס“ און האָט
געזאָגט:

„איך גיי איצט דורך די קראַנקנצימערן, זיך דורכצורייזן מיט
די חולאים. האָט אימעצער עפעס אַ בקשה וועל איך עס פאַר-
צייכענען ביי מיר אין ביכל.“

האָבן פיר חולאים זיך געווענדט צו דער פאַרוואַלטערין מיט
בקשות, זי זאָל זיי פאַרזאָרגן מיט וואַרימע העמדער, מיט ווינטער-
כאַלאַטן, וואַלענע היטלען און זאָקן.

צווישן די פיר איז אויך געווען ראַילי דער מאַטראַס, וואָס האָט
פינף-און-דרייסיק יאָר פון זיין לעבן אָפגעאַרבעט אויף שיפן, ארומ-
פאַרנדיק איבער די ימ'ען צווישן די קאָנטינענטן און פאַרוואַרפענע
אינזלען. ראַילי האָט געבעטן די פאַרוואַלטערין מ'זאָל אים געבן
וואַרימע, וואַלענע אונטערוועש. ער האָט געבעטן און דערביי באַ-
טאַנט: „געווען צייטן, ווען כ'האַב געקאָנט פאַרטראָגן קעלט און
ס'האָט מיך ניט געשאַדט. איצטער, אָבער, קריכט מיר די בייזע
ווינטערדיקע קעלט אין די אויסגעטרוקנטע ביינער.“

די פאַרוואַלטערין האָט אויפּמערקזאַם אויסגעהערט יעדן חולה
און ביי זיך פאַרצייכנט זייערע בקשות. און אַזוי פאַרצייכנענדיק
האָט זי באַמערקט: „אונדזער קליידער-צימער איז איצט, ליידער,
כמעט ליידיק. איך פאַרצייכן, אָבער, אייערע בקשות, און לאַמיר
האַפן, אַז אינגיכן וועלן מיר זיי קענען דערפילן.“

דער באַזוך פון דער פאַרוואַלטערין פון „סאַשליסערוויס“, און
ראַילים בקשה, האָבן געגעבן דעם חולה מעקגריידי אַן אויסרייד
אַ שליף צו טאָן זיין צונג:

אין געראנגל פארן לעבן

„אַרויסגעוואַרפן דיינע רייד, ראַילי! אומזיסט זיך געמיט!
ווייסטו דען נישט, אָז צו אַזעלכע ווי דו הערט מען זיך ווינציק-
וואָס צו? האָסט אַ טאַפּלטן „חסרון“: ערשטנס ביסטו געבוירן
געוואָרן אין אַמעריקע; צווייטנס רעדסטו צו-גוט ענגליש. ווען
וועסטו שוין אַמאָל פאַרשטיין, אָז נישט פאַר דיר און מיר איז
געשאַפן געוואָרן די „סאַש-ל-סערוויס“? שטיי נאָר דאָרטן אַ שטונדע
אין אַפּיס, וועסטו זען: קומט אַריין אַן אונדזעריקער און בעט עפעס,
רעדט ער צו טויבע אויערן. דאָס בעסטע, וואָס ער קען דערוואַרטן
איז, אַז מ'וועט אים געבן אַן אַלט, אויסגעטראָגן העמד, וואָס האָט
אַ לאַך אויף אַ לאַך. קומט אָבער אַריין אַ פּרעמדגעבוירענער, אַן
„עייילען“, און אַז די סעקרעטאַרין פּרעגט אים עפעס, ענטפּערט
ער: „מיר ניט פאַרשטיין; מיר ניט ספּיקן אינגעליש“, — טראָגט
זי אים באַלד אַנטקעגן וואָס ער באַגערט: די בעסטע סוועטערס,
די טייערסטע וואַלענע היטלען, און שפּאַגל-נייע שטעק-שיך“.

כאַטש מאַלוסאַן איז שוין געוואוינט געווען צו הערן מעקגריידי'ס
טענות, און האָט ניט איינמאָל געמוזט זיך צוריקהאַלטן פון ענטפּערן
אַט דעם אָפּגעריסענעם נאַר, ווי ער האָט פאַרדינט, האָט דאָס מאָל
דער דאָזיקער „ספּיטש“ אים נאָך מער אויפגעקאַכט. ווי אַלעמאָל
אין אַזעלכע מינוטן, איז מאַלוסאַן איצט אויך אַרויס פון קראַנקנ-
צימער און אַריין אין וואַש-צימער. אָבער דאָס מאָל האָט אויך
דאָרטן זיין אויפגעברויזט געמיט נישט געקאַנט זיך איינשטילן.

אויפן מיסט-קעסטל אין וואַש-צימער איז געזעסן סאַלאַדיני
מיט דער ליולקע אין מויל, און האָט געהאַלטן איינע פון זיינע
וואויל-באַקאַנטע „דרשות“ פאַר עטלעכע חברים, וואָס זענען געווען
אויסגעזעצט אויף די שטולן, גערויכערט און זיך צוגעהערט מיט
הנאה.

סאַלאַדיניס „דרשה“ האָט געקלונגען אין מאַלוסאַנס אויערן ווי
אַ פאַרטזעצונג פון מעקגריידיס „ספּיטש“ אויף דער זעלבער טעמע,
ווי זיי וואַלטן ביידע זיך געהאַט צונויפגערעדט. נאָר סאַלאַדיניס
נוסה איז געווען אַביסל אַנדערש:

„ס'איז דאָך אַן אַלטער, וואויל־באַקאַנטער אמת, האָט סאַלאַדיני געפלאַמט, אַז די פאַרוואַלטערניס פון „סאַש־סערוויס“ באַנוצן זיך מיט צוויי מאַסן: איין מאַס פאַר דזשענטעילס, און אַן אַנדער מאַס — פאַר אידן. קומט אַריין אַ חולה אַ איד און פאַרלאַנגט עפעס, ענטפערט מען אים באַלד. פאַר אים איז אַלץ גרייט און פאַרטיק. ער באַקומט אַלץ וואָס ער בעט און מאַנט. ווען אַ קריסט, אַבער, קומט אַריין, שטאַפט מען אים מיט תירוצים, מ'מאַכט אים אַפגיין די פיס, און צום סוף פטור'ט מען אים מיט גאַרניט. איר ווייסט דאָך, חברים: „מאַני טאַקס“. דער כוח פון „פול“ איז גרויס אין אַמע־ריקע, און דער שליסל צו „פול“ — איז געלט. די „מעזומע“! און וואו שטעקט די מזומן, וואָס קען אַלץ אויפטאָן? — ביי די אידן. ביי די באַוואוסטע באַנקירן! איך חזר איבער און זאָג איך ווידער, מענטשן, אַז אַזעלכע זאָכן קענען זיך פאַרלויפן בלויז דאָ, אין דעם לאַנד, וואו מ'צאַצקעט זיך מיט דעמאַקראַטיע. אין אַנדערע לענדער, אַבער, ווייסן די אידן זייער אַרט, און דער זכות פון זייער געלט קען זיי דאַרטן ניט ביישטיין. ניין, מיינע הערן, צוויי מאָל: ניין!“

כאַטש סאַלאַדיניס „נוסח“ האָט מאַלוסאַנען נאָך מער אויפ־גערעגט, האָט אַבער זיין נייע „חכמה“ וועגן דעם „פאַרברעכן“ פון דעמאַקראַטיע, אַרויסגערופן אַ שמייכל אויף זיינע ליפן. ס'האָט אים, מאַלוסאַנען, דערמאַנט אַן אַן אַנדער גיפטיקע „דרשה“, וואָס סאַלאַדיני האָט געהאַלטן מיט אַ פאַר טעג צוריק ביים מיטאַג־עסן. ער האָט דעמאַלט אויך צונויפגעפירט אַ וואַנט מיט אַ וואַנט און אַנגעהאַנגען דער דעמאַקראַטיע אַ לונג־און־לעבער אויף דער נאַז. מאַלוסאַנען איז דעמאַלט אַליין נישט אינגאַנצן קלאַר געווען: וואָס אַזוינס האָט אַרויסגערעדט פון סאַלאַדיניס „ספיטש“: זיין רשעות, צי פשוט־ער אידיאָטיזם.

גורם געווען צו סאַלאַדיניס „ספיטש“ האָבן די לאַקשן, וואָס די קראַנקשוועסטער האָט דערלאַנגט צום מיטאַג. ווי אַ רויטע טוך פאַר אַ צערייצטן אַקס, אַזוי האָבן סאַלאַדינען אויפגערעגט די לאַקשן, וואָס ער האָט דערזען פאַר זיך. ער האָט באַלד אַן עפן געטאָן זיין מויל און גענומען פּיסקעווען:

אין גערענגל פארן לעבן

„האבן מיר גארניט קיין אַמעריקאַנער פּאַטראָוועס, וואָס מ'האַלט אונדז אין איין שטאַפּן מיט אַזעלכע פּאַרדאַמטע עסנס? פון ווען אָן געהערן עס לאַקשן צו אַמעריקאַנער מאַכלים? די גאַנצע וועלט ווייס אַז ס'איז אַן איטאַליעניש געריכט. און די „שאַ מיין“, וואָס מ'האַט אונדז נעכטן צוגעטראָגן צום שיינעם מיטאַג! — איז דאָס אפשר אַן אַמעריקאַנער מאַכל?! די כינעזער, די פאַרשויןען פון דער געלער ראַסע, זיי לעקן פון דעם די פינגער. אָבער יענקיס? — „נאַ, סערי!“ און וואו איז דאָס געזען געוואָרן אַז לעבער-קאַלבאַס זאָל אַרויפקומען אויפן טיש פון אַן עכטן אַמעריקאַנער?! — און ווי קומט מען, אונדז, געבוירענע אין די פּאַראַייניקטע שטאַטן, וואָס געפינען זיך נאָך אין אַ שטאַטישן שפּיטאַל, מכבד-צו-זיין מיט אַזעלכע פרעמדע אומבאַטעמ'טע שפּייזן?! „ביי גאַלי!“ כ'וואָלט געוואונטשן מ'זאָל די געשמאַקע מאַכלים שיקן צום פרע-זידענט אין וואַשינגטאָן, זאָלן זיי אים דאָרט וואויל-באַקומען, אָדער צו די סענאַטאָרן, און זאָלן זיי זיך אויך פאַסמאַקעווען מיט די דאָזיקע געשמאַקע געקעכצן.“

דער אַריינפיר צו סאַלאַדיניס זאָגעכץ, האָט ביי מאַלוסאָנען אַרויסגערופן אַ געלעכטער. ער האָט ביי זיך געטראַכט: קוקט נאָר אַן דעם זון פון איטאַליענישן עמיגראַנט, דעם הייסן מוסאָליני חסיד! — וואָס אין די אויגן פון זיין חבר-אין-שנאה, מעקגריידי, איז זיין פּאַטער גאָר פאַררעכנט פאַר אַן „עיליען“, און אין שטוב ביי דער מאַמען, דער פּראָסטער איטאַליענערקע, האָט מען אים, דעם „יחסן“ טאַני, אַוודאי כסדר געקאַרמעט מיט לאַקשן — ווי אַזוי ער וואַרפט דאָס בלאַטע און פאַרשעמט דעם אַזוי הייס-באַגערטן נאַציאָנאַלן מאַכל פון זיינע אייגענע לאַנדסלייט! ער, סאַלאַדיני, נעמט זיך איבער, גלייך ער וואָלט געווען פון דורות און דורות אַ יענקי בן יענקי, וואָס באַהיט זאָל ער זיין פון אַרייננעמען אין זיין איידל פּיסקעלע עסנוואַרג, וואָס איז ניט צוגעגרייט לויט די קאָך-כללים פון קאַלאַמבוסעס מדינה, און טראַגט נישט אויף זיך דעם נאַציאָנאַל-

שטעמפל פון די פאראייניקטע שטאטן? קען מען עס הערן און ניט פלאצן פון געלעכטער!?

אז סאלאדיני איז אויף אויילע אנטשוויגן געווארן, האט אים מאלוסאן געפרעגט: צוליב וואס, סאלאדיני, זאלסטו אוועקשיקן דעם מיטאג אזש צום וויסן הויז קיין וואשינגטאן, ווען דער סיטי-האל אין ניו-יארק איז צו אונדז א סך נעענטער? האסט דאך אקארשט אליין געזאגט, אז מיר געפינען זיך אין א שטאטישן שפיטאל, ליגט דאך די שולד פון צושטעלן פאר די חולאים „אומנאציאנאלע“ מאכלים אויף דעם מעיאָר פון שטאט, וואָס איז אונדזער שפייזער און פאר-זארגער, אָבער וואָס איז דער פרעזידענט שולדיק?

— גיין! — האט סאלאדיני מיט שוים אויף די ליפן צוריק-געוואָרפן — נאָר צום פרעזידענט! שולדיק אין אַלץ, און אויך אין דעם וואָס ס'פעלט פאטריאָטיזם, איז די דעמאָקראַטישע סיסטעם, וואָס שטאַמט פון דער הויפטשטאַט. אַט דער סיסטעם פעלט פעסטקייט, שטאַנדע האַפטיקייט! יעדערער טוט וואָס ער וויל. און מיט „פול“ מאכט מען דאָ אַלץ.

„פול“ און „מעזומע“, וואָס, ווי באַוואוסט, האָבן עס נאָר די אידן, זענען די צוויי אַקסן אַרום וועלכע סאלאדיניס פלאַפלערייען דרייען זיך, און מיט זיי פארענדיקט ער אַלעמאַל זיינע גיפטיק-אידיאָטישע העצעררייען.

ממש ווי אַנגעמאַסטן, איז פאַר אַזאַ אַראַטאַר ווי סאלאדיני דאָס מיסט־קעסטל, וואָס דינט אים איצט דאָ, אין וואַש־צימער, פאַר אַ טריבונע! — איז מאלוסאָנען דורכגעלאָפן אַ געדאַנק, און ער האָט זיך צעשמייכלט.

אָבער, מינייה ובייה, איז אין זיין מוח דורכגעלאָפן אַן אַנדער געדאַנק און האָט זיין האַרץ מיט אומעט פאַרקלעמט: גענוג „פרע-דיקער“ און רעדעס־האַלטער פון סאלאדיניס און מעקגריידיס סאַרט, זענען פון די מיסט־קאַסטנס אַוועק און געוואָרן „פירערס“ און „פאַסטעכער“ פון מענטשן-בהמות. זיי, די דאָזיקע דעמאָגאָגן, זענען דאָך דאָס די, וואָס פאַרוואַנדלען פשוט'ע פאַלקס־מענטשן אין ווילדע חיות, וואָס פאַרצוקן אומשולדיקע לעבנס.

62. קבלת שבת

ווען גרשוני האָט אָן עפּן געטאָן די טיר פון שוהל און פון דערווייטנס האָט אַרויסגעשיינט דער „נר תמיד“, און אויף די בענק האָט ער געזען זיצן עטלעכע אידן, איז אים אַדורך אַ הייליקער ציטער. ענדלעך שטייען זיינע פיס אויף דער שוועל פון אַ שוהל. זיינע ליפּן האָבן פון זיך אַליין גענומען שעפטשן:
„מה טובו אוהליך יעקב! ... ואני ברוב חסדך אבוא ביתך“ ...
אַנטקעגן האָט אים אַ שיינ געטאָן דאָס פנים פונ'ם ראַביי, זיין פריינד, וואָס באַזוכט אים אָפט אין קראַנקנצימער. דער ראַביי איז גרשוני אַנטקעגן געגאַנגען, אים באַגריסט, און זיך געפרייט צו זען אים קומען אין שוהל אַריין.

גרשוני'ס האַרץ האָט זיך אָנגעפילט מיט פרייד: ווי גוט עס איז, וואָס ער געפינט זיך צוריק אונטער איין דאָך מיט אַן עדה אידן! אויף דעם האָט ער דאָך אַזוי לאַנג מתפלל געווען.
ער האָט זיך דערמאָנט אַן אַלע יענע לאַנגע טעג, ווען ער האָט אַזוי שטאַרק געבענקט צו זען דאָס פנים פון אַ אידן. זיין זעל האָט געלעכצט צו זיין אין איין חבורה מיט ברידער פון זיין אמונה. ער, דער איינציקער, האָט געהאַרט און געגאַרט זיך צו מצרף זיין צו אַ מנין — ווערן אַ טייל פון גאַטס עדה.
און נאָך פינף יאָר פון לאַנגן וואַרטן און פאַרצויגענער האַפּע־נונג, געפינט ער זיך, גרשוני, ווידער אין אַ אידישן ציבור. האָט ער אין האַרצן דערפילט ווי זיך אויפצושטעלן און מאַכן די ברכה: „שהחינו“.

האָט זיך גרשוני גענומען איינקוקן אין די פנימ'ער פון דער עדה אידן, מיט וועמען ער באַקאַנט זיך איצט. די מערסטע זענען געווען זקנים מיט אויסגעלאַשענע אויגן און איינגעדאַרטע, איינגע־פאַלענע באַקן.

די צרות האָבן צעאָקערט די פּנימ'ער, איבערגעלאָזט קנייטשן אויף קנייטשן — צייכנס פון פיין. קיין באַקאַנטן פנים האָט דאָ גרשוני ניט געזען. אפשר האָט ער דעם, אָדער יענעם געהאַט שוין פריער באַגעגנט אויף זיינע שפּאַצירן צווישן די אַלייען פון שפיטאַל, אָבער די אונגפאַרמירטע, קאַלירלאָזע, שפיטאַל-כאַלאַטן, וואָס וויקלען אַרום די דאַרע גופים פון די חולאים — כאַטש זיי דערנעענטערן זיי, מאַכן זיי פאַר ברידער-אין-ליידן — ברענגען זיי אָבער מיט זיך אויך די אַטמאָספּער פון קראַנקנצימער, וואָס מ'וויל אַזוי שטאַרק פאַרגעסן און אַראַפּטרייסלען פון זיך.

אָבער דאָ, אין די שבת'דיקע מלבושים, אין דער סביבה פון שוהל, ווערט די פרעמדקייט אַוועקגעווישט. גרשוני פילט, אַז ער איז צווישן ברידער. אפילו יענער קורצער, געפאַקטער איד, וואָס טראַגט אַ היטל מיט אַ גלאַנציקן דאַשיק, ווי עס טראַגן טיר-היטערס ביי די האַטעלן, און ס'ווייעט פון זיין גוי'יש פנים און אויסטערלישער הלבשה אַזאַ פרעמדקייט, איז, פונדעסטוועגן, איצטער אים אַזוי נאָענט.

קלאַנגען פון „לכה דודי“ שוועבן אין דער לופט. ס'הערט זיך דעם ראַבייס שטים:

„מקדש מלך עיר מלוכה, קומי צאי מתוך ההפכה“

רב לך שבת בעמק הבכא, והוא יחמול עליך חמלה“.

זינגט נישט דאָ דער ראַבי פאַר זיינע ברידער, וואָס בעטן אויף דערלייזונג, אַ ליד פון אויפריכטונג, אַן אַלט-נייעם האַפּענונג-שיר?

„התנערי מעפר, קומי! לבשי בגדי תפארתך עמי!“ ...

צי הערט זיך נישט אין די דאָזיקע פּערזן זיין אייגענע תפילה? קוואַלן ניט אַרויס פון זיין זעל אַט די ווערטער, וועגן זיך גופא און וועגן די וואָס זיצן דאָ מיט אים?

אין גערזאנגל פארן לעבן

„מזמור שיר ליום השבת“ — שאלט דעם ראבייס קול.
בילדער און געשטאלטן פון זיין פארגאנגענעם לעבן האבן זיך
גענומען דורכטראגן אין גרשונים געדאנק.
אָט הערט ער די תפילות פון קבלת שבת פון לייבע דעם
פישער, בעת ער דאוונט פארן עמוד אין אַלטן בית-מדרש.
אַ פשוט'ער איד געווען לייבע דער פישער. האָט ניט געוואוסט
קיין אַנשטעל. תמימות'דיק געדינט דעם אויבערשטן. און זיין
דאוונען איז אויך געווען אַזוי תמימות'דיק און פשוט בתכלית
הפשטות. ס'איז געווען לייבע דעם פישערס נוסח. מיט וועלכן ער
האָט גאָט געבעטן, סיי אינדערוואָכן און סיי צו קבלת שבת.
און אָט זעט זיך גרשוני שטיין אין דער כאַר-שוהל פון וואַרשע.
זיך צוהערן צום דאוונען פון חזן גרשון סיראַטאַ, וואָס האָט אויף
אים געמאַכט אַזאַ שטאַרקן רושם.

אַלע טעג פון דער וואָך זענען דעמאָלט, ביי אים, גרשוני דעם
עמיגראַנט, געווען טעג פון מאַטערניש און אַנגסטן, טעג פון וואָג-
לעניש און אַרומלויפעניש פון איין קאַנסול צום צווייטן. דאָס שטיין
אין די לאַנגע רייען ביי די קאַנסולאַטן, פון פאַרטאַג ביז שטאַק-
פינצטער, האָט אויסגעוויגן דעם דם-התמצית; האָט דאָס געזונט
אונטערגעגראָבן און אויפגעטרייסלט די זעל. און ערב-שבת, פאַר-
נאַכט, פלעגט ער, גרשוני, אַריינגיין אין דער שיינער כאַר-שוהל
אויף דער טלאַמאַצקער גאַס.

פון סיראַטאַס זיסער, קרעפטיקער שטימע האָבן די ווענט
געציטערט. און דער כאַר האָט געצויבערט מיט האַרמאָנישע קלאַנג-
גען, אַזוי זיס-באַרואיקנדיק:

„מזמור שיר ליום השבת“.

אָט די קלאַנגען האָבן עס דאַן פאַרזיסט דאָס וואָגל-לעבן, האָבן
דעם כוח באַנייט און אַריינגעבלאַזן האַפענונג אין האַרצן.
און אָט הערט גרשוני די תפילות פון קבלת שבת פון זיינע
תלמידים אין זייער קינדער-שוהל. וויפיל זיסקייט און פשטות

האָט זיך געפילט אינעם דאָוונען פון יענעם קליינעם חזנ'דל! ריין און תמימות'דיק האָט זיך געגאָסן דאָס געבעט פון די קליינע קינדער. ס'האָט זיך אין זייער תפילה געהערט אַן אַפּקלאַנג פון לייבע דעם פישערס נוסח פון דאָוונען.

**
*

נאָך מעריב האָט גרשוני געוואונטשן דעם ראַבבי „שבת שלום“ און געכאַפט מיט אים אַ קורצן שמועס אויף העברעאיש. איז צו זיי צוגעקומען אַן אַלטיטשקער, מיט אַ פנים, וואָס דריקט אויס אי באַוואונדערונג, אי נחת-רוח, האָט זיך געווענדט צו גרשונין אויך אויף העברעאיש און איז באַלד אַריבער צו אידיש:

— מדבר בלשון הקודש?! ביי אונדז אין קאָוונע האָט מען קיין העברעאיש ניט גערעדט. אָבער כ'פאַרשטיי.

— וואָס איז דאָס וואונדער! אַ קאָוונער איד, וואָס האָט אין דער יוגנט געלערנט אין חדר, קען זיכער פאַרשטיין דאָס לשון פון תנ"ך.

— ביסט אַמאָל געווען אין קאָוונע? געדענקסטו אפשר די יאַטקאָווער גאָס? האָסט אפשר געקענט רבי יצחק-אלחנן?

— ניין! איך בין היפש יונגער פון אייך. כ'האָב ניט געהאַט די זכיה צו קענען פערזענלעך דעם רבן של כל בני הגולה. איך רעכנעס אָבער פאַר אַ זכות, וואָס איך קום פון אַ שטעטל, וואָס דאָרט איז רבי יצחק-אלחנן געווען רב עטלעכע יאָר. ער וואָלט דאָרט זיכער זיך געווען געעלטערט, ווען ניט די נאַוואַרידאָקער אידן, וואָס זענען געקומען און אים „אַרויסגע'גנב'עט“ ביינאַכט.

דער עולם האָט זיך גענומען פונאַנדערגיין זאָגנדיק „אַ גוטן שבת“.

האָט דער קאָוונער זקן זיך אַנגערופן צום ראַבבי: „כ'בעט אייך, רבי: פאַרגעסט ניט, למען השם, צו ברענגען מיר אַ נייעם לוח. זעט, רבי, כ'בעט אייך!“

אין גערענגל פארן לעבן

האָט די בקשה האָט גרשונין צוריקגעבראַכט צו דער אַטמאָספּער
פון אַלטן בית־המדרש, וואו ער איז אויפגעוואָקסן, און האָט זיך
דערצויגן, איז אים אַרויפגעקומען אויפן זכרון אַ מעשה שהיה,
און ער האָט זיך אָנגערופן צום קאָוונער אַלטיטשקן :

— ביי אונדז אין אַלטן בית־מדרש פלעגט מען דערציילן, אַז
רבי יצחק־אלחנן, ז"ל, איז קיינמאַל ניט אַרויס פון היז אָן אַ לוח
אין קעשענע. ווייל ס'האָט זיך אַמאַל געטראָפן, אַז אַ איד, אַ
בעל־עגלה, האָט אים אַ פּרעג געטאָן : „רבי, ווען איז דער מולד ?“
און רבי יצחק־אלחנן האָט אויפן אָרט ניט געוואוסט וואָס צו ענטפּערן.
האָט דער קאָוונער זקן ווידער אַ בעט געטאָן דעם ראַביי :
זעט־זשע, טייערער רבי, פאַרגעסט ניט דעם קומענדיקן פּרייטיק,
אם ירצה השם, צו ברענגען מיר אַ לוח !

ווען גרשוני איז פאַמעלעך אַראָפּ פון די טרעפּ אין גאַס אַרויס,
זענען זיינע אויגן געפאַלן אויף אַ דאַרן, קורצגעוויקסיקן אידן,
וואָס איז געשטאַנען ביי דער שוהל, ווי ער וואַלט געוואָרט צו
פאַרפירן מיט אים אַ שמועס.

— איר וואוינט דאָ ערגעץ אין דער געגנט ?
— ניין, ליבער איד. כ'בין אַ תושב שוין עטלעכע יאָר דאָ
אין די קראַנקנצימערן.
— ס'הייסט אַ חולה ? אָן אונדזעריקער ?
— יא, טייערער, „אָן אונדזעריקער“.
— און פון וואָנען קומט אַ איד ? פון וועלכער שטאָט ?
— פון מינסקער געגנט.
— פון מינסק גופא ? האָט איר אפשר דאַרטן געקענט די
לוריעס ? די ברידער לוריע, די באַוואוסטע גבירים ?
— די ברידער לוריע פון מינסק האָב איך ניט געקענט, אָבער
לוריען פון פינסק האָב איך יאָ געקענט.
— אַלכסנדר לוריע ?

— יא, יא, ליבער פריינד, אלכסנדר לוריע, דעם בעל-הבית פון דער פאָניר- און פלעקל-פאָבריק.

— איך בין פון לוריעס משפחה. בין זייערער אַ קרוב, און זעט וואָס פון מיר איז געוואָרן.

און עפעס ווי ער וואָלט געוואָלט נאָך מער אונטערשטרייכן זיין ביטערע מערכה, האָט דער "קרוב" געוואָרפן אַ טרויעריקן בליק אויף זיינע קבצ'נישע, אָפגעטראָגענע שבת-מלבושים, וואָס זענען געהאַנגען אויף זיין אויסגעדאַרטן קערפער, און האָט ווייטער גערעדט:

— און מיין געלעגער, מ'שטיינס-געזאַגט, אַז אַך און וויי צו מיין מזל! — דאָס געלעגער פון לוריעס אַ קרוב, וואו איז עס איצטער? — אין איינעם פון די "שעקס". איר וויסט דאָך די פינצטערע "שעקס".

— ליבער איד! און די לאַגע פון יענע לוריעס, די גבירים אדירים פון מינסק און פון פינסק, ווי איז זי איצטער? וואָס איז מיט זיי אַליין? ווער ווייס צי זייער מזל איז בעסער פון אונדזערן? האָט דער קרוב אַ קוק געטאָן טרויעריק אויף גרשונין, אַ זיפך געטאָן און אַנטשוויגן געוואָרן.

**

אויפן וועג פון שוהל צום קראַנקנצימער, האָט זיך גרשוני צוגעזעצט אויף אַ באַנק אונטער אַ בוים. ער האָט געוואָלט זיך אויפהאַלטן נאָך אַביסל אין דער אַטמאָספער פון קבלת-שבת, און האָט זיך ניט געאייילט צוריקגיין צום שפיטאָל, צו דער דאָרטיקער וואַכעדיקייט.

גרשוניס האַרץ איז פול געווען מיט איינדרוקן און געפילן. ער האָט געטראַכט וועגן דעם קאָוונער אידן, מיט וועמען ער האָט זיך ערשט באַקענט.

ווי שטאַרק דער ליבער זקן האָט זיך עס געבעטן ביים ראַביי, ער זאָל אים ברענגען אַ לוח!

אין געראַנגל פאַרן לעבן

אין גרשונים זכרון זענען אויפגעשוואומען יענע לאַנגע־לאַנגע
חדשים, די שווערע קריזיס־חדשים, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט
אין שפיטאַל. אַלץ וואָס ער האָט געהאַט האָט ער אַהיים געשיקט :
זיינע בגדים, די ספרים, זיין פען און נאַטיץ־ביכלעך. פון זיין פאַר־
מעגן האָט ער זיך איבערגעלאָזט בלויז דעם לוח.
דעם לוח האָט ער לעבן זיך געהאַלטן, פון האַנט ניט אַרויס־
געלאָזט.

דער לוח איז געווען דער אידישער קאַמפּאַס פון זיין צעבראַ־
כענעם לעבנס־שיפל. אָן דעם לוח, האָט ער מורא געהאַט, וועט
דאָס שיפל אינגאַנצן פאַרלירן דעם וועג און צעשמעטערט ווערן
אויף שפענדלעך.

אין לוח האָט ער געזען דאָס איינציקע מיטל, וואָס וועט אים
דינען ווי אַ בריק, ווען דער געבענטשטער טאָג וועט קומען, אַרויפ־
צוגיין אויפן באַרטן פון זיין אייגענער סביבה, און זיך ווידער
פאַראייניקן מיטן אידישן כלל.

און אזוי טראַכטנדיק, האָט זיך פון גרשונים האַרץ אַרויסגעריסן :
„ביסט זייער גערעכט געווען, ליבהאַרציקער זקן, טייערער
קאָוונער איד! האָסט ריכטיק מזרו געווען דעם ראַביי : למען השם!
פאַרגעסט נאָר ניט ברענגען אַ לוח.“

.63 ע ר ב . . .

אין יענעם מוצאי שבת, — אין דער נאכט פון דעם זיבעטן
חנוכה-ליכטל — האָט זיך אין די קראַנקנצימערן געפילט אַן ערב-
יום-טובֿ'דיקע שטימונג. גרויס איז געווען די שפּאַנונג און פיבער-
האַפט דאָס גרייטן זיך.

אין די קאַרידאָרן איז געשטאַנען אַ געדרענג און אין די
קראַנקנצימערן — אַ לעבהאַפטיקע באַוועגונג.
די צימערן זענען שוין געווען האַלב פאַרפּוצט מיט פּילפאַרביקע
פאַפּירענע סטענגעס. רויט און גרין געמישט. די בונטע פרענדז
אַרום די קליאַשן פון די עלעקטריק-לאַמפּן האָבן זיך יום-טובֿ'דיק,
סודות'דיק געוויגט אין דער לופטן.

אויף די גרויסע שוויבן פון די פענצטער זענען מיט וויסן
קרייט געווען אַנגעמאַלט הורבעס שניי. פון צווישן זיי האָבן אַראָפּ-
געקוקט קעפּ פון «סאַנטאַ קלאַז» און אַראָפּגעשיינט די גוטע וואונטשן
אויף «אַ פּריילעכן קריסטמעס» און «גליקלעכן ניו-יערס».

אין אַן אַנזעעוודיקן ווינקל, אין דעם הויפּט-קאַרידאָר, איז
שוין געשטאַנען אויף זיין פעדעסטאַל דער קריסטמעס-בוים — אַ
פּרישע, יונגע יאַלקע, וואָס איז ערשט מיט אַ פאַר שעה פּריער
אַפּגעהאַקט געוואָרן. טייל חברים-קראַנקע, געניט אין דער אַרבעט,
זענען געשטאַנען אַרום בוים און אים באַצירט מיט זילבער סטענ-
געס, מיט גאַלדענע רינגען און פייער-רויטע קוילן.

אין קליינעם קראַנקנצימער, פון לינקן פּליגל-וואַרד, איז
געלעגן אויף זיין בעט גרשוני. ער האָט געזען אַלץ וואָס ס'קומט
דאָ פאַר אַרום אים. גלייכצייטיק האָט ער זיך צוגעהערט צום
שפּילן פון פּידל-ווירטואָז פּוירסינגער, וואָס האָט זיך געטראָגן פון
זיין קליינער ראַדיאָ, און נאָך מער האָט ער זיך איינגעהערט אין
דעם געמורמל פון זיין אייגענער נשמה.
אַ גורל'דיקער אַוונט איז עס געווען אין גרשוניס לעבן. אויף

אין געראַנגל פאַרן לעבן

מאַרגן האָט ער געדאַרפט פאַרלאָזן דעם שפּיטאַל, נאָך אַ לאַנג-
לאַנגן אָפּליגן דאַרטן העכער פינף יאָר, און צוריקקומען צו זיין
פאַמיליע, צו זיינע קרובים און פריינט.
זיס-אומעטיקע געפילן און האַרץ-פלאַטער האָבן וויברירט
אין אים.

פול מיט מחשבות איז ער געווען. ער האָט געטראַכט פון וואָס
ער האָט אַלץ איבערגעלעבט אין די לעצטע עטלעכע יאָר, און וואָס
אים דערוואָרט איצטער. אין זיין מוח האָבן זיך דורכגעטראָגן
בילדער פון דער נאַענטער און ווייטער פאַרגאַנגענהייט. איבער-
הויפט איז אים אַלעמאַל אויפגעשוואומען אין זכרון יענער ערשטער
אַוונט, ווען מ'האַט אים געבראַכט צו פירן אַהער, אין אַט דעם
שפּיטאַל. יענער אַוונט איז פאַר אים געשטאַנען בולט מיט אַלע
פרטים, מיט אַלע ווייען און נשמה-צאַפּלענישן, ווי ער וואָלט אויף
אייביק פאַר'חתמ'עט געבליבן אין זיין האַרצן.

וועט אַט דער לעצטער אַוונט, וואָס ער פאַרברענגט היינט
אין שפּיטאַל, זיין דער סוף פון זיין לאַנגן יסורים-וועג, אַזוי ווי
יענער ערשטער אַוונט איז געווען זיין אַנהויב? צי איז בכלל פאַראַן
אַזא זאַך ווי אַן אַנטגילטיקער סוף? שטעקט דען ניט אין יעדן
ענד אויך אַן אַנהויב? און ווי וועט אויסזען יענער נייער אַנהויב?

ווי אַלעמאַל, אין אַנטשיידנדיקע שעה'ן אין לעבן פון מענטשן,
איז יעדע צופעליקייט איצטער אין גרשונים אויגן פאַרוואַנדלט
געוואָרן אין אַ סימבאָל.

אים האָט זיך אויסגעוויזן, אַז אַלץ וואָס פאַסירט אין דער
סביבה פון שפּיטאַל, אויך די באַשערטע צייט פון זיין איצטיקער
אויסלייזונג, ווי סימנים פון אַלצדינג, וואָס ער האָט דורכגעלעבט
ביז איצט, און וואָס אים דערוואָרט ווייטער. אפילו אין דעם שפּילן
פון פידל האָט ער פאַרנומען אַ ווידערקלאַנג פון זיין נשמה-ציטער
און האַרץ-באַגער.

איז ניט אַט דאָס קראַנקנצימער אַליין אַ מיניאַטור־אַפּשפּיגל פון דער פּיל־פּעלקערלעכער, פּרעמדער און אַנרעגנדיקער סביבה, אין וועלכער ער האָט פאַרבראַכט די לעצטע עטלעכע יאָר ? אַכט קראַנקע ליגן דאָ, אין דעם קליינעם צימער, — מענטשן פון פאַרשיידענע פּעלקער און שטאַמען. אַט רעכנט ער זיי אויס נאָכן סדר פון די בעטן : אַ סקאַטישער, אַ שפּאַניער, אַן אַמעריקאַנער, אַ יוגאַסלאַוו, אַ נעגער פון די אַפריקאַנער אינזלען, אַן איטאַליענער, אַ איד און אַ אירלאַנדער. דער זעלבער גורל האָט זיי דאָ אַלעמען צונויפגעבראַכט, און דאָך איז יעדער איינער אַ וועלטל פאַר זיך. יעדערער מיט זיינע אייגענע באַגערן און בענקענישן, אַפענע און באַהאַלטענע, כאַטש ווי קריסטן האָבן די אַנדערע זיבן — אויסער אים — אַ סך געמיינשאַפטלעכס.

און דער פּידל־שפּילער פּוירסינגער ? ווער האָט עס פאַר אים צוגעגרייט אַזאַ מוזיקאַלישע פּראַגראַם דעם היינטיקן אַוונט ? ווי אַזוי איז עס געשען, אַז זיין היינטיק שפּילן זאָל זיך אַזוי וואונ־דערלעך אַריינפאַסן אין דער אינטערנאַציאָנאַלער אַטמאָספּער, אין אַט דעם קראַנקנצימער ! ?

און דער גרויסער שינדי, וואָס דאַרף געשען אין זיין לעבן ? צי איז עס ניט סימבאָליש, וואָס עס פאַלט אויס אין דער חנוכה־וואַך, אין די טעג, וואָס דערציילן פון ניסים און דערלייזונג ?

אַ שאַרפע נאָגעניש האָט אַרומגענומען גרשונין, אַ צופּנדיקע בענקעניש און אַן אומעט : אַט האַלט ער שוין ביים צוריקקערן זיך אַהיים, צום טאַטנס הויז ; אַבער אים, דעם טאַטן, וואָס צו אים איז דער זון געווען אַזוי צוגעבונדן, וועט ער שוין דאַרטן נישט געפינען ...

אין זיין זכרון שווימט אַרויף דער מוצא־ישבת פון חנוכה, פונקט זעקס יאָר צוריק, אַ וואַך איידער ער איז אוועקגעפאַלן מיט דער מהלה. יענעם אַוונט איז געפּראַוועט געוואָרן אַ פייערונג אין דער

אין געראַנגל פאַרן לעבן

שול, וואו ער, גרשוני, האָט געלערנט מיט קינדער. ער האָט גע-
דאַרפט אַהין קומען באַצייטנס. ער איז אָבער געשטאַנען אין
ביבליאָטעק-ציימער און האָט מיט אַ זיסן פּלאַטער אין האַרצן
געוואָרט אויפן טאַטן, וואָס וועט באַלד צוריקקומען פון שוהל.
ער וועט דאָך ניט אַוועקגיין איידער ער וועט הערן דעם טאַטן
בענטשן חנוכה-ליכט.

פול מיט דערוואַרטונג איז אויך געווען די פיר-און-אהאַלב
יאָריקע מרים'ל, זיין ברודערס טעכטערל. זי האָט שוין געהאַט
אַריינגעשטעלט די ליכטלעך אין חנוכה-לאַמפּ, און געוואָרט אויפן
זיידן. אַז זי האָט דערהערט אים אַרויפגיין די טרעפּ, איז זי אים
אַנטקעגן געלאָפן מיט אַ צעשטראַלט פנים און אַ טאַנצנדיקער
פריילעכקייט. זי האָט אים אַנטקעגן געטראָגן דעם: „אַ גוטע וואָך,
זיידע!“ האָט אים אַנגעזאָגט מיט איר קול'כל, וואָס האָט געקלונגען
ווי אַ זילבערן גלעקעלע, אַז זי האָט אַריינגעשטעלט די ליכטלעך
אין דעם חנוכה-לאַמפּ. פינף ליכטלעך האָט זי אַריינגעשטעלט,
ווייל נעכטן האָט דער זיידע פיר געצונדן. דער שמש שטייט שוין
אויך גרייט אויף זיין אַרט.

האָט דער זיידע איר אַ גלעט געטאַן אויף די גאַלדענע האָר,
און געוואונטשן: זאַלסט דערלעבן איבער אַ יאָר, מרים'ל טאַכטער,
און טאָן דאָס זעלבע!...

דער געקלאָפּ פון האַמער האָט אויפגעוועקט גרשונין. ער האָט
באַמערקט ווי עטלעכע פון זיינע חברים-קראַנקע שטייען אויף
לייטערס און פאַרנעמען זיך מיט באַפּוצן דעם צימער מיט אַלערליי
קאָלירטע סטענגעס.

ווי פייערלעך ס'איז שטענדיק דאָס גרייטן זיך צום קריסטמעס-
הגא אין די קראַנקצימערן! האָט גרשוני אַ טראַכט געטאַן. אפילו
די שוואַכע חברים ווערן אַנגערעגט זיך צו באַטייליקן אין דער
אַרבעט פון באַפּוצן און באַצירן דעם שפיטאַל.

די „סקאַטישע“ סימפּאָניע פון מענדלסאָן, וואָס האָט זיך גע-

טראָגן פון דער ראַדיאָ און האָט אָנגעפילט גרשונים ווינקל מיט רוישיקע קלאַנגען, האָט זיך איצט דערנענטערט צום סוף. דאָס דראַמאַטישע איז מילדער געוואָרן. דאָס ברויזנדיקע — רואיקער. דער שטורעם האָט זיך איינגעשטילט.

פּוירסינגערס פּידל האָט צו לעצט גענומען שפּילן „דעם ניגון“ פון ערנסט בלאַך'ס סוויט: „בעל־שם“.

גרשונים אַלע חושים זענען איצט געווען דורכגענומען מיט דעם צויבערלעך־מיסטישן ווערק.

השפּכות הנפש, הייליקע בענקשאַפט, גאַרעניש נאָך דער־הויבנקייט האָבן תמיד געפונען אַ געטרייען אָפּקלאַנג אין גרשונים האַרץ, און גאַר שטאַרק אין די יאָרן פון זיין געראַנגל מיט זיין גורל...

האָט ער דען ניט אין זכות פון אַט דער געהויבענער בענקשאַפט גובר געווען דאָס שפּלות אין זיין שפּיטאַל־סביבה, און זוכה געווען צו דערלעבן אַט דעם גורל'דיקן טאַג?!

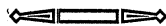
דער דור־דורות'דיקער ניגון פון זיין גערודפ'ט פּאַלק, וואָס לעבט מיט דעם כּוח פון זיין אמונה, און גאַרט נאָך גאולה, האָט געקוועלט אין זיין האַרצן. צעוואַרפן די מחיצות מיט וועלכע די ביטערע קראַנקייט האָט אים אַרומגעצאַמט. ער איז אַריבערגע־שפרונגען איבער תּחומים, וואָס האָבן אים געהאַלטן אָפּגעגרעניצט. אַט דער ניגון האָט אים געהאַלטן פּאַרקניפט און פּאַרבונדן אין אַן אומצערריסבאַרן בונד מיט זיין אומה, און מיט אַלץ וואָס איז ביי איר הייליק; מיטן טאַטנס היים און מיט דער סביבה פון וועלכער ער האָט געצויגן זיין יניקה, — און צו וועלכער ער קערט זיך מאַרגן צוריק.

וועט דער זכות פון ניגון אים ווייטער אַזוי ביישטיין?

וועט זיין צוריקקום זיין אויף אַן אמת אַ צוריקקום?

וועט מיטן איצטיקן שינוי אין זיין לעבן, אויך קומען פּולע

דערלייזונג?

ווען ער איז צוריקגעקומען

64. ווען ער איז צוריקגעקומען

פֿאַרטאָן אין מחשבות איז שמואל געזעסן אין טעקסי, וואָס האָט אים געפירט פון שפיטאָל אַהיים.

נאָר אַט האָבן זיך גענומען ווייזן די ווייסע, צוויי-גאַרנדיקע הייזער אויף דער ברייטער עוועניו, באַזוימט מיט קאַשטאַן-בוימער פון ביידע זייטן. ער פלעגט דאָך דאָ אַזוי אָפט שפאַצירן אין יענע ווייטע, גוטע טעג.

שמואלס האַרץ האָט אַ ציטער געטאָן, גענומען קלאַפֿן שטאַר-קער: נאָך אַ מינוט, נאָך אַ מינוט וועט ער אַנקומען צום הויז, פון וואָנען ער איז מיט פינף יאָר צוריק אַוועקגענומען געוואָרן.

שמואל איז אַרויס פון דער טעקסי, און זיך געלאָזט גיין צו דער טיר פון הויז. איז אים געקומען אויפן געדאַנק, אַז בדיעבד איז גוט וואָס די היימישע האָבן ניט געוואוסט ווען ער וועט אַנקומען, האָבן זיי ניט באַמערקט די טעקסי, ווען זי איז צוגעפאַרן, און זענען ניט אַרויס אים מקבל פנים זיין; וועט ער קענען בלייבן נאָך אַ ווילע אַליין מיט זיינע אויפגעברויזטע געפילן.

די טיר פון פּאָדערהויז, פאַר די טרעפּ, איז געשטאַנען האַלב-אָפּן, פונקט ווי דעמאָלט, ווען ער איז פון דאַנען אַרויס. שמואל איז אַריין אין קליינעם קאַרידאָרל, איז שטיין געבליבן. זיינע אויגן האָבן גענומען וואַנדערן, זוכן. די אויערן אַנגעשפּיצט: צי הערט זיך ניט אַמאָל, דאָ, אין חלל, אַ ווידערקלאַנג פון טאַטנס ברכה ביים געזעגענען זיך.

יענע הייליקע מינוטן, אַנגעלאָדן מיט צער, האָבן זיך אויפגעהיט אין שמואלס זכרון מיט יעדן פרט:

אַט דאָ, ביי דער האַלב-אַפּענער טיר, איז מיט אים דער טאַטע געשטאַנען, שמואלס רעכטע האַנט איז געלעגן אין דעם טאַטנס וואַרימע, שפּירעוודיקע הענט. דעם טאַטנס בלאַסע ליפּן האָבן געשעפּטשעט: „אשא עיני אל ההרים...“ זיינע שוואַרצע אויגן, וואָס האָבן תמיד אַרויסגעשיינט מיט חכמה און גוטסקייט פון ראָם

פון זיין וויסער באַרד און פאות, זענען געווען מיט אומעט פאַר־צויגן. טרערן זענען אין זיי געשטאַנען. דערנאָך ביים ענדיקן זיין תפילה: „ה' ישמור צאתך ובואך“ — איז געקומען אַט יענער לאַנגער, וואַרימער האַנט־דרוק, וואָס איז געבליבן אויף אייביק פאַרחתמעט ביי אים אין האַרצן מיטן חותם פון טאַטנס ליבשאַפט און רחמים.

שמואל דערמאָנט זיך: ביי זיך, אין פאַרקלעמטן האַרצן, האָט ער, דעמאָלט אַפגעענטפערט מיט אַן אייגענער תפילה:
הלואי, טאַטינקע, זאָל איך נאָך צוריקקומען און דיך טרעפן!
מיט טיפן צער האָט שמואל איצט געטראַכט: דעם טאַטנס תפילה איז אָנגענומען געוואָרן; מיין תפילה — ניט...

*
*
*

שמואל איז פאַוואַלינקע אַרויף די טרעפ און אָנגעקלאַפט אין טיר. אים אַנטקעגן איז אַרויסגעקומען דעם ברודער זכריה'ס עלטערע טאכטער, די צען־יאַריקע מרים'ל, וועמען שמואל האָט קליינערהייט אַזוי שטאַרק ליב געהאַט. וויפיל מעשה'לעך האָט ער עס איר אַנדערציילט! וויפיל לידער פאַר איר אויסגעזונגען! און ווי ליב זי האָט עס געהאַט! — און אַט שטייט פאַר אים איצט יענע קליינינקע מיידעלע אין געשטאַלט פון אַן אויסגעוואַקסענער בלאַנ־דער פרינצעסין. אירע גאַלדענע לאַקן פאלן אַראָפּ אויף איר געשניצטן האַלדו און באַדעקן דעם אויסגעהאַפטן ווייסן מאַטראַסן־קאַלנער פון איר בלויער קלייד.

אַז מרים האָט דערזען שמואל, איז זי אַ וויילע געבליבן איבער־ראַשט. אים אָנגעקוקט, און שעמעוודיק אַראָפּגעלאָזט אירע בלוין־ליכטיקע אויגן. אַן ווערטער האָט זי אים אַריינגעפירט אין הויז. — זאָג נאָר, מרים'ל: האָסט מיך דערקענט? געדענקסט מיך נאָך?

— כ'האַב דיך דערקענט, אָנקל שמואל, — האָבן מרים'לס ליפן שטיל אַ שעפטשע געטאַן. מיט ווייכע טריט איז זי מיט

אין געראנגל פארן לעבן

אים אריין אין עס-צימער. דארטן האָט אים די שוועגערין רות אויפגענומען מיט אַ צעשטראַלט פנים און אַ האַרציקן: „ברוך הבא!“ ביים טיש איז געזעסן אַ הויך-געוויקסיק אינגל. סטאַטעשנע האָט ער געזופט טיי פון אַ גלאָז. זיינע ברוינע אויגן האָבן אַנטקעגן געקוקט מיט עניוות. אין מיטן פון זיין רעכטער באַק, באַזייט מיט זומער-שפּרינקלעך, האָט אַרויסגעשיינט אַ חן-גריבעלע. — ווער איז אַט דער שיינער בחור'ל? — איז ער דיינער אַ חבר, מרים'ל?

— דערקענסט אים גאָר ניט, שמואל?! — האָט אַנשטאַט מרים'ען געענטפערט די שוועגערין רות. — ס'איז דאָך גד'ל, אונדזער שמעונס אינגערער זון. — קיין ביז אויג זאָל זיי ניט שאַטן! זיי זענען קיין עין הרע היפּשלעך אויסגעוואַקסן, אמת'ע פאַרשויןען!

**

מער ווי שמואל האָט באַוואונדערט דעם וואוקס און אויסזען פון מרים'ען און גד'לען, איז זיין האַרץ פול געווען מיט באַוואונדער-רונג פאַר דער פעטלעכער, שוואַרץ-חנ'עוודיקער מיידעלע, מיט די פּוכקע בעקלעך, וואָס איז געשטאַנען לעבן דער מאַמען, און ניט אַראַפּגענומען פון אים אירע גרויסע קאַרשן-אויגן, פול מיט נייגער. שמואל האָט פאַרשטאַנען, אַז ס'איז די פינף-יאַריקע יהודית'ל, וואָס איז געבוירן געוואָרן אַ פאַר חדשים נאָך זיין פאַרלאָזן דעם טאַטנס היים.

נאָך די פינף לאַנגע יאָרן, וואָס ער איז אַפּגעלעגן אין שפיטאַל, האָט ער אין יהודית'לס געשטאַלט איצט געזען אַ לעבעדיקן עדות, אויף דעם שטיק לעבן, וואָס איז אַפּגעגאַנגען מיט זיין שטענדיקן גאַנג אויף דער אַנדער זייט פונ'ם אַפּגעשלאַסענעם תּחום פון שפיטאַל, אין לויף פון די יאָרן פון זיין ברענענדיקע בענקשאַפט. — זאָג, יהודית'ל, ווער איז דער גאַסט? — האָט די מאַמע זי אַ פּרעג געטאָן.

יהודית'ל האָט זיך מיט איין האַנט אָנגעהאַלטן אָן דער מאַמעס קלייד; דאָס קליין פינגערל פון דער אַנדער האַנט האָט זי אַרייב־געשטעקט אין ווינקל פון איר קליין מיילכעל, און זייטיק געקוקט אויף שמואלן.

— זעט נאָר! שטייט און שווייגט, ווי זי וואָלט קיין צוויי ניט געקענט ציילן. ווייסט טאַקע ניט ווער דאָס איז?!

יהודית'ל האָט אַ הויב געטאָן אירע גרויסע קאַרשן־אויגן אויף אַ בילד פון שמואלן, וואָס איז געהאַנגען אויפן וואַנט, דערנאָך אַ וואָרף געטאָן אַ קוק אויף שמואלן, ווי זי וואָלט געמיינט צו זאָגן: דאָס איז ער!

— נו! זאָג שוין, טייערע, שעם זיך ניט!

— ס'איז אַנקל שמואל — האָט זי שטיל אַרויסגערעדט און אַראָפּגעלאָזט די אויגן.

שמואל האָט דערפילט אַ שטאַרקן באַגער זיך אַ צי טאָן צו דער זיסער מיידעלע, גלעטן אירע שוואַרצע זיידענע האָר, אַרומ־נעמען און קושן זי. אָבער ער האָט זיך דערמאַנט אין זיין אייגענעם פאַרזאָג ביים פאַרלאָזן דעם שפיטאַל, צו זיין אָפּגעהיט מיט אַנדערע מענטשן כל־זמן דער הוסט האַלט אָן.

דאָס דערשטיקן אין זיך דעם באַגער אַ קוש צו טאָן יהודית'לען, האָט אין אים אויפגעוועקט טרויעריקע רעיונות. ס'איז אים גע־קומען אויפן געדאַנק: ווער ווייס וויפיל טאַטעס, וואָס וועלן זיך צוריקקערן פון מלחמה, וועלן שטיין, ווי ער איצט, פאַרן שווערן נסיון פון צוריקהאַלטן זיך; וועלן זיך מוזן דערווייטערן פון זייערע ליבע קליינע קינדער, ווען זייער געפיל פון ליבשאַפט און געפיל פון מורא וועלן זיך ראַנגלען אין זייערע הערצער.

*
*
*

אויסגעשעפט פון כוחות מחמת דער לאַנגער נסיעה, איז שמואל אַריין אין שלאַפּצימער און זיך צוגעשפאַרט אויפן בעט, וואָס מ'האַט

אין גערענגל פארן לעבן

דאָ צוגעגרייט פאַר אים. די שוועגערין רות האָט אים צוגעטראָגן פּרוכט־זאָפט צו דערפרישן זיך.

שמואל איז געלעגן מיט אָפּענע אויגן. זיינע געפילן האָבן געברויט. איין מחשבה האָט געיאָגט אַ צווייטע.

אויף די שפיץ פינגער איז די קליינע יהודית'ל צוגעקומען צו דער אָפּענער טיר און אַריינגעקוקט אין שלאָפּצימער. אַז זי האָט דערפילט אויף זיך איר אַנקלס בליק, האָט זי זיך פאַרשעמט און איז אַנטלאָפּן. אָבער באַלד איז זי ווידער צוריקגעקומען. ווידער אַריינגעקוקט און ווידער אַנטלאָפּן.

— קום אַריין, יהודית'ל, קום אַריין! שעם זיך ניט! — האָט איר שמואל צוגערופּן.

די קליינע איז אַריין, צוגעקומען מיט שטילע טריטעלעך צו דער סאָפּע, וואָס איז געשטאַנען לעבן בעט. האָט זיך צוערשט צוגעזעצט ביים ברעג, ווי אויף אַ וויילינקע. ביסלעכווייז האָט זי זיך צוגערוקט צום צענטער פון דער סאָפּע, און האָט זיך גאַנץ באַקוועם דאָרט אַוועקגעזעצט. זי האָט לאַנג אַנגעקוקט איר אַנקל מיט אַ נייגעריקן בליק. פּלוצים האָט זי אים צוגעוואָרפּן צוויי פּראַגעס מיט אַמאָל:

— וואו ביסטו עס געווען די גאַנצע צייט? פאַרוואָס ביסטו ניט געקומען אָהער פּריער?

— דו ווייסט גאַרניט, טייערע? כ'בין געווען אין שפיטאַל.

— אזוי לאַנג, אזוי לאַנג אין שפיטאַל! וואָס האָסטו דאָרטן געטאָן?

שמואלן האָט זיך זייער געוואָלט זאָגן יהודית'לען, אַז אויך ער מיינט, אַז ער איז געווען צו לאַנג אין שפיטאַל, און אַז עס טוט אים זייער באַנג, וואָס ער האָט ניט געקענט קומען פּריער. גאָר ווי זאָל ער עס איר זאָגן?

די קליינע האָט געזען אַז ער שווייגט, איז זי אים אַרויס מיט גאָר אַן אַנדער מין פּראַגע:

— ווילסט אַ קערשעלע, אַנקל?

יהודית'ל האָט דאָס מאָל ניט געוואָרט אויף קיין ענטפער. זי איז גיך אַוועק אין עס-צימער און באַלד צוריקגעקומען מיט אַ גאַנץ שאַכטל כּיבוד : שאַקאָלאַדעס, אין וועלכע ס'האַבן געשטעקט גרויסע געפרעגלטע קאַרשן. דאָס שאַכטל האָט זי אַוועקגעשטעלט לעבן בעט אויף אַ בענקל, און אַ זאַג געטאַן :

— נעם, אָנקל, די קערשעלעך. זיי זענען אַזוי גוט ! אַזוי זיס ! זי האָט אַ צמאַקע געטאַן מיט די ליפן. ס'איז קענטיק געווען, אַז דער טעם פון אַט די שאַקאָלאַדנע-קאַרשן זענען איר וואויל באַקאַנט. האָט זיך שמואל דערמאַנט דעם טאַטנס שמועסן בעת זיינע באַזוכן ביי אים אין שפיטאַל, און ווי ער פלעגט אים אָפט זאַגן : יהודית'ל, זכריה'ס טעכטערל, איז אַ וואונדער-קינד ! אַט די קליינע וועט מיט אירע פעאיקייטן, מיט איר קלוגשאַפט און געשיקטקייט אַריבערשטייגן די עלטערע שוועסטער.

ער האָט זיך אויך דערמאַנט וואָס פאַר אַ פאַרגעניגן ס'האַבן אים פאַרשאַפט די „חכמות“ פון „דער בייבי“, וואָס רות פלעגט יעדעס מאָל אים צושיקן אין אירע בריוו. יעדע חכמה האָט מיט זיך געבראַכט אַ פונק פון משפּחה-פרייד, נאָך וועלכער ער האָט אַזוי געבענקט.

האָט זיך שמואל אַ ווענד געטאַן צו דער קליינער מיט די ווערטער :

— יהודית'ל ! די מאַמע האָט מיר פיל מאָל געשריבן, אַז דו ביסט אַ קלוג מיידעלע, אַז דו קענסט אויף אויסווייניק אַ סך לידער, און קענסט אויך שיין דעקלאַמירן. אפשר וואָלסטו עפעס געזונגען, אָדער דעקלאַמירט ? כ'בין זיכער, אַז דיינע לידער זענען נאָך זיסער פון אַט די שאַקאָלאַדנע קאַרשן.

אַ פאַרטראַכטע איז די קליינע געזעסן עטלעכע מינוטן. האָט ביי זיך געטראַכט מיט וואָס צו באַווייזן זיך פאַר אַט דעם מאַדנעם אָנקל, וואָס איז אַזוי לאַנג געלעגן אין שפיטאַל, און וואָס זי האָט נאָר געהערט זיין נאָמען, געזען זיין בילד אויפן וואַנט, און אים אַליין זעט זי איצט צום ערשטן מאָל.

אין געראנגל פארן לעבן

נאָר אַז זי האָט שוין אָנגעהויבן, האָט זי פאַר אים אַנטדעקט איר גאַנצן אוצר און זיך אַנטפלעקט פאַר אים מיט דער גאַנצער שפּע פון אירע חנ'ען.

אַ געמיש פון דעקלאַמאַציעס און לידער איז עס געווען, באַווירצט מיט קינדער-לידער און קינדער-גאַרטן טענץ: „דזשעק און דזשיל“ איז דעקלאַמירט געוואָרן אין איין אַטעם מיט דער „שבועה צום פּלאַג“, אין וועלכער די שורה „וואָן ניישאַן“ האָט זי מיסטערהאַפט אַרויסגעבראַכט, און דאָס וואָרט „אינדיוויזיבל“ האָט די קליינע אַקצענטירט זילבע ביי זילבע מיט אַ באַזונדער חנ'עוודי-קייט. נאָך דאָס ליד „מערי העד אַ ליטל לעם“ האָט זי געזונגען די פּאַלקס-ליד „אויפן פּריפעטשיק ברענט אַ פייערל“. איבערן שווערן „פּריפעטשיק“ האָט יהודית'ל אַפּגעהאַלטן אַ פּולשטענדיקן זיג מיט איר קלאַרער דיקציע.

ווען זי האָט פאַרענדיקט די לעצטע שורה מיט די ווערטער: „דעם אַלף-בית“ — האָט זי באַלד באַמערקט און געגעבן צו פאַר-שטיין דעם אַנקל, ווי זי וואַלט פאַר אים אַנטדעקט עפעס נייעס און וואונדערלעכס:

— דו ווייסט, אַנקל? „אַלף-בית“ — דאָס איז „איי בי סי“

אין היברו!

אַט דאָס האַרציקע אידישע פּאַלקס-ליד, וואָס די קליינע יהודית'ל האָט נאָר-וואָס געזונגען, און איר לעצטע באַמערקונג, זענען געווען אַזוי חנ'עוודיק-ליב, אַז אין שמואלן האָבן ווידער אויפגעשטורעמט זיינע געפילן. ער האָט געוואַלט אויפשפּרינגען פון בעט און אַרייננעמען יהודית'לען אין זיינע אַרעמס און אויס-קושן זי. אַנשטאַט דעם, אָבער, האָט ער איר אַפּלאַדירט און אויס-גרופּן: גוט! אויסגעצייכנט, יהודית'ל!

יהודית'ל, וואָס האָט געפילט מיט איר טרייען אינסטינקט, אַז זי פאַרשאַפט איר אַנקל גרויס פאַרגעניגן, האָט נאָך פיל געזונגען, דעקלאַמירט און געטאַנצט פאַר אים. זי האָט צוגעלייגט פאַר

אַ גוטער מאַס די ברכות „המוציא לחם“, „שהכל נהיה בדברו“ און אויך די ברכה פון ליכט־בענטשן.

שמואל האָט געפילט, אַז ס'איז אַ זכיה פאַר אים צו געניסן אַט דעם זעלטענעם נחת רוח פון אַט דער גרויסער שעה — אַ נחת, וואָס נאָך דעם האָט ער אַזוי לאַנג גע'חלומ'ט.

זיינע מחשבות האָבן אים צוריקגעפירט צום שפיטאַל, צו דער סביבה, וואו ער האָט זיך אָפגעמאַטערט פינף יאָר, און דאָרט איבערגעלאָזט זיינע חברים.

איין טרויעריקער געדאַנק איז געבליבן שטעקן אין זיין מוח: ווי אומגליקלעך און געקריוודעט זענען די מענטשן, וואָס אין זייער מחיצה קענען ניט אַריינקומען קיין קינדער, וואָס ברענגען מיט זיך פרייד און גליק. און ווי אומעטיק און פינצטער איז די סביבה, וואו דער חן פון קינדער־שמועס העלט דאָרט ניט אויף, און דאָס ליכט פון זייער שמייכל שיינט אַהין נישט אַריין.

איך דריק אויס מיין הארציקן דאנק צו מיין

געטרייען פריינד,

ר' צבי ברוך וויכטער,

פאר זיין באדייטנדן ביישטייער, כ'זאל קענען

ארויסגעבן מיין בוך:

„אין געראַנגל פאַרן לעבן“.

זיין בייטראַג איז געגעבן געוואָרן אין ליכטיקן אַנדענק

פון זיין איינציקער מאַכטער:

פעסל וויכטער-גארבער

פון טיפן הארצן דאנק איך מיין גוטן פריינד,
דעם הארציקן מענטשן

נ. ב. לינדער,

פאר אדורכלייענען, צוזאמען מיט מיר, דעם מאַנסקריפט
פון דעם דאָזיקן בוך, און פאר די סמילסטישע אויסבע-
סערונגען, וואָס זיינען דורך אים געמאַכט געוואָרן ;

און מיין ליבן, טרייען פריינד

שאול ראַסקין,

פאר זיין קינסטלערישער צייכענונג, וואָס באַשיינט די
הילע און דעם שער-בלאַט פון מיין בוך.

מיט צער אין הארצן דערמאָן איך מיין ליבן, טרייען
פריינד, דעם דיכטער פון „ידיש און חסידיש“ :

ר' אליעזר שינדלער, ז"ל ;

און מיט אַ געפיל פון אַ חוב פון דאָנקבאַרקייט צום
חשובן נפטר, דערמאָן איך דאָ דעם טיפן אינטערעס,
וואָס ער האָט אַרויסגעוויזן צו די „שפיטאַל-בלעמער“,
און זיינע גוטע עצות און מיטהילף ביים צוזאַמענ-
שטעלן מיין בוך „אין געראַנגל פאַרן לעבן“.

י ה י ז כ ר ו ב ר ו ך !

פון טיפן הארצן דאנק איך דער חשובער און

איידל-הארציקער

מרת חנה נעצקי,

פון פילאדעלפיע,

פאר איר ברייטהארציקן בייטראג צו דערמעגלעכן

דאס ארויסגעבן פון דעם דאזיקן בוך.

דער בייטראג איז געגעבן געווארן אין ליכטיקן אנדענק

פון איר ליבן מאן, מיין חשובן פריינד :

מר שמחה נעצקי, —

און פון אונזער חשובן, טרייען פריינד

פראפ. יהושע אובסי

איך דריק אויס מיין האַרציקן דאַנק צו מיינע קרובים,
תלמידים, גוטע פריינט, און צו מיינע חברים צווישן די לערער און
שרייבער, וואָס העלפן מיר — יעדערער אויף זיין שטייגער — אַרויס-
צוגעבן מיינע ביכער און פאַרשפרייטן זיי צווישן די לעזער.

צום אַלעם-ערשטן גיב איך דאָ אַ יישר-כח פון טיפן האַרצן
צו די טעטיקסטע אינעם קרייז פון מיינע תלמידות און תלמידים,
וואָס דערמוטיקן מיך מיט זייער טריישאַפט און מיט זייער הילף צו
דערמעגלעכן דאָס אַרויסגעבן פון מיינע ווערק, און צו פאַרשפרייטן
זיי צווישן דעם עולם לעזער :

דבורה אַסופסקי-יאַוונער, גדליה אפשײן, אברהם און אסתר
אַרפא, שרה גאַלדבלאַט, אהרן גלאַצער, מלכה דרילמאַן, שמואל
לובין, טובה לוי, גרשון מערינבאָך, אסתר נאַבל, טובה נאַלמאַן,
געלי ניצליך, ברוריה סאַקאַל, בתיה סימונוביץ, זלמן פאַרבער,
הדסה סרולוף, רבקה קויפמאַן, עתליה קליין, צפורה ראַפס, לאה
שטיינהאַרן און צביה שאַפיראַ.

אַ האַרציקן יישר-כח צו מיינע טרייע פריינט אין ניו-יאָרק און
אין אַנדערע שטעט, וואָס זענען גרייט צו העלפן מיר, ווען נאָר איך
גיב אַרויס אַ בוך :

ר' אברהם און מרת רבקה איסעראַוו, מרת חנה אפשטיין, ר'
דוד באַראָן, ר' קלמן בכרך, ר' יחיאל בליזאַווסקי, די ברידער אהרן
און ש. בלעקער, ר' בנימין בנארי, ר' עקיבא בן-עזרא, מרת דבורה
בערלין, ר' זרח בריק, ר' מרדכי גאַלדבלאַט, ר' שמחה זאב זאַלצמאַן,
הרב ברוך טשאַרני, ר' אליעזר לאַדיגער, ר' יעקב ליפמאַן, ר' שמחה
לעדער, ר' יחזקאל פאַלסקי, ר' מנחם פיורער און זיין חשוב'ע פרוי,
הרב יעקב פלאַסבערג, ד"ר ב. קאַדער, ד"ר יצחק י. קיוב, הרב ד"ר
יצחק קליין, ר' זכריה-משולם קערשטיין, ר' שלמה רוזן, ר' צבי
רובין, ר' יוסף רייבערג, מרת חנה רעוואצקי, ר' מתתיהו שלאַנגער
און ר' משה שלוש.

צו מיינע ליבע בני-עיר אין אמעריקע, אין ישראל און אין
אנדערע לענדער :

גבריא אל אבניאלי, שבח אדן, משה אייזענבונד, אידל אלפער־א
וויץ, וועלוול און דאנא בעלמאנט, בנימין יואלי, מרת סאניע דניאלי,
שלום כאליאוסקי, ר' משה לאכאוויצקי, יהודה לביא, יוסף סעליוב,
שלמה פארפל, ר' חיים פרידשטיין, אידל פרענסקי, מיכליע און
זעליק קונאפסקי, און די משפחה שמושקאוויץ.

צום סניף עברי פון נאציאנאלן ארבעטער פארבאנד אויפן נאמען
פון מ. אוסישקין, אין ניו-יארק, און צו מיינע ידידים, דעם טרייען
עסקן ר' יעקב יאזעליט און דער חשובן נשיא, ר' משה ב. ניומאן.
צום סניף פון הסתדרות עברית אין פילאדעלפיע, און צו דעם
נשיא, מיין חשובן ידיד, ד"ר נתנאל שרף.

צום סניף פון הסתדרות עברית אין לאס אנדזשעלעס, און צו
דעם חשובן נשיא, ד"ר משה ליבמאן.

און צום סניף פון הסתדרות עברית אין מאנטרעאל, קאנאדע,
און צום חשובן מנהל פון "קרן התרבות", הרב אהרן הורביץ.
אחרונים, אחרונים חביבים — דאנק איך פאר זייער הילף מיינע
טרייע פריינט אין לייקוואוד :

ר' דובער ביגלאיין, ר' ישראל גאטליב, ר' שלמה וויינריב,
ר' אביגדור און חנה טאפילאפסקי, הרב חיים פינקעלשטיין, ר' משה
(מאריס) קאפלאן און ר' יצחק גדליה ראָי.

א ספעציעלן יישר-כוח גיב איך דאָ צו מיינע טרייע ידידים, די
ברידער ר' מיכל-יהושע און ר' שמואל שולזינגער, פאר דער האַר-
ציקער באַציאונג, וואָס זיי ווייזן מיר תמיד אַרויס, און פאַר זייער
מי צו דרוקן מיין בוך „אין געראַנגל פאַרן לעבן“ אזוי גוט און שייַן,
ווי נאָר מעגלעך.